4 NİSAN 1959

SAYI : 248

C. H. P. de Taarruz Hazırlığı

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

NATO Başkumandanı
LAURIS NORSTAD

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5. Cilt: XV. Sayı: 248

Yazı İşleri :

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 5 Daire 7
Tel: *18992 P. K. 582 - Ankara*

İdare:

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

*

Müessisi

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve neşriyatı fiilen İdare eden mesul Yazı İşleri Müdürü

Kurtul ALTUĞ

*

Umumi Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

*

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

Abone şartları :

3 aylık (12 nüsha): 12.00 lira
6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

*

İlân şartları :

Santimi 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira

*

İlân İşleri

Şark Reklâm

Tel: *28175 — 11898 — 19214*

*

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıklığı tarih: 2.4.1959

Kapak resmimiz

Lauris Norstad

Daima Hazır

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Yaklaşan Şeker Bayramının hazırlıkları bütün evlere girmiş, bölünüyor. Bayramların "hapishaneci'ler arasında hususi bir mevkii vardır. Zira bu günlerde ziyaret tahdidi yoktur ve yakınları cezaevindekileri her gün görebilirler. Duvarların gerisinde ve hasretler içinde olanlar için bu bile elbette bir nimettir. Ankara Hiltondaki 5 gazeteci de bu hasret gideren -aslında hasret körükleyendir ya, neyse- günlere hazırlanmaktadırlar. Yalnız Şinasi Nahit Berkerin. yaklaşan bayramın ve tahliyeciliğin daha da arttıracağı sandan, meşhur neşesi kaybolmuştur. Şinasi Nahit Berker, hastadır ve romatizma ağrılarının gün geçtikçe artmasından şikâyetçidir. Kaim taş duvarlı, beton zeminli Ankara Hilt onda kaldığı müddetçe Şinasi Nahitin şikâyetlerinden biri de romatizma ağrıları olacaktır.

*

Tekzip müessesesini savcıların nasıl anladıkları ve bu müessesenin ne şekilde işlediğini hâlâ öğrenemiyenler için, geçen hafta hemen butun gazetelerde iyi bir misal yer aldı. Tekzibin altında eski Sanayi Bakanı Samet Ağaoğlunun imzası vardı ve tekzip yazısı, C. H. P. tarafından Ağaoğlu hakkında Meclis tahkikatı açılmasını isteyen önergenin Riyasete verildiğini bildiren haberlere "cevap" olarak gönderilmiş ve neşrettirilmişti. Gazetelerde çıkan haber yalan mıydı? C. H. P. Ağaoğlu hakkında bir tahkikat önergesi vermemiş miydi? Tahkikat; önergesi verilmişti ve haber yalan değildi. Şu halde Samet Ağaoğlu neyi tekzip ediyordu? Hiç bir şeyi... Sadece "İsnatlara Meclis kürsüsünden cevap vereceğim" diyordu. Ama kimse Samet Ağaoğlu Mecliste isnatlara cevap vermiyecek dememişti ki...

Ağaoğlunun tekzibi böylece. Basın Kanununun 19 uncu maddesinin tatbikatı bahsinde parlak bir misal olarak, hemen hemen bütün gazetelerin sütunlarında yer alarak basın tarihimize intikal etti.

*

B. M. M. Başkan vekillerinden Bursa milletvekili Agâh Erozandan bir mektup aldık. Mektubu Sayın Başkan vekilinin arzusuna uyarak aynen neşrediyoruz:

1 — 28.Mart.1959 Tarih ve 247 sayılı mecmuanızın 5 nci sahifesinde B. M. M. de ilmi tahliller başlıklı yazınızda (Başkanlığı adeta zorla Kirazoğlu'na terkeden Agâh Erozan da) kaydı ile devam eden cümle hakikate uygun değildir. Zira kürsüyü zorla Kirazoğlu'na terk etmiş değilim, vazifeli Reisler konuşmak isterlerse kürsüye inmek mecburiyetindedir. Bu hâl tamamen nizamidir.

Ben de bu nizama uyarak konuşmamı bu suretle yaptım.

2 — Yazınızın devamında, Vekile sözünüzü geri almanız iyi olur şeklinde hiç bir beyanım yoktur. Bu da hakikatten uzaktır.

Vekilden beyanlarının sadece tavzihini talep ettim.

3 — Bu cihetlerin ilk çıkacak nüshanızda açıklanmasını rica ederim.

Şimdi, Sayın Erozanın müsaadeleriyle bir iki noktayı da biz açıklıyalım:

Konuşmak istiyen bir Başkan vekilinin kürsüye inmesi, yerini diğer bir arkadaşına bırakması elbette hem zaruri, hem de nizamidir. Bu noktada Sayın Erozanla mutabık olmamak imkânsızdır. Yazımızda da bu görüşe aykırı en ufak bir nokta mevcut değildir. "Başkanlığı âdeta zorla Kira/oğluna terkeden" tabirinden muradımız, Sayın Kirazoğlunun o celsede Erozanın yerini almakta gösterdiği isteksizliğe işarettir ki, hâdise milletvekillerinin ve basın mensuplarının gözü önünde cereyan etmiştir.

Sayın Erozan,"Vekilden beyanlarının sadece tavzihini talep ettim" diyorlar ki elbette doğrudur. O celsede, Başkan vekilinin ağzını mikrofondan uzaklaştırarak Dışişleri Bakanına bir şey söylediği görülmüş ve ne dediği işitilememiştir. Sadece Bakanın sertçe "Hayır" dediği duyulmuş ve Riyaset tarafından kendisinden sözlerini geri almasının istendiği zannedilmiştir. Meğer Başkan vekili sözlerin geri alınması değil, tavzihini talep etmiş. Arada büyük bir fark yoktur ve bu nokta da Sayın Erozanın nazik mektubuyla aydınlanmıştır. Teşekkür ederiz.

*

AKİS bu sayısında hür dünyanın en ehemmiyetli ittifakı olan NATO'nun onuncu yıldönümü münasebetiyle kapağına bu ittifakın Avrupadaki kuvvetlerinin yüksek kumandanı General Norstad'ın resmini koydu. Beynelmilel komünizmin muhtemel tecavüzlerine karşı ne müessir bir savunma teşkilâtı olduğundan şüphe edilmiyen NATO ve bu camiaya mensup milletlerin bağlı oldukları mânevi kıymetler hakkındaki yazımızı Dış Politika başlıklı sayfalarımızda bulacaksınız.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Kazalar

Mucize

Bu haftanın başında Pazartesi günü, Eskişehir Stadyumundaki Ordu maçını seyredenler, sahaya 90 metre uçaklıktaki, tayyare biçimi hastanenin geniş balkonuna oturup kendileri gibi oyunu takip eden bir seyirciyi biri birlerine gösterdiler. Ordu takımı, Havagücü kargısında 6-0 lık neticeyi alıncaya kadar yerinden ayrılmayan bu meraklı seyirci, Türk Hava Kuvvetleri Merkez Grupunun başına "takdir-i ilâhi ile" gelen adamdı. "Yaradan onu koruduğunu millete açıkça bildirmişti." Daha bir kaç gün ünce, uçağı Diyarbakır Haya Alanı yakınında parça parça olmuş, kendisi "maverai bir kavs üzerinde ölüm ve cinnet hududunu deldirip. geriye döndüren böyle biz imtihandan" sapasağlam kurtulmuştu. İşte simdi de Eskişehirde neşe içinde maç seyrediyordu.

Eskişehirliler, o gün "âdi ve miskin hayat kadrosu içinde seri malı pir insan olmıyan" "büyük insan"ı, Tuğgeneral Cemal Gökeri doya doya . seyrettiler: Cemal Göker, - geçen haftanın ortasında, Çarşamba günü, yapılacak bir hava tatbikatı için Diyarbakır Hava Alanına inecekti. İniş sırasında motorun durduğunu farketti. O dakikadan sonra yapılacak bir şey yoktu. Kollarını kavuşturup bekledi. F - 84 jet uçağı bütün ağırlığıyla pistin, gerisinde yere saplandı; parça parça oldu. Ama "fenle izahı kabil olmıyacak mucizevî" bir şekilde -bazı uzmanlar iniş sırasında koltuk ve kuyruk kısmının sarsıntıdan en az zarar göreceğini ileri sürerek neticeyi fenle izaha kalkıyorlar ama, bu baştan sona "şapşal" bir görüştür, onun oturduğu kısma bir şey olmadı. Tuğgeneral şöyle bir silkindi, kemerlerinden kurtuldu, ileriye doğru yürümeğe başladı. Koşuşanlar kendisini buldular; bir arabaya bindirdiler ve hastaheneye götürdüler. Generalin sadece göğüs kemiğinde ve bel kemiğinde arızalar vardı. Saçının bir kısmı yanmış, başından da çok ehemmiyetsiz bir yara almıştı, Hafif bir' şok geçiriyordu. Bu şokun geçmesi ve moral tedavi için, aynı zamanda da bel kemiğindeki -röntgenle tespit edilen- arızaların tedavisi maksadıyla, Eskişehire nakledildi.

"Allanın hususi bir nazarına karşı olduğu" anlaşılan ve "Allahın emriyle" Hava Kuvvetlerinin başına "kaydı hayat şartıyla" gelen Tuğgeneral Cemal Göker. 50 sene önce Kibrisin Limasol kazasında doğmuştu. Genç yaşta subaylığa intisap etmiş, çok sevdiği havacılık sınıfında muhtelif rütbelerle çalışmış, son vazifesinden önce de Balıkesir Dokuzuncu Hava Üssü Kumandanlığına tayin edilmişti. Albaylıktan Tuğgeneralliğe yükselişi 1968 deydi. Evliydi: 19 yaşında bir kızı vardı.

Tuğgeneral Gökerin en büyük zevki uçağa binmekti. Uçuşa hazırlanırken, bütün vaktini şarkılar söyliyerek geçirir, gideceği yeri soranlara şaka yollu "Ankaraya kahvaltı etmeğe gidiyorum", yahut "Biraz denizi göreceğim geldi de, yarım saatliğine İstanbula uçacağım" derdi. Cemal Göker, Diyarbakır uçuşundan önce İstanbuldaydı. Kimse bilmiyor ama, herhalde Eyüp Sultan türbesini ziyaret etmiş ve kurban kestirmiş olacaktı. Kazanın neticesi bunu açıkça gösteriyordu.

Bir başka büyük insan

Bu haftanın başında Fransız Ekvator Afrikasından gelen haberler, dünyanın başka tarafında başka bir "kahraman"ı, bir "evliya"yı haber veriyordu. Afrika Federasyonuna bağlı Oubangui - Chari Devletinin Başbakanı Boganda'yı taşıyan uçak, başkent Bangui'nin 50 mil ötesindeki tepelere düşerek parçalanmış, fakat çocukluk arkadaşı Milletvekili Fayama ve yanından ayırmadığı Basın Yayın Müdürü Sonemle beraber seyahat eden Başbakan kurtulmuştu. Haberi işitenler bunun Aubângi - Chari devleti sakinleri için "tüyler ürpertici bir üslûp içinde aşikâr ilâhi bir beyan" olduğuna hükmettiler ve hâdiseyi "günler ve geceler dolusu haşyet, gözyaşı ve hamd sayhalarıyla andılar". Fakat iki gün sonra Boganda'dan ses çıkmadığı anlaşıldı. Tespit edildiğine göre Oubangui - Chari Devleti Başbakanı, arkadaşlarıyla beraber ölmüş, cesedinin parçaları geniş bir sahaya dağılmıştı. Hiç şüphe yok, Yaradan, onun ölümünü Oubangililerin başına "topyekûn evlerinin çökmesi gibi bir felâket" telâkki etmiyor, "onu koruduğunu Oubangi mületine tek ümit halinde bildirmek^ istemiyordu.

İsmet İnönü
İstikamet...

C.H.P.

"Kumandan" işbaşında

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü, Bayındır sokaktaki C. H. P. Genel Merkez binasının meşhur yeşil çuhalı masası etrafında yüz kadar genç toplanmıştı. Salonda tine atılsa yere düşmiyecekti. Herkes biribirinin omuzuna yüklenerek,, tek ayak üzerinde yükselerek, gözünü ve kulağını bir istikamete çevrik tutmağa çalışıyordu. Bu istikamet, kahverengi, çizgili elbisesi ve beyaz benekli kahverengi kravatıyla her zamankinden daha dinç, daha genç duran beyaz saçlı adamın, İsmet. İnönünün, dirseklerini masaya dayıyarak oturduğu köşeydi. İnönü o gün 38 yıl öncesinin 38 yaşındaki Garp Cephesi Kumandanı idi. İkinci İnönü Zaferinin yıldönümü münasebetiyle kendisini ziyaret eden gençlere, iki misli sayıdaki düşman ordularına karşı Millî Kuvvetlerin nasıl galebe çaldığını anlatıyordu. Salonda onun sesinden başka çıt duyulmuyordu. Gözlerde okunan, o günlerin heyecanıydı. Gençler, Eskişehir önünde süngülerin takıldığı ani yaşar gibiydiler. İnönünün anlatacaklarını anlattıktan sonra söylediği gibi, "geçmiş seferler için gösterilen bu alâka, gelecek seferlerin mücahitleri için teşvik edici bir misal" halindeydi.

Gençlerin, konuşmasını şiddetle alkışladıkları muzaffer Garp Cephesi Kumandam, şimdi başka bir kumanda mevkiinde başka bir teşebbüsün idaresini, 38 yıl önceki aynı azimle ifa ediyordu. Bu teşebbüs, Türk milletinin..medenî milletlerin hak ettiği şartlara kavuşmasını sağlıyacak demokrasi mücadelesini kazanma teşebbüsüydü. Mücadeleyi yapacak kuvvetleri tek bir vücut haline getirerek, sistemli ve neticeli bin taarruz teşebbüsüydü. C. H. P. Genel Başkanı, bayram sonrası için hazırlanıyordu. Bayramdan sonra muhalefetin yurt içi kampanyasını bir Ege, gezisiyle açacaktı. Bu geziyi diğerleri takip edecek ve memleket, C. H. P. ekipleri tarafından baştan başa kat olunarak seçmenlerle temas edilecekti. Mahallî seçimler ve belki de ara seçimleri arifesinde, böyle bir çalışmanın C. H. P.' ye fayda getireceği şüphesizdi. İnönünün "Eskişehir gezisindenberi merkezdeki çalışmalara inhisar eden Parti faaliyetinin vatan sathına intikal ettirilmesinin tam zamanıydı. Durgun aylar, C. H. P. için hiç te hayırlı olmamıştı. Parti İçinden gelen ve ümidini C. H. P. ye bağlıyan çevre-

Menderes Şimdilik Ne Yapmalıdır?

Hıfzı Oğuz BEKATA

Müessif uçak kazası, Türk demokrasi rejiminde bir dönüm noktası olabilir. Bu takdirde, kazadan Menderesin kurtuluşu, memleket ölçüsünde bir hayırlı gelişmenin ifadesi hâlini alacaktır.

Gerçekten, ölümle pek yakından temas ederek kurtulmuş insanların hayatlarında müsbet değişmeler görülmüştür. Zira ölüm hadisesinin verdiği derin İntibah hazan büyük ve tesirli oluyor.

Politikada insan daima kendi rekoruna kırabilmelidir. Uçak kazası. Menderesin halk arasındaki itibarını birden arttırdı. Fakat, bu onun artık bütün hayatı boyunca varabileceği en yüksek itibar merhalesidir. Çünkü bu itibar derecesinin kazanılmasında Menderes kendi rekorunu kendi meziyetierile kırmış değildir. Bu, ancak Tanrının koruyucu bir lûtfundan ileri gelmiş bulunuyor. Şu halde bir anda, kendinden yukarı, bir rekor noktasına çıkmıştır. Menderes bir an için ulaştığı bu noktadan aşağı düşmek İstemiyorsa, derhal hayatının büyük kararını vermeğe mecburdur. Aksi halde bu itibar rekoru elde tutulamayacak ve fakat her gün süratle düşecektir.

Şu halde bu hâdiseden sonra Menderes ne yapmalıdır ki, rejimi kurtarmış ve kendisini korumuş olsun? Bunun cevabını bulmakta güçlük çekmiyeceğiz: Demokrat Parti programını açıyorum: '"Siyasi bayatımızın, birbirine karşılıklı saygı gösteren partilerle idaresi lüzumuna inanan Demokrat Parti Türkiye Cumhuriyetinde demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumi siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesine hizmet maksadiyle kurulmuştur" -Madde: 1-. Şu halde herşeyden önce. Genel Başkanı olduğu partisini kuruluş maktsadına yöneltsin.

Bunun için de "Partimiz, demokrasiyi, milli menfaata ve insanlık haysiyetine en uygun bir prensip olarak tanır ve Türk Milletinin siyasi olgunluğuna inanır" -Madde: 3. sözünü tahakkuk ettirsin. Üstelik, hakikaten Demokrat Parti bu maksatla kurulmuş ise ve hakikaten demokrasinin milli menfaata ve insanlık haysiyetine en uygun bir prensip olduğuna ve Türk Milletine de inanıyorlarsa; demek ki millî menfaata ve insanlık haysiyetine aykırı düşen bugünkü gidişten dönmek D. P. Genel Başkanının memlekete karşı ödenmemiş borcu ve vazifesidir. Bunun nasıl başorılacağı da D. P. programında yazılıdır: "Geniş ve ileri mânasiyle demokrasi, bütün devlet faaliyetlerinde milli iradeyi ve halkın menfaatini hâkim kılmakla; İnsanlık haysiyetinin ancak insanlık ana haklarının teminat altında bulunmasiyle korunabileceğine inanmakla; seçimlerin serbestliğini bozacak hareketleri milli hakimiyete karşı işlenmiş ağır bir suç saymakla; adlî istiklâli, basın hürriyetini, ispat hakkını tanımakla.." -Madde: 3, 8, 9 v.s.-.

Peki diyeceksiniz, bütün bunlar gerçekleşirse, gerçi D. P. programı ile millete sözü verilen taahhütler yerine getirilmiş olur ama, bu mekanizma aleyhte işler ve D. P. iktidardan; bizzat Menderes de başbakanlıktan düşebilir.

Bu doğrudur. Fakat, D. P. İktidara günün birinde tekrar gelir, Menderes ise Başbakanlıktan düşer ama, bunları hakikat yapan insan olarak, vatandaşları arasında şerefle yükselir. Misal mi İstersiniz? 1950 deki İsmet İnönü ile bugünkü İnönüyü bir düşününüz, yetmez mi?

"Kendine rağmen millet için" prensibini güdenler tarih boyunca büyük kalmışlardır, büyük kalacaklardır. Bu çok güç iştir, etraf müsait değildir, fazla mukavemet olacaktır, hele sicilli dalkavuklar: "İşte Vatan Cephesi, bak nasıl tuttu, hemen hemen D. P. yi Türklyenin tek partisi hâline getirmektedir, böyle zamanda artık ebediyen elde kalacağı muhakkak olan bir iktidar, bir demokrasi hayali uğruna hiç terk edilir mi?" diyeceklerdir.

Evet, bu iş güçtür. Böylesine pek çok hoş şeyler de söylenecektir.

Fakat bütün bunlara rağmen Türk halkını kentline ve siyasi haysiyetine kavuşturabiliyor musunuz; Türkiyede hakiki demokrasi rejimini kurabiliyor mastımız? Sizi yükseltecek, tarihe mal edecek devlet adamlığı işte budur. Ötesi bir sürü boş lâftır.

Adnan Menderes bunu yapmayı, D. P. programına sadık kalmayı ciddi olarak düşünmelidir. Yapabilirse, kendinde bu cesareti ve 1930 nin şevkini görebiliyorsa, hepimiz ona yardımcı olacağız. Eğer bunu yapamazsa, bugünkü yolunda devam edecek demektir ki, işte o zaman Menderesin her gün biraz, daha manen söndüğünü, gittikçe bütün ümitleri büsbütün kaybettiğini ve millet ölçüsünde bir hayal sukutunun ıstırabını çeken memlekete, en yakın bir günde her şeyi nasıl teslime mecbur kalacağını göreceksiniz. O vakit, pek çok nedâmet duyacaktır; fakat artık bu son büyük fırsat da kaybolacak ve bir daha ele geçmiyecektir.

terde kat kat büyüyerek akisler yapan bazı çatlak seslerin çıkması da bu durgunluğun neticesiydi. Hareket herşeyi halledecekti.

Evin içine çekidüzen vermek maksadıyla lüzumundan fazla akademik faaliyetlere dalan Merkez İdare Kurulu nihayet bu hakikati anlamış, bayramla beraber başlıyacak bir gezi programı üzerinde çalışmaya koyulmuştu.

Bu haftanın başında Merkez İdare Kuruluna, gezi programını hazırlarken. Grup idare Heyetinde de Barutçunun yerine seçilecek başkan vekili adayları üzerinde ve her kafadan bir ses çıkmasını önleme çareleri hakkında fikirler yürütülüyordu. Grupun bu hafta Perşembe günü yapacağı . toplantının gündeminde başkan vekili seçimi maddesi de vardı. Bu mevkiin halen favorisi. İnönünün ikna teşebbüsü ile adaylığı kabul eden İsmail Rüştü Aksaldır. Aksal ciddiyeti, bilgisi, mantığı ve geçen sene Bütçe müzakerelerinde yaptığı irticalî konuşmanın ortaya çıkardığı hitabet kudretiyle bu mevkiin tam adamıdır ve seçimi hiçbir çekişmeye maruz kalmadan kazanacaktır. C. H. P. Grupunda ayni gün bir çekişmeli seçim de yapılacaktır. Grup Avrupa Konseyi için iki adayı da bu toplantıda tesbit edecektir. Geçen devrede konsey çalışmalarına katılan Gülek ve Ecevitten başka Turhan Feyzioğlu, Atalay, Akan ve Turgut Göle de adaylar arasındadır. İsimler, mücadelenin hararetli geçeceğini göstermektedir.

C. H. P. merkezinin bütün kademelerindeki canlılık, mücadelenin kısa zamanda iç çekişmelerden uzaklaştırılacağı ümidini uyandırmak, tadır. Aynı canlılığın merkezden teşkilâta intikal ettirilmesi C. H. P. ye gecen sonbahardaki büyük kuvveti yeniden kazandıracaktır. Bu düşünceyledir ki Merkez İdare Kurulu son haftalarda toplantı üzerine toplantı yaptı.

Parti temsilcileri

Merkez İdare Kurulunun son toplantıları, parti müfettişlikleri yerine ihdas edilen parti temsilciliklerine seçim yapmakla geçti. Geçen devreler içinde müfettişlik adı altında çalışan bu teşkilât, beklenen verimi hiç sağlamamıştı. Müfettişlerin çoğu, bölgelerine nâdiren gitmişler, gidenlerin büyük kısmı da meseleler üzerine ciddiyetle eğilmemişlerdi. İçlerinden ancak Sait Erdinç. Necmettin Özsever gibi birkaç milletvekili işi sıkı tutmuş, bölgeleriyle irtibatı devamlı olarak muhafaza etmişler ve birer de esaslı rapor hazırlamışlardı. İşte şimdi temsilcilik ismiyle âdeta yeni bir hayata kavuşturulmak istenilen bu teşkilâtın bütün mensuplarının, en azından Erdinç ve Özsever gibi çalışmaları Merkez idare Kurulunun gayesi idi. Bunun için seçimler, son derece titizlikle, zaman zaman uzun münakaşalar içinde yapıldı. Prensip olarak temsilcilerin çoğu milletvekilleri arasından seçilecekti. Böylece bölgesine gitmeyenlerin tahsisatsızlık gibi bir mazereti olmıyacak ve milletvekillerinin

bir ayağı Ankarada bulunduğundan merkezle daimi temas sağlanmış olacaktı. Yalnız istisnaen, durumları müsait olan diğer partililerden de -Hasan Kangal gibi bilhassa Güçbirliğiyle gelenler arasında- bazı kimseler kadroya alındı.

Seçimde baştan kabul edilen ikinci prensip, temsilciliklere getirileceklerin bölgeleriyle fazla alâkaları bulunmamasıydı. Hiçbir milletvekili kendi seçim çevresinin temsilcisi olamıyacağı gibi, ileride de bölgesini seçim çevresi tâyin edememeliydi. Böylece temsilcinin, bölgesinde tam bitaraflık içinde çalışması temin edilmek isteniliyordu. Bölgelerin tespitinde vilâyet esası gözönünde tutuldu. Her vilâyetin bir temsilcisi olacaktı. Ancak Ankara, İstanbul ve İzmir için -bu vilâyetlerle irtibat zaten her zaman vardı- temsilci seçilmedi. Temsilcilerin tesbitinde hâkim ölçü, "iş yapabilmek" oldu. Bu sebeple bütün meziyetleri bir şahsa sempatik gözükmekten ibaret bulunan, bazı eski temsilciler aç'kta kaldı. Bu kimseler elbette ki "azil" sebeplerini bir takım gizli maksatlara -Şarkın ezelî hastalığı- bağlıyacaklardı-. Ama,' iktidara namzet partiyi zaman zaman felce uğratan, münhasıran "aman şu ne der, aman şu ne düşünür" zihniyeti değil miydi?

"Niye beni seçmediniz?"

Temsilciler listesinin geçen haftanın sonunda, nihai şeklini aldığı duyuldu. Bu yüzden üzücü bir iki hâdise oldu. Milletvekilleri arasında birkaç kişi vardı ki, kendi şahıslarının çok fazla ehemmiyetli okluğuna kaniydiler. Bu kanaatlerini her zaman, her vesileyle ve çok defa sinirli bir şekilde açıklıyorlardı. Bunlardan Atıf Topaloğlu, kendisinin temsilci seçilmediğini öğrenince küplere bindi. Grup odasında her karsısına çıkana, Merkez İdare Kurulu için yakıştırdığı -pek nazikane olmayan- sıfatları sayıp dökmeğe başladı. Öyle ki, dinleyenlerden çoğunun Topaloğlunun sözleri karşısında yüzleri kızarıyordu. Ordunun fatih burunlu, sert bakışlı milletvekili ise, coştukca coşuyor, şimdiye kadar kimsenin partiye kendisi kadar hizmet etmediğini söylüyordu. 1950 - 1954 arasında da milletvekilliği yapmıştı. Karadeniz vilâyetlerinde İnönüyü "kellesini koltuğuna alıp dolaştıran" oydu. - Meclis kürsüsüne yumruğunu vurdu mu, salonu tir tir titreten gene oydu. Şimdi nasıl olur da böyle bir adamı, temsilci yapmazlardı! Bunların kendisine kastı vardı. Onu çekemiyorlar, eline selâhiyet vermek istemiyorlardı.

İşte bu son itham, Topaloğlunun eline - salâhiyet vermek istememe kastı, belki doğruydu. Merkez İdare Kurulu üyeleri, asabiyetiyle maruf bu zatın gideceği bölgede birleştirici olmaktan çok ayırıcı bir tesir yapmasından endişelenmiş olabilirlerdi. Zaten, Topaloğlunun asabiyet gösterileri yeni değildi. Üstad bir müddetten beri, sadece birkaç kişiye değil, parti içindeki. herkese atıp tutüyordu. Merhum Barutçu, Nüvit Yetkin. Şemsettin Günaltay ve hattâ İnönü.. Hepsi efeler efesinin zaman zaman bu kabil ağır hücumlarına maruz kalmışlardı. İşin garibi, Topaloğlu, Kurultaya kadar, Gülek aleyhtarı olarak, bugün haklarında hususi sıfatlar sayıp döktüğü Merkez İdare Kurulu üyesi ıslahatçılarla birlikteydi. Onların adayı olarak Parti Meclisi seçimlerine de katılmış ve işte bu seçimlerde mağlûp olunca, "Vay beni siz seçtirmediniz!" diye kılıcı arkadaşlarına çekmişti. Bu hesaba göre, C. H. P. nin samimi elemanı olarak bir kişi kalıyordu: Topaloğlu. Hani Koraltana atfedilen bir vatan kurtarma destanı vardır, o Topaloğluna tatbik edilse, galiba pek yerinde olacaktır: "Üç kişidir bu partiyi kurtaran; Topaloğlu, Topaloğlu, Topaloğlu."

İsmail Rüştü Aksal
Hakkıdır

Parti kurtaran aslanlardan biri de Mehmet Ali Arıkandı. Mardinin bu genç milletvekili de, temsilci olmamasına pek kızmış, sağı solu bağıra çağıra ithama başlamıştı. Bu zat 1960.. 54 devresinde milletvekili değildi, o zaman D. P. saflarında çalışıyordu, ama kendisinin parti içinde çok büyük bir kıymet olduğuna kani idi. İnandığına göre Mardin seçimleri onun sayesinde kazanılmıştı. Önümüzdeki seçimlerin kazanılması da tabiî ona bağlıydı. Arıkan bu hususları hatırlatıyor ve Merkez İdare Kuruluna şiddetle hücum ediyordu.

Bu bağırış çağırışların ehemmiyetli tarafı. Parti içindeki müsamahanın ne derecelere kadar ulaştığını göstermesiydi. Öyle ki, bu kabil sözler, zaman zaman küfür şeklinde silenı olarak tekrarlandığı, zaman zaman telgraflarla muhatabına ulaştırıldığı halde, -Meselâ. Topaloğlunun Cünaltaya çektiği seri telgraflar gibi- hiçbir selâhiyetli çıkıp da "Yaha arkadaşlar, ayıptır. Biz bir partinin içindeyiz. Aramızda karşılıklı hürmeti, tesanüdü muhafaza etmek lâzım" bile demedi. Grupun ve Merkezin selâhiyetli organları, Partide disiplin diye bir şeyin lüzumuna bile inanmaz görünüyorlardı. Nitekim aynı Topaloğlu ile aynı Arıkan, daha önce, Partinin resmî taahhütlerine ve kararlarına aykırı çıkışlar da yapmışlar, milletvekili maaşlarına yapılacak zamma, Bütçe Encümeninde, hem de partilerini itham ederek alenen taraftar olmuşlardı. Nitekim İstanbul da partinin umumî politikasını gazete sütunlarında tenkid eden lâflar birebirini kovalıyordu. C. H. P. sanki birtakım esaslara bağlı bir teşekkül değil, isteyenin istediğini söylediği bir Forum, yahut -işe küfür de karıştığı dikkate alınırsa- her türlü kayıtlayıcı unsuru duvarları dışında bırakan bir Hyde Park idi.

Ama bu: "Aman ihtilât yaratmayalım", "Aman kimseyi kızdırmıyalım" politikası, partinin asıl geniş topluluğunu gücendiriyordu. İşte ıslahatçıların en mücadelesi elemanlarından Sırrı "Atalayın, beklenilmeyen bir zamanda hem Merkez İdare Kurundan, hem de Parti Meclisinden istifası, -Atalay istifasımn esbabı mucibesini bildirmemiş, Kalabadaki evinde sükûta çekilmişti- böyle bir gücenikliğin neticesiydi. Bu istifa ile, Cuma günkü toplantısına hazırlanan Parti Meclisi, Barutçudan boşalan yerle beraber iki yeni üye seçmek mecburiyeti bir yana, asıl, parti içindeki mesuliyetsizlik, disiplinsizlik tezahürleri üzerine eğilmek mecburiyetiyle karşı karşıya kalıyordu. Bu, C. H. P. nin müzmin bir zaafıydı ki, bilhassa son aylarda had safhaya ulaşmıştı. Eğer siyasi hayatta geçici de olsa med ve cezir hareketleri varsa, müessif uçak kazasından sonra, C. H. P. nin yıldızının muvakkaten söner gibi olmasında, partinin ananevi 'müsamahası mühim bir rol oynadı. Topaloğlu ve Mehmet Ali Arıkanın dışarıya aksetmemesine imkân olmıyan "taşkınlıkları" -ki bu çok müsamahakar bir tâbirdir- ânında reaksiyon gösterilmediği için bütün, partiye zarar verdi. "C. H. P, daha muhalefette basına kızıyor. C. H, P. mebus, maaşlarına zamdan memnundur" gibi haberlerin müstakil basında haklı olarak yer bulmasında, bu ananevi aşırı müsamaha zihniyeti rol oynadı. Çatlak ses çıkaranlara karşı -henüz vakit geçmiş değildir- derhal gerekli müeyyideler tatbik edilseydi bir "cezir" hâdisesinden konuşmak herhalde kolay kolay mümkün olmıyacaktı. Muhalefet yıllarında en zayıf anlarında bile D. P. nin gayri kabili ıslah üyelerini ihraçta tereddüt et-

memesi, C. H. P. liderlerini düşündürmelidir.

Din meselesi

«Aman kimseyi kizdirmıyalım" politikası, geçen haftanın sonunda, C. R. P. Grupunun neşrettiği tebliğde de görüldü. Tebliğ daha çok bir müdafaa havası içinde hazırlanmıştı. Başlangıcı -sanki lüzumu ve mânası varmış gibi. C. H. P. nin dinsiz olmadığı keyfiyetini izaha tahsis edilmişti. Bu tabii "Aman bizi dinsiz zannediyorlar. Bunu tavzih edelim" endişesinin eseriydi. Bu endişe -C. H. P. lilerin fert olarak dindarlığından şüphe eden yok- C. H. P. hükmî şahsiyetini de "dinini ilân" mecburiyetinde bıraktı.

Bütün bu her tarafı kollama tabiyesine rağmen, Parti içinde tebliği beğenenler kadar, beğenmiyenler da oldu. Hattâ beğenmdyenlerden bir Cemil Sait Barlas çıktı, C. H. P. nin bu sahadaki politikasını laikliğe tamamen aykırı bulduğunu bile söyledi. Artık bu kadarı da, fazla kati bir hükümdü. Üstelik nazarları gene disiplin meselesine çeviriyor, Barlasın bu lâfları niye Parti Meclisinde değil de, umumi bir konuşmada söylediği suali haklı olarak akla seliyordu. Cemil Cait Barlas, üstelik Parti Meclisi üyesiydi ve Parti Meclisi 3 Nisanda toplanıyordu

Para derdi

Geçen haftanın bu çeşit bocalamalarından sonra bu hafta, İnönünün de insiyatifiyle yeni bir toparlanma devresine geçen C. H. P. de. basında ve teşkilâtta bir müddetten beri hoşnutsuzluk mevzuu haline gelen milletvekillerinin ödeyeceği paralar meselesi, hal yoluna girdi. Maaşlarına yapılan zamdan 2500 liralık ilk hisseleri vermiyen ancak 30 - 35 milletvekili kalmıştı ki bunların çoğu da, ya Ankarada bulunmadıkları, ya hasta oldukları için maaşlarını bile alamamışlar, yahut mühim bir mazeret karşısında ödemeyi Nisan başına bırakmışlardı. Aralarında hissesini vermemeye niyetli olan kimse görünmüyordu. Zaten asıl güçlük, Meclis muhasebesinin tutumundan çıkmıştı. C. H. P. Grupu idarecileri. başlangıçta muhasebeden, bu paralan stopaj usulü ile -maaşları öderken, tahsil etmesini rica etmişlerdi. Muhasebe başlangıçta ricayı kabul eder görünmüş, fakat idareci üyelerle temastan sonra "Olmaz. O zaman hesabımız karışır" cevabını vermişti. Bu cevap Grup idarecilerini, bulunmayan milletvekillerini teker teker arayın tahsilat yapmak zorunda bırakmış, gecikmelerin büyük kısmı da bundan olmuştu. Halbuki geçen yıl Meclis muhasebesi, Grumın böyle bir teklifini itirazsız yerine getirmişti. Son dakikadaki "olmaz" cevabının ne maksatla verildiği aşikârdı.

Maamafih Parti idarecilerinden, bu işin başlangıçtaki aksamasını gene de affetmiyen. ihmalin mazereti olamıyacağını söyliyenler de vardı. Parti Meclisi (iyelerinden ikisi, paralarını hâlâ ödemiyen milletvekillerinin ismini Cuma günü başlı -yan toplantılarda sormağa hazırlanıyorlardı. Bunlardan ödemeyi geciktirmekte kasıt sahibi olanları tespit ederlerse, teşebbüslerini daha da ileri götüreceklerdi.

Ulus işi

Bu hafta içinde iyiden iyiye hal yoluna giren meselelerden biri de, Ulus meselesi oldu. 16 Nisanda yapılacak umumi heyet toplantısıyla sermayesi 500 bin liraya çıkarılacak olan Ulusun -şimdiki sermaye 50 bin liradır ve bunun 47 bin lirası Kasım Gülekindir- hisse ekseriyeti, artık bir şahsın değil parti hükmî şahsiyetinin üzerinde olacaktı. Grup bu iş için seçimlerden hemen sonra toplayıp bu zamana kadar beklettiği 170 bin lirayı Partiye,' Parti de gazetenin hisse senetlerine yatıracaktır. Sermayenin diğer kısmı -tamamının ödenmesi icabettiği zaman- gene Grup tarafından temin edilecektir. Böylece C. H. P. nin gazetesi üzerindeki söz hakkı, senelerden beri ilk defa olarak tespit ediliyordu. Bu hak, bir komite aliyle kollanılacaktır. Komiteyi temsil etmek için Bülent Ecevitin adı düşünülmektedir. Gazetenin şimdiye kadarki Umumi Neşriyat Müdürü İhsan Ada da istifa ettiği için, Yazı İşleri Müdürlerinden Nihad Subaşı bu vazifeye getirilecektir. Bir tecrübe devresinden sonra eğer muntazam çalışılır ve bir disiplin kurulursa Ulusta helva yapmak mümkün olacaktır.

Yalnız gazetenin sahibinin kim olacakı mevzuunda ortada gene bir mesele vardır. Hissenin yüzde 51 i partide olacağına göre, parti adına sahiplik kimin üzerinde bulunacaktır? Kasım Gülek, -bu defa şahsı adına değil ama, Genel Sekreter sıfatıyla- sahip kalmayı istemektedir. Bu "Ha Hoca Ali, ha Ali Hoca" nevinden bir gayretkeşliğe benziyordu ki, bu işlerin aslını öteden beri bilenler, tehlikenin ehemmiyetine arkadaşlarının dikkatini çektiler. Ulus meselesinin menşei, Ulusun bir şahsın propaganda organı olmaktan kurtarılması ihtiyacıydı. Simdi tam yılan hikâyesi bitiyor derken, herşeye yeniden başlamak ihtimali, gazetenin düzelmesi maksadıyla senelerden beri uğraşanlar için herhalde sevimli bir ihtimal olamazdı. Gazeteyi bir komite idare etmiyecek miydi ? Hukukî sahibi de pekâlâ bu komite üyelerinden biri -meselâ asıl yükü üzerine alması istenilen- Bülent Ecevit olabilirdi.

Hükümet

Zirve toplantısı

Başbakan Menderes mi Ankaraya dönecek, yoksa Cumhurbaşkanı Bayar mı İstanbula gidecek meselesi bu haftanın başında Sah günü neticeye bağlandı. Menderes Ankaraya dönmedi, fakat Bayar İstanbula gitti. Menderesin bu ziyaretten son derece mütehassis olduğu belliydi.

Bir gün evvel terzi İzzete yeni elbiseler ısmarlıyan Menderes, Salı günü otomobille Ankaradan gelen Cumhurbaşkanını karşılamak için, Parkotelde Kemal Aygün ve Atıf Benderlioğlu gibi huzuru mutad zevatla sabah sohbeti yaptıktan sonra, Gebzeye gitti. Hava güzeldi.

İstanbul, Ankaralıları kıskandıracak, "öldüresiye güzel" bir bahar mevsimi yaşıyordu. Güneş tatlı, rüzgâr ılık, deniz ferahlatıcıydı, İhtimal Başbakanı Samet Ağaoğlu ile birlikte Bursaya gitmek, oradan İzmire uzanmak fikrinden bu güzel havalar caydırmıştı. İstanbulda "umuru devlet"ten çok uzak kalmamak, hem de pekâlâ dinlenmek mümkündü.

Cumhurbaşkanı ve Başbakanın Gebze karşılaşması son derece nazik ve mültefit cereyan etti. Bazı İstanbul gazetelerinde yazılanın aksine, Menderes Bayarın değil, Bayar Menderesin arabasına bindi ve birlikte saat 19 sularında Şale köşküne gelindi. Köşkte Bayar ve Menderes arasında 10 dakikalık bir konuşma cereyan etti. Bu çok kısa sohbetten sonra Menderes huzuru mutad zeval ile oteline dönmeden önce Yıldız Parkında 50 dakika dolaştı.

Cumhurbaşkanı ile Başbakanın bir araya gelişi, kabinedeki münhallerin doldurulmasının artık bir gün meselesi olduğu rivayetlerini yeniden ortaya çıkardı. "Kabineciler" bahar toplantısından sonra, bazı isimler üzerindeki görüş ayrılıklarının halledileceğini ve yeşil ışığın yanacağını ileri sürüyorlardı» Fakat bütün bunlar aslında bir tahminden ibaretti. Bu meselelerde de mantıkî tahminlerde bulunmaya imkân yoktu. Esasen ertesi gün sabah ve öğleden sonra Menderes ve Bayarın liraraya gelmemeleri "Kabineciler" in bile kalbine bir şüphe düşürdü. Hakikaten Menderes Çarşamba sabahını Parkotelde Kemal Aygün ile konuşarak geçirdi. Öğle yemeğini, Divan Otelinde, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Müşaviri Amerikalı meşhur devlet adamı Stassen ile birlikte yedi. Ziyafette Celâl Yardımcı, Atıf Benderlioğlu. Ethem Yetkiner, Kemal Aygün ve İstanbul Çifte rektörleri Ali Tanoğlu ile Mustafa İnan vardı.

Öğleden sonrayı Menderes Parkotelde Atıf Benderlioğlunun refakatinde geçirdi. Saat 17 de otelin

Başbakan Menderes Mithatpaşa Stadında
Herkes topa bakıyor, Menderes hariç...

arka kapısından hava almak için dışarı çıktıysa da, saat 19.30 da geri geldi.

Fransaya mı benzedik?

İstanbulda alışılmamış bir siyasi hava hüküm sürerken Ankara ıssızdı. Son aylar hükümetsiz hükmetmenin mümkün olduğunu ortaya koymuştu. Hakikaten Cumhuriyet devrinin hiç bir senesinde, hattâ hattâ Floryadaki yaz tatillerinde bile, başkentin bu kadar ıssız kaldığı görülmemişti. Rehinede, bu haftanın başında vekâleten idare edilen sekiz koltuk varda. Koltuklardan üçü. resmî seyahatler dolayısile boştu. Geri kalan beş boş koltuk, Anayasanın sarih hükümlerine rağmen açık tutuluyordu. Sandalyelerinin yarısı boş tutulan kabine; toplanmaz olmuştu. Sık sık hükümetsiz kalan Fransada bile, yeni hükümet kurulana kadar müstafi hükümet üyeleri, bakanlık masalarından ayrılmıyorlardı. Onlar dahi hükümetsiz hükümet etmenin sırrını bulamamışlardı

İşler güllük güneşlik olsa, bu "gizli hükümet buhram"na belki pek fazla aldırış edilmiyecekti. Halbuki hayati istikrar politikası topallıyordu. Artması gereken ihracatın azalması herşeyi altüst edecek kadar vahimdi. Kademeli prim sisteminden vazgeçip tam -bir devalüasyona gidilmesi bahis mevzuu idi. İrtica sesini duyurmağa başlamıştı. Dışarıda da işler huzur verici değildi. Orta Doğuda durum karmakarışıktı. Rusya, Bağdat Paktı üyelerine karşı her zamankinden fazla tehditkârdı. Kıbrısta güç bir devre başlıyordu. Zirve toplantısının arifesinde Doğu - Batı münasebetleri kritik bir safhaya girmişti. İşte böyle bir durumda kabine toplanmıyor ve boş koltuklar doldurulmuyordu!

Durum, D. P. nin uslu ve sessiz Grupunun bile gözünden kaçmayacak kadar göze batıcıydı. Kendi gündemini bizzat kendisi tanzim etmek imkânından fiilen mahrum bulunan Grup ta başkansızdı. Başkan Atıf Benderlioğlu günlerinin çoğunu İstanbulda Beyfendinin yanında geçiriyordu. Grup İdare Heyetinin Salı ve Perşembe. Grup Umumi Heyetinin de Perşembe günlerindeki mutad toplantıları usulen yapılan birer içtima olmaktan ileriye gitmiyordu. Bu mecburi istirahata-ihtimal Meclis de' yakında tatile girecektir-şimdilik ses çıkaran yoktu. Ama bayramdan sonra sessiz Grupun bası çok sessiz üyelerinin seslerini yükseltecekleri şüphesizdi. Bilhassa beş boş koltuğun hâlâ boş durması ve -kendi kendilerini lanse edenler sayılmazsa- muhtemel bakan adaylarını sabık bakanların teşkil etmesi Grupu için için kızdırıyordu. Sanki D. P. Grupu içinde bakanlık yapacak liyakata sahip üç beş adamdan başka kimse mevcut değildi... Niçin yıpranmamiş yeni isimler üstünde durulmuyordu. Fransada, sırayla herkesin bakan olduğu Dördüncü Cumhuriyetin usullerini benimsemeye lüzum yoktu, ama bakanlık koltuklarının 15 - 20 kişinin inhisarında bir imtiyaz haline getirilmesinde de hiç bir mâna yoktu. Eğer D. P. Grupu içinde bakan olacak çapta 20 den fazla adam yoksa. D. P. den ümidi kesmek lâzımdı. Ama ne var ki şimdilik sessiz D. P. milletvekillerinin -susmak düşünmeye mâni değildir- bu düşünceleri yukarı kademelerde akis bulmuyordu. "Ministrable" adam dedi mi akla hakkında Meclis tahkikatı talep edilen bir Samet Ağaoğlu, bir Dr. Mükerrem Sarol, bir Zeyyat Mandalinci, bir Sıtkı Yırcalı geliyordu. Grupun sessizliğinin mükâfatı olarak ancak Grup Başkanı Atıf Benderlioğlunu taltif etmek hatırlanıyordu! Müessif bir uçak kazası ve C. H. P. nin muvakkat hareketsizliği D. P. yüksek kademelerine gecen yaz aylarının korkulu günlerini unutturmuş olabilirdi. Ama parti yüksek kademelerinin bu çok korkulu kıssadan hisse çıkarmadıkları aşikârdı.

Seçimler

Barometre dönüyor

Bu haftanın başında Adalet Bakanı Esat Budakoğlunun seçmen kütüklerine ait tasarının hazır olduğunu teyid etmesi üzerine, Haziranda ara secimi bekliyenler iyice ümitlendiler. Aslında Adalet Bakanlığının çalışmaları, B. M. M. de müteaddit defa tekrarlanan bir vaadin yerine getirilmesinden ibaretti. İktidar da B. M. M. de seçmen kütüklerinden şikâyet etmiş, kütüklerin adalet cihazı tarafından kontrolü muhalefetin de tasvibiyle kararlaştırılmıştı. İşte bunun Üzerine Seçim Kanununun seçmen kütüklerine müteallik hükümlerini tâdil eden tasarı hazırlanmıştı. Tabii ki bir tasarının hazırlanması başka şey, kanunlaşması başka şeydi. Adalet Bakanlığının ve diğer bakanlıkların dosyalarında uyuyan daha düzünelerle dört başı mamur tasarılar vardı. Bunun içindir ki Ankaranın tecrübeli siyasi çevreleri, kütüklere ait tasarıyı, erken ara seçimlerinin işareti olarak saymadılar. Ama siyasi çevreleri seçimler mevzuunda septisizme şevketten asıl sebep, son haftalarda D. P. meddinin son bulup, cezrin başlamasıydı. Müessif uçak kazasından sonra D. P. lehine suni şekilde yükselen siyasi barometre. Ramazan başında hattı azamiye ulaşmış, sonra düşmeye koyulmuştu. Hele bayramdan sonra suni sis perdeleri kalkacak değişmiyen iktisadî realiteler bütün acılığıyla tekrar gözler önüne serilecekti. Kendilerini en kuvvetli zannettikleri günlerde bile, basının ve gençliğin gösterdiği kuvvetli reaksiyon D. P. idarecilerini şaşırtmıştı, ileriki günler, gecekondu tapuları tevziinin veya buğday fiyatlarına zammın -ki ekmek fiyatlarının artması demekti- gizliyemiyeceğî kadar çetin olacaktı. D. P. nin çekirdekten yetişme siyasi mütehassısları bunun çabuk farkına vardılar. C. H. P. Genel Sekreteri Kasım Gülekten mülhem denenmiş bir usule başvurarak, bazı gazetecilere adaylık vaadetmekle beraber erken ara seçimlerinden geçen haftaki gibi ısrarla bahsetmekten vazgeçtiler.

Bu arada Ankarada Suudi Arabistan Elçiliği çevrelerinden sızdığı söylenen bir haber yayıldı. Habere göre Menderes, yazın hacca gitmek tasavvurundaydı. Laik Turkiyenin Başbakanının haç yolculuğu haberine aklıbaşında hiç kimse inanmadı, ihtimal ki bu habere en çok şaşacak olan bizzat Başbakan Menderesti. Ama D. P. nin aklıevvel seçim mütehassısları haberi çok cazip buldular. "Haç dönüşü Eylülde seçimler" fikri çabucak tuttu. Fikir tabii ki tebessüm uyandıran bir nükte olarak kalmaya mahkûmdu. Ama bu fikir seçimlerden Azrail görmüş gibi korkan, fakat bir seçim vurmayı zaruri sayan aklıevvel zevatın muhayyilesinin nerelere kadar gidebileceğini gösteren tipik bir örnekti.

Tahkikat

Kayıp yolcu fırtınası

Bu haftanın başında Pazartesi akşamı, Radyo Gazetesini dinliyenler hayret içinde kaldılar. Radyo Gazetesinin kelimelerin üstüne basa basa konuşan spikeri -Hikmet Münir Ebcioğlu- haysiyetlerden, şereflerden ve bunlara yapılan tecavüzlerden bahsediyor ve görünüşte bu "tecavüz"leri defediyordu. Radyo dinleyicileri, artık haysiyet ve şereflerin bekçiliğini Radyo Gazetesi üzerine aldığı için pek sevindiler ama, spikerin kimin ve ne şekilde haysiyet ve şerefine tecavüz edildiğinden bahsettiğini anlıyamadılar. Radyo Gazetesi, o akşamki yayınında Londradaki feci uçak kazası hakkında bir sözlü soru veren İbrahim İmirzalıoğlu (C. H. P. - Ankara) na Ulaştırma Bakanı vekili Muzaffer Kurbanoglu tarafından yıldırım süratiyle yetiştirilen cevabından bahsediyordu. İmirzalıoğlu, takririnde, kazayı müteakip uçakta bulunduğu şayi olan Reyhan Seymen adındaki yirmi beşinci yolcunun hüviyeti ve akıbeti hakkında da malûmat talep ediyordu. Kurbanoğluna göre "takririn maksat ve hedefi" umumi efkârı tereddüt ve şüphelere düşürmekti. Bakandan birkaç adım daha ileri sıçrıyan Radyo Gazetesine göre ise bu, şeref ve haysiyetlere yapılmış bir tecavüzdü -Meşhur Havadis de üstüste neşrettiği başyazılarla bu kanaati paylaştı.

Günlerce gazeteler, feci uçak kazasından sonra bir yolcunun bulunamadığını yazmışlar, hattâ İngiliz polisinin köpek kullanarak ormanlar ve çalılar arasında yaptığı araştırmaların resimlerini neşretmişlerdi. Bir milletvekili çıkıp ta "Bu kayıp yolcu ne oldu? Bu yolcunun hüviyeti olsun bilinmiyor mu?" diye sorarsa bu nasıl olur da haysiyet ve şereflere bir bir tecavüz teşkil edebilirdi? Yoksa pek çok kimsenin Radyo Gazetesini dinledikten sonra zannettikleri gibi, cevap verenlerin bildikleri, suali sorandan pek mı daha fazlaydı ?

Var mı, yok mu?

Uçakta yirmibeşinci bir yolcunun mevcut olup almadığını araştıranlar için her iki ihtimali de teyid edici karineler bulmak zor değildir. Ama netice itibariyle bunlar bir "karine" olmaktan daha ileri bir kıymet taşımamaktadır. Feci kazadan on kişinin kurtulduğu ve enkaz arasından ondört ceset çıkarıldığına göre, uçaktaki yolcu sayısı 24 idi demek mümkündür. Fakat bu noktanın -yani uçaktaki yolcu sayısının- şimdiye kadar kazadan kurtulanlar tarafından açıklanmamış olması unutulmamaktadır. Bu bakımdan yirmibeşinci yolcunun mevcudiyeti ihtimalini teyid eden karinelerin bazı çevrelerde itibar görmesini tabii karşılamak lâzımdır. Esasen bu karineler, diğerlerine nazaran daha kuvvetli görünmektedir ve resmî bir beyanla da teyid edilmiş bulunmaktadır. Kazanın hemen ertesi günü Londra Büyükelçilimizde tertip edilen basın toplantısında, elçiliğin sözcüsü, gazetecilere kazadan 10 kişinin kurtulduğunu, 14 kişinin öldüğünü ve 1 kişinin de kayıp olduğunu açıklamıştır. Sözcü bununla da iktifa etmemiş, kayıp yolcunun, İstanbuldan alınan malûmata göre tesbit edilen eşkalinin İngiliz, polisine bildirildiğini ve araştırmalara başlanıldığım söylemiştir. Haber 19 Şubat tarihini taşıyan bütün İngiliz gazetelerinde ve New York Times'da neşredilmiştir. İşte bu, adının Reyhan Seymen, işinin de "basın fotoğrafçısı" olduğu söylenen ve İngiliz polis köpeklerinin, civar ormanlarda aradığı kayıp yolcu bugüne kadar bulunamamıştır.

Muzaffer Kurbanoğlunun açıklaması, meselenin bilinen sekline bir yenilik getirmektedir. Kurbanoğluna göre, yolcular arasında "R. Seymen"

681 bin Liralık Bina !.:

Yukarıdaki resimde görülen üç katlı bina, Süleyman Sırrı sokağındaki 3 numaralı evdir. Parsel numarası 1039/7 olan bu bina, İşçi Sigortaları Kurumu Umum Müdürlüğü binasına bitişiktir ve bu Kurum tarafından tam 681 bin liraya -evet, tam 681 bin liraya- satın alınmıştır. İşçi Sigortalarının bu binayı satın almak için haklı sebeplere, hattâ zaruretlere sahip olduğuna kolaylıkla inanmak mümkündür ve esasen mesele bu değildir. Fakat böyle üç katlı, ufak bir bina günümüzün rayici ile hakikaten 681 bin lira ediyorsa, mesken fiatlarındaki bu âni yükselişin sebeplerini araştırmak icap edecektir. Fakat 681 bin liranın bu bina için makul ve âdil bir fiyat olduğu kanaatini taşıyan -zira binayı bu fiyatla satın almıştır. İşçi Sigortaları Kurumu, hiç değilse bu evi kimden satın aldığını açıklarsa faydasız bir iş yapmış olmıyacaktır ve böylece işçiler, ücretlerinden kesilen paraların ne kadar iyi şekilde kullanıldığını Öğreneceklerdir.

Şimdi İşçi Sigortaları Kurumunun bu binayı kimden satın aldığını açıklamasını bekliyoruz.

-niye Reyhan Seymen değil de R. Seymen!- adında bir kimse mevcut değildir. Şayialar "Şefik Fenmen isminin manifestoya yanlış olarak mükerreren" yazılmasından neş'et etmektedir. -Bu iddia uçakta 25 inci bir yolcunun mevcudiyeti hakkındaki şüpheleri arttırmaktan başka bir ise yaramadı-. Eğer Sayın Ulaştırma Bakam vekili, yirmibeşinci yolcunun mevcut olmadığı iddiasında sadece manifestoya istinat ediyorsa, görüşlerine iştirak etmiyenleri lütfen mazur görmelidir.. Zira manifestonun ne dereceye kadar sıhhatli olduğu, daha kaza duyulur duyulmaz anlaşılmıştır. Manifestoda sadece 12 yolcu kayıtlıdır. Uçuş plânında uçağın S mürettebatının ismi tam olarak ya. zılıdır. Burhan Tan ve Kâzım Nefes isimleri ne plânda, ne de manifestoda vardır. Ama uçakta bulunduklarına dair kimsenin en ufak şüphesi yoktur. Şu halde manifesto, bu mevzuda inanılır bir vesika vasfım ve kıymetini taşımamaktadır. Nitekim şu satırlar, İmirzalıoğlunun sual takririnde veya herhangi bir gazetede değil, "haysiyet ve şereflere tecavüz"ü en şiddetle reddeden muteber Havadisin 18 Mart 1959 tarihli -kazadan bir gün sonra, nüshasında yer almıştır:

'"Derhal Yeşilköy hava meydanına gittik. Türk Havayollarının da henüz SEV uçağının akıbetinden haberleri yoktu. Uçakta kimlerin bulunduğunu anlamak için yolcu manifestosuna bakmak istedik. Bu esnada Pasaport Kontrolden bir polis memuru da geldi. Manifesto elindeydi. Anlaşılan kara haberi almıştı. Fakat o da içinden çıkamamış olacak ki Türk Havayollarındaki nöbetçi sefine, uçakta bulunup da üstede ismi olmayan yolcuları soruyordu. Manifestoya baktığımız zaman yolcular arasında bulunduğunu gayet iyi bildiğimiz gazeteci arkadaşlarımızdan bazılarının isimlerini göremedik. İlgililer de bu hususta fazla bir şey bilmiyorlardı".

Bütün bu sebeplerle, ne Radyo Gazetesinin, ne de meşhur Havadisin kime ait olduğunu açıklamadıkları tecavüze uğramış şeref ve haysiyetlerden bahseden yayınları yirmibeşinci yolcu muamması etrafında toplanan merakı gidermeğe kâfi gelmemiştir. Üstelik merak ve şüpheleri büsbütün körüklemiştir. Eğer yirmibeşinci yolcu meselesinde bir gizli hakikat varsa, bütün hakikatlar gibi, er veya geç ortaya çıkacaktır.

Muzaffer Kurbanoğlu
Sür'at rekoru

Şu Tahrifçi Basın!..

İktidar ve şüphesiz nesir organları, basının hâdiseleri tahrif ettiğinden, düpedüz yalan yazdığından şikâyetçidirler. İddiaların hakikatlere uygunluğu münakaşa mevzuu olabilir; ama Zafer dörtbaşı mamur bir "tahrifçilik örneği" vererek kendi iddialarına parlak bir delil getirmiştir. C. H. P. nin Samet Ağaoğlu hakkında Meclis tahkikatı açılmasını istiyen önergesi münasebetiyle 27 Mart 1959 tarihli Zafer gazetesinde çıkan haberde aynen şu cümleler vardır:

"...bu iddia ilk olarak 1959 yılı Bütçe Kanunu lâyihasının Büyük Millet Meclisinde müzakeresi sırasında, Adana mebusu Suphi Baykam tarafından ortaya atılmış ve kürsüye gelen Samet Ağaoğlu, Adana mebusunu, iddialarını ispata davet ettiği halde, iddia sahibi Suphi Baykam kürsüye gelmekten imtina eylemişti".

Şimdi bu "imtina eyleme"nin nasıl olduğunu Büyük Meclisin 21 Şubat 1959 günündeki toplantısının zabıtlarından okuyalım:

SUPHİ BAYKAM (Adana) — Beis Bey, söz istiyorum. Zira Samet Bey, konuşmalarındaki ifadeleri itibariyle beni ispata davet etti. Ben, kendilerinin bu münasebetle ağır kelimeler kullanmasına, namus ve saire ile alâkalı sözlerine cevap vereceğim. Bir sataşma karşısında kendimi müdafaa edeceğim. (Soldan gürültüler)

REİS — Beyler, müsaade buyurunuz. Riyaset bütün dikkati ile konuşmaları takibetmektedir. Karşılıklı olarak şahıslar arasında bir sataşma, bir tecavüz yoktur

SUPHİ BAYKAM (Adana) — İspat edemezsen namussuzsun diyor. İspat edeceğim, Reis Bey lütfen. (Sağdan ve soldan şiddetli gürültüler)

REİS — Müsaade buyurunuz efendim. Riyaset, buranın bu mevzuun ispat kürsüsü olmadığını ve müzakerelere devama mecbur olduğumuzu hatırlatır.

SUPHİ BAYKAM (Adana) — Reis Bey, o halde sözünü geri alsın. (Sağdan "reye, reye" sesleri) Söz vermezseniz, (namussuz) kelimesini kendisine iade ediyorum. (Soldan şiddetli gürültüler)

REİS — Fethi Çelikbaş arkadaşımız da sataşmadan bahsetmektedir. Zabıtlara baktım bir sataşmanın mevcut olmadığını tesbit ettim. (Sağdan gürültüler, reye koyunuz sesleri)

SUPHİ BAYKAM (Adana) — Meclis tahkikatı talebediyorum, sözlerimi ispat edeceğim.

REİS — Efendim, Riyaset konuşmaları dikkatle takibetmiş olarak her hangi bir arkadaşımıza bir sataşma olmadığı kanaatindedir. Arkadaşımız ısrar etmektedir. O itibarla söz verilip verilmemesi reyinize vabestedir. (Sağdan, ispat edecek sesleri) Nizamnameye göre kendisi söz sırasına kaydedilmiştir.

Sataşmaya Riyaset kaani değildir. Suphi Baykam'ın konuşmasını reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Kabul etmiyenler.. Kabul edilmemiştir. (Sağdan yuuh sesleri ve gürültüler)

SUPHİ BAYKAM (Adana) — O halde namussuzluğa kendisine iade ediyorum. (Soldan gürültüler)

REİS — Rica ederim, müsaade buyurun arkadaşlar.. Fethi Çelikbaş arkadaşımız. (Sağdan gürültüler) Beyefendiler, rica ediyorum, burada bir Riyaset var, vazife görecektir, ayağa kalkmamanızı, sıralar arasında konuşmamanızı rica ediyorum.

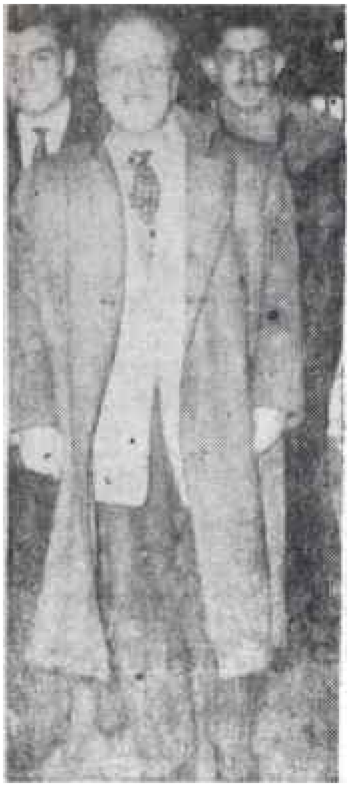
Efendim, Fethi Çelikbaş arkadaşımız kendisine sataşıldığından bahsederek söz istemektedir. Riyaset zabıtları tetkik etmiştir, Samet Bey kendisine bir sataşmada bulunmamıştır ve sataşma olduğuna kaani değildir. Bununla beraber, kendisi ısrar etmektedir. Söz verilip verilmemesi kararınıza bağlıdır. Fethi Çelikbaş'a söz verilmesini kabal edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmemiştir.

Buyurun, Behzat Bilgin.

Basın

Yeni dâvalar

Geçen haftanın ortasında Perşembe sabahı, bir adliye polisi Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Yenisabah ve Akşam gazetelerine uğrayarak bir zarf bıraktı. Cumhuhiyetin genç yazı işleri müdürlerinden Nuyan, Yiğit, üzerinde adı yazılı zarfı açtı ve içinden çıkan iki kağıdı oku-

N. F. Kısakürek

Bir Tevkif Hakkında

Necip Fazıl Kısakürek, İstanbul Toplu Basın Mahkemesinin aldığı, bir karar üzerine 60 saat 61 dakika mevkuf kaldıktan sonra, İkinci Ağır Ceza Mahkemesi nezdindeki itirazının yerinde görülmesiyle tahliye edilmiş bükmüyor.

Hadisenin, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tevkif hakkındaki hükümlerinin kesinleşmemiş basın suçlarında tatbiki bakımından büyük ehemmiyeti âşikardır. Bu sebeple İkinci Ağır Ceza Mahkemesinin yapılan itirazları yerimde bularak Necip Fazılın mevkufiyet halini kaldıran kararıra memnuniyetle karşılamamak imkânsızdır.

Eğer Ağır Ceza Mahkemesi itirazı reddederek Necip Fazılın mevkufiyetin devam ettirseydi, bu halin, kesinleşmemiş basın suçlarında tevkif müessesesinin İşlemesi gibi, cidden son derece üzücü bir tatbikatın adli hayatımıza yerleşmesine sebep olacağı muhakkaktı. Esasen şikâyet mevzuu olmakta devam eden hapisteki gazeteciler ve Basın Kanununun ağır hükümleri yont başında bir de kesinleşmemiş kararlarda tevkif müessesesinin yer almasının memlekette yaratacağı ağır havayı düşünmek lâzımdır. Necip Fazıl Kısakürek hakkındaki tevkif kararının kaldırılmasına bu zaviyeden bakılınca, elbette memnun olmak, elbette yarın her gazetecinin başına gelebilecek, bir tehlikeden kurtulmanın sevincini duymak lâzımdır.

duktan sonra tok bir kelline söylemeden yerinden kalktı, karşısındaki dolaptan Cumhuriyet koleksiyonunu çıkararak 20 Aralık tarihli nüshayı buldu. Bir gün evvel, C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönünün Ankara İl Kongresinde söylediği nutku bir daha okudu, sonra kaleme ve parmak hesabına başvurarak uzun hesaplar yaptı ve "Daha dört gün geçseydi, bu dâva zaman aşımı dolayısiyle açılamıyacaktı." dedi. Evet Cumhuriyet ve diğer dört büyük İstanbul gazetesi hakkında yeni bir dâva acılıyordu. Başbakan Adnan Menderesin muvafakatini istihsal eden İstanbul Savcısı, İnönünün Ankara İl Kongresinde söylediği nutku neşreden Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Yenisabah ve Akşam gazetelerinin mesullerine gönderilen zarfların içinde iki kağıt vardı. Bunlardan birincisinde İnönünün Ankarada verdiği nutku gazeteye kimin bildirdiği soruluyor, diğerinde ise mesuller aynı gün - 26 Mart Perşembe - öğleden sonra Basın Savcılığına davet ediliyordu.

O gün bu nazik davete icabet edenler Milliyet yazı işleri müdürü Apti İpekçi, Akşam yazı işleri müdürü Osman N. Karaca, Cumhuriyet yazı işleri müdürü Nuyan Yiğit ve Yenisabah sahibi Sefa Kılıçlıoğlu oldu. Yiğit ve Karacanın ifadelerini Basın savcılarından Müfit Birsen, Kılıçlıoğlu ile İpekin ifadelerini de Cemal Dirik aldı.

Zaman aşımına uğramasına dört gün kala açılan bu dâvalar Bâbıalide bir hayret havası esmesine sebep oldu. Fakat rüzgârın nereden estiğini ilk anda anlayamayanların bile, ertesi gün hâdiseyi haber veren muteber Havadisi okuduklarında ayakları suya erdi.

Havadis, İnönünün Ankara İl Kon gresinde söylediği nutku ele alarak bir makale -muharriri Mümtaz Faik Fenik . nesretmişti. Bu makalede İnönüye ve C. H. P. ye hakaret gören' İstanbul Basın Savcısı, C. H. P. Genel başkanından muvafakat istemişti. Muvafakat verilmiş ve Mümtaz Faik Fenik ile Havadisin mesul müdürü Hami Tezkan hakkında takibata girişilmişti. İnönünün nutkunu neşreden beş gazete hakkında dâva açılınca, Havadis, bu hâdiseyi kendi aleyhine açılan dâvaya bir "mukabelei bilmisil" olarak göstermekte Yayda görüyor ve şu başlığı itina ile haberin üstüne yerleştiriyordu:

"İnönünün nutkundaki hakaretli cümleleri yazan beş gazete aleyhine hakaret dâvası açıldı. İnönünün bu ağır nutkunu tenkid eden başmuharririmiz Mümtaz Faik Fenik ve yazı işleri müdürümüz Hâmi Tezkan aleyhine acılan dâvaya 15 Nisanda başlanacak".

Havadisin bu işareti üzerine bir başka ehemmiyet kazanan bu basın dâvalarının alâka ile takip edileceği şüphesizdir,

Kıbrıs

EOKA'nın gölgesinde

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü. Ada Rumları, EOKA'nın kuruluşunun beşinci yıldönümünü, 26 Marttaki Yunan millî bayramından daha büyük bir coşkunlukla kutladılar. Başta Makarios olmak üzere, Ada Rumlarının FOKA zihniyetinden kurtulamadıkları aşikârdı. Halbuki Londrada imzalanan anlaşmanın tok muvaffakiyet şartı, EOKA'nın ve temsil ettiği zihniyetin hafızalardan Bilinmesiydi. BOKA ruhu canlı kaldıkça ucube cumhuriyetin ayakta durabilmesi için zaruri işbirliğinin tahakkukuna imkân yoktu.

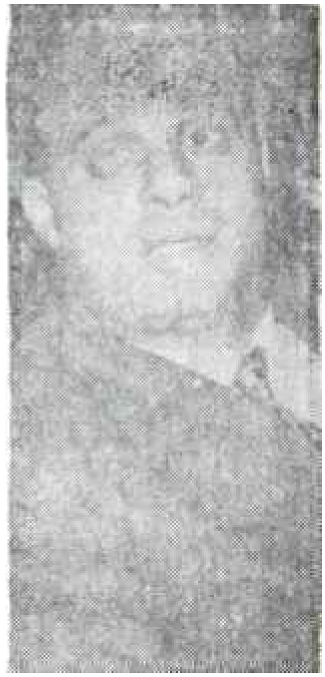
Bu zaruri işbirliğinin tesisinin ne kadar güç olduğu geçen haftanın ortasında bakanlık koltuklarının taksiminde müşahhas bir şekilde ortaya çıktı. Koltukların paylaşılması Makarios ve Küçük arasındaki ilk çatışmaya sebebiyet verdi ve bu çatışma yüzünden netice bir gün geç ilân edildi. Fazıl Küçük, Savunma, Ziraat, Ticaret ve Endüstri bakanlıklarının Türklere verilmesini istiyordu. Makarios buna şiddetle itiraz etti. İki iktisadî bakanlığın Türklere gitmesinin aleyhindeydi. Küçük, bu iddiadan vaz geçerse, mukabilinde maliye bakanlığı müsteşarlığım vermeğe razı oluyordu. İhtilâf ancak Vali Foot'un arabuluculuğu sayesinde ortalama bir hal şekline bağlandı. Türkler Sağlık, Savunma ve Ziraat bakanlıklarını alacaklardı. Geri kalan yedi kottuk Rumlara gidiyordu. Netice bizim için hiç te parlak değildi. Adanın Savunma Bakanlığı bir süsten ibaretti, pratik hiç bir kıymeti yoktu. Asıl mesele Adanın iktisadiyatına taallûk eden koltuklardan bazılarını ve emniyet bakımından mühim İçişleri Bakanlığını ele geçirebilmekti. İktisadî bakımdan da esas koltuğun para kesesini elinde tutan Maliye Bakanlığı olduğu aşikârdı. Maliye Bakanlığı Rumlarda olduğu müddetçe, isterlerse Ziraat Bakanlığının rolünü hemen hemen sıfıra indirebilirlerdi.

Makarios, bu mevzularda Türklere tâviz vermek suretiyle iyi niyetinin delilini verebilir ve müsait bir işbirliği hayası yaratabilirdi. Ama Makarios bu hususta en ufak bir iyiniyet gösterisi yapmadı ve en tesirsiz bakanlıkları Türklere vermeğe çalıştı.

Müstakbel Kıbrıs Cumhurbaşkanı en ufak bir iyi niyet tezahürünü Belediye hudutlarının tesbitinde de göstermedi. Lefkoşede yüzde yüz Türk olan Tahtakale, Kızılbaş semtlerinin Türk Belediyesi hudutları içinde kalmasına Makarios itiraz etti. İyi niyetle böyle bir itirazın yapılmasına imkan yoktu. İhtilâf şimdilik hukuk komisyonuna havale edilerek örtbas edildi. Pek yakında aynı

Dr. Fazıl Küçük
Zoraki aday

Rauf Benktaş
Alternatif

Vatan Cephesi için Telgraf Örnekleri

Son günlerde ne anlatırsam anlatayım, ağızlarını b çak açmıyan müşterilerimi güldürmek için son bir çare olarak 251 müşteri ve 3 kalfamla beraber Vatan Cephesine geçmeye karar verdik. Allah talihinize usturamın keskinliğini versin.

Berber Murtaza Perdahçı

Et kuyruğundan hava alıp pide kuyruğunda pineklerken içimin geçmesi sırasında hidayet erdim ye 25 senedir bağlı bulunduğum C. H. P. den istifa ederek Vatan Cephesine girdim. Mev'ud nurlu istikbali, Cenabı Hakkın bize ve çocuklarımıza değilse bile torunlarımıza göstermesini niyaz eder, ellerinizden öperim.

İlhamı Kuyrukçu

*

Hiç bir vaadini yerine getiremiyen, programını unutan ve ucuzluğu bir daha dünyaya dönmemecesine toprağa gömen D.P. den istifa ederek büyük bir şevkle Vatan Cephesine girdik. Tek ümidimiz kaybettiğimiz eşeğimizi yeniden bulmaktır.

Nasreddin Hoca ve ailesi

İnönünün 5 milyona yakın seçmeniyle Vatan Cephesine katılarak bu işi kökünden halletmekte gösterdiği ihmal karşısında duyduğum öfkeyle C. H. P.-den ayrılarak cephenize katıldığımı arzederim. Allahını seven arkamdan gelsin.

Razi Kurnazoğlu

mevzua dönülecektir.

Bu iki hâdise bile daha başlangıçta Makariostan en ufak bir iyi niyet beklenemiyeceğini apaçık göstermektedir. "İyi niyetten sağlam garanti olmaz" diyen Dışişleri Bakanı Zorlunun sözleri henüz hafızalardan silinmeden vukubulan tam hâdiseler Kıbrıs Cumhuriyetinin akıbeti hakkında en iyimserleri bile tereddüde düşürmektedir.

Asayiş berkemal

Müstakbel Kıbrıs Cumhurbaşkanının uzlaşmazlık yarışına çıktığı şu günlerde, müstakbel Kıbrıs Cumhurbaşkanı da, Türkiyeden gelen en iyi niyetli ikazlara aldırmadan D. P. ocak kongreleri hatiplerinden farksız bir dil kullanmaktadır. Larnaka kasabasında, Larnaka ve civar köyleri halkının iştirakiyle yapılan bir toplantıda Fazıl Küçük, essiz türkçesiyle, "efendiler, daha bir kaç sene önce, daha doğrusu demokrat hükümetimiz iktidara geçmeden önce nalimiz çok feci idi. Hiç unutamıyadâğım, o zamanlar bir heyet halinde Ankaraya gittiğimizde hükümetin her çaldığımız kapısı yüzümüze kapanmıştı. Çok şükür şimdi o hortlak devir maziye karışmıştır. Arslan Menderesimiz, demokrat hükümetimiz Kıbrıs dâvasını istediğimizden çok âlâ halletmiştir. Herşeyi onlara 'borçluyuz, vs. vs." diye nutuklar atmaktadır. Cumhurbaşkanlığı yardımcılığını hakikaten demokrat iktidara borçlu olan Küçük, Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı ve İstanbul Vilâyeti kapılarında sigara üstüne sigara eklediğini çoktan unutmuş, hatırlamadiği devirlerin; muhasebesini yapalaktadır? Adım başı birlik lâfı eden bir liderin birliğe çok yakışan bu sözleri. Ada Türklerinin endişelerini arttırmaktan başka bir işe yaramamaktadır. 120 bin Türkün uzlaşmaz Makarios'a karşı tek bir insan gibi hareket etmesini zaruret sayan kimselerin, mecburî liderin yeni yeni ikilikler yaratma gayretinden üzüntüye düşmemeleri elbette ki imkânsızdı.

Bu arada D. P. ocak başkam olarak bir imtihan geçiren mecburî lider, Ankara seyahatinden beri mahrum kaldığı bir silâhı, hasretle hatırlamaktadır. Bu silâh Küçükü Küçük yapan meşhur dayaklardır. Kıbrıs Türktür lideri, hiç değilse şimdilik dayaktan vazgeçmiştir. Gezdiği dolaştığı yerlerde Küçük, "Dua etsinler Ankarada dayak atmayacağıma dair söz verdim" diye hayıflanmaktadır. Demek ki 1959 başlarında akşam vakti diş çektirmeğe geldik diyen üç adam tarafından dövülen diş doktoru Mahir Adataş, maskeli meçhul şahısların ıslattığı. Avukat Ahmet Gürkan ve "şüpheli" bir çok kimse şimdilik emniyettedir. Dayakla uslanmıyacakların öldürüleceklerini klüplerde ilân eden mukavemet teşkilâtı tebliğlerine, hâlen rastlanmamaktadır. Eğer herkes uslu uslu oturur, di ini tutarsa, Fazıl Küçük Ankarada verdiği sözü tutacaktır. Adada asayiş berkemaldir.

Meşhur sopalı çarşı kontrolü icabatından olarak Adadaki toptancı Rum tüccarlarından alınan gömlek Rum dükkânlarında perakende 2 İngilize satıldığı halde, aynı gömleğe Türk dükkânlarında mecburen 2,5 İngiliz ödenmesinin pek ehemmiyeti yoktur. Herkes tarafımdan istenen. Ada Türklerinin iktisadî kalkınmasının, bu şekilde yapılamıyacağı aşikârdır. Ama çarşı kontrolünün hiç değilse "gizli yergiler"i arttırdığım kabul, efmek lâzımdır.

Denizcilik

İş bilenin, kılıç kuşananın...

Geçen haftanın sonuna doğru Cuma günü öğleden sonra 3.30 da Liman Lokantasında bir başın toplantısı yapan Denizcilik Bankasının uzun boylu esmer ve basık çehreli Umum Müdürü Sami Şehbenderler pek neşeliydi. Neşesinin sebebi, muvaffak 'bir Umumî Heyet toplantısı yapmasından ileri geliyordu. Denizcilik Bankası ilk defa olarak kâr etmişti. Polatkanın iyi arkadaşı sabık Gelirler Umum Müdürü için, kârın son zamların neticesi olmasının -zamlar Denizcilik Başkasına 75 milyon liralık gelir sağlanıştır- pek ehemmiyeti yoktu. Kârın sererine derhal hakkı huzurlar 125 ten 250 ye çıkarıldı, denetçilerin maaşları bir misli.

arttırdı. Ama günün en mühim kararı, Denizcilik Bankasının hisse senetlerinin yüzde 51 ine sahip bulunduğu Deniz Nakliyat Türk Anonim Ortaklığının aylardır süren ensrjik protestolarına rağmen Sinop, Aydın ve Zonguldak şileplerini mecburen kabullenmesi oldu.

Kökünden kalkınma

Üç şilebin hikâyesi, batan Aydın için Lloyd'dan 2,5 milyon dolar sigorta ücerti alınmasıyla başladı.

Denizcilik Bankası 2,5 milyon dolarla, Türk Ticaret Filosunun "kökünden kalkındırmak" niyetindeydi. Böyle bir maksatla Denizcilik Bankası Umum Müdürü Sami Şehbenderleri Baş Hukuk Müşaviri Ali Sait Önen ve Deniz Nakliyat Ortaklığı Müdürü Turgut Giray ile 8 teknisyen, haziran başından itibaren 3 ay bazı Hattı Üsüva memleketleri dahil, Londradan Tokyoya kadar dolaştılar, paha da dolaşacaklardı ama, memleketteki tepkiler ve basının hâdiseyi bir alay mevzuu haline getirmesi üzerine seyahati kısa keserek hemen döndüler.

Aydın Rotterdam'dan, Zonguldak Londradan ve Sinop ise Japonyadan teslim alındı.

Her 8 şilep te, İngilterede inşa edilmiştir. Tipleri, "Liberty" dir. "Libertv"ler. bilindiği gibi, dünya deniz nakliyatı piyasasındaki en düşük kaliteli gemilerdir. En büyük hususiyetleri, fırtınalı bir havada dalga belinin üstüne oturdu mu. veya başka bir tekne ortasına bindirdi mi. Sak diye ikiye bölünü vermeleridir. Zira, perçinsizdir ve parçalar sadece kaynakla yekdiğerlerine eklenmiştir. "Liberty"ler, İkinci Dünya Harbi sırasında birdenbire artan deniz nakliyatını karşılamak üzere alelacele ve şişirilerek seri halinde inşa edilmişlerdir.

Aydın 1942 de, Zonguldak 1942 de, Sinop ise 1944 te inşa edilmiştir. Hepsi de, İngilizlerin "Crest" isimli deniz nakliyatı firmasından alınmıştır. Süratleri ortalama 9 mildir. Tonajları DW olarak 9 ile 10 bin arasında değişir. 24 saatte 24 ton mazot yakarlar.

İngiliz mütehassısları, geçenlerde "Liberty" tipi gemilerin normal miadlarını 10 yılda doldurmuş olduklarını açıklamışlardır. İngiliz armatörlerine de, "Liberty" tipi gemileri yavaş yavaş elden çıkarmalarını tavsiye etmişlerdir.

1957 ortasında dünya, navlun piyasasında büyük bir kriz geçiriyordu. Dünya Armatörler Birliği toplanarak, navlun azlığı karşısında eski tekneleri bağlama kararını aldılar. Tabii ki böylece, gemi fiatları çok ucuzladı ve hurda fiatları da düştü. İşte bizim aklıevvel Denizcilik Bankası da. böyle bir fırsattan istifade yoluna kalkıştı. 3 şilep için "Crest'e 350 bin sterlin ödedi. "Crest", filosunu yenilemek azmindeydi ve Aydın, Zonguldak ile Sinopu elden çıkarmak için açıkgöz müşteri anyondu. Öyle ki. 3 şilepten tamamsa vazgeçen "Crest", onların en çok para eden telsiz, radar ve cayro gibi seyir aletlerini sökerek satmıştı. Denizcilik Bankası. Aydın, Zonguldak ve Sinop şileplerine satın aldığı yeni seyir aletleri için ayrıca 5 bin sterlin ödedi. Böylece 3 gemi, 355.000 sterline maloluyordu ki, ilk nazarda hayli karlı bir alışverişti. Bir gemi batır, temin edilen sigorta parasıyla yerine 3 gemi al, Üstelik cebine para da kalsın.

Denizcilik Bankası cebine kalan parayla bazı borç, taksit ve faiz ödedi.

Bu çok kârlı alışverişten en az memnun olan Bankanın filiyalı penis Nakliyat Türk Anonim Ortaklımı idi. Üç lenduharın eninde sonunda üzerinde kalacağım biliyordu. Nitekim öyle oldu ve Denizcilik Bankası Umumi Heyetinin kararıyla rantabl olmıyan çürük Ve eski tekneler Nakliyat Ortaklığına devredildi.

Devir kararının alınmasına kadar. 3 şilepin, hem Denizcilik Bankasının, hem de Deniz Nakliyat Ortaklığının "Biz İstemeyiz" sayhaları karşısında Denizcilik Bankası Deniz Nakliye Ortaklığından mürettebat-celbedere Sinop. Aydın ve Zonguldakı bir müddet işletti. Mahut şileplerden mürettebat ta memnun değildir. Mese Zonguldak, tesellüm edildiği günden bu yana geçen takriben 10 aylık müddet zarfında. 3 kaptan değiştirdi. İstenen, genç. süratli ve küçük tona. şileplerdir. ,

Deniz Nakliyat Ortaklığında üç şilebin alınmasından ençok Müdür Turgut Giray mes'ul tutuluyordu. Bu yüzden Hattı Üstüvadan Japonyaya kadar uzanan seyahattan döner dönmez İdare Meclisi ile arası açıldı ye müdürlükten düşürüldü. Ama Denizcilik Bankası Umum Müdürü Saitli Şehbenderler,. Hattı Üstüvada Japonyaya kadar birlikte seyahat ettiği yol arkadaşım bırakman. Bankanın bütün fen müşavirliklerini bu merkeze bağladı. Bu yeni teşkilâta Teknik Büro adını vererek Girayı basa getirdi ve cuma günkü Umûmi Heyet kararıyla da çok uzayan bu şilep hikâyesi bitirilmiş oldu.

Dış Politika

Düşündürücü bir yaş günü

(Kapaktaki kumandan)

Geçen hafta sonunda Pazar günü Esenboğa hava meydanında KLM uçağına binmek üzere bütün muamelelerini bitiren yolcular, hareket saatinin gelmesine rağmen siniş davetinin bir türlü yapılmadığını görünce hayli meraklandılar. Aynı merak KLM şirketinin memurlarına da sirayet etmişti. Bekledikleri "mühim yolcu"yu almadan hareket emrini vermeğe bir türlü cesaret edem iyorlardı. Bu mühim yolcu Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorluydu, hava meydanı ile şehir arasında cereyan eden telâşlı telefon muhaverelerinden kirle dakika sonra Dışişleri Bakanı meydana teşrif etti. rahat a-

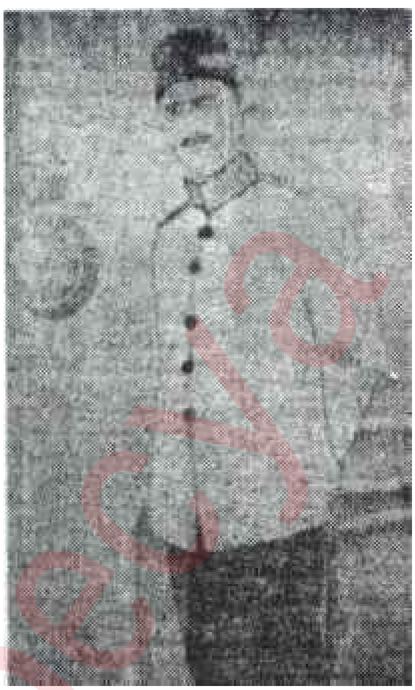
Sinop şilebi İstanbul limanında
Kelepirlerin şahı!

İstibdattan Demokrasiye VATANA

«1913 Mart ayında yemenden ayrıldım, memlekete dönüş için Aden yolundan başka selâmet çaresi yoktu. Hudeydeden ufak bir vasıta ile 3-4 günde Adene geldim. Burası İngilizlerin karargahından ve kendilerine mahsus bir yaşama çevresini teşkil eden küçük bir kasaba ile yerlilerın oturdukları bir Arap şehrinden teşekkül ediyordu. İhtiyaçları oldukça temin edilmiş Arap kısmında bir otele yerleştim.. Mısıra ve oradan Türkiyeye gidecek vasıta arıyordum. Ansızın Adende yüksek hararetli bir mide hummasına uğradım. Her türlü ihtiyacı karşılayan elektrikli bir şehirde açgözlülükle sarıl, dığım şey buz olmuştu. Yenip içilecek her nesne mutlaka bir bardak buzla getirilirdi. Her mayi içine mutlaka buz koymak şehrin adeti idi. Zannediyorum ki buz bolluğunda hasta olmuştum. Çetin iklimden ve bu kadar minnetten sonra Adenin bir otelinde kalmak ihtimali dalgınlığın arasında bana garip bir tecelli görünüyordu. Otelciden bir doktor istedim. Bana ilâçlarla beraber sükûnet de verdiler. 1-2 gün içinde iyi olacağımı söyledikleri zaman pek inanmıyarak teselli bulmuştum. Gerçekten çok geçmeden ayağa kalktım ve hemen ayrılmak için vapur aradım.

"Hindistanla Londra arasında işleyen büyük bir kumpanyanın, yakın, da uğrayacak postasından ikinci mevki bir bilet aldım. Vapurun adım hatırlamıyorum. Şirketin adının "Cunnard Line" olduğunu zannederim. Hareket günü şirketin bir motoru beni iskeleden aldı, zamanın gösterişli ve büyük vapuruna götürdü. Süslü, rahat ve tahmin edemiyeceğim derecede geniş ve teşkilâtlı bir vapura binmiştim. Birkaç saat sonra Adenden Mısıra doğru hareket ettik. Benim biletim oraya kadardı ve pek pahalı idi. Zannediyorum 50 İngiliz lirasına yakın ücret vermiştim. Vapurla 3-4 gün süren seyahatim gerçekten bir dinlenme ve nekahat devri- olmuştur. İkinci mevkiin sıra sıra geniş, rahat koltuklan ve her çeşit, vapurlara mahsus güverte oyunları vardı. Altlı üstlü iki güverte engin ovalar gibi usun gezintilere elverişliydi. Kızıldenizin tutunca çok sarsan fırtınasına, orta şiddette olarak kısa bir zaman tutulmuştuk. Denizden rahatsız olmadan iyice besleniyorduk. Günde kaç defa yemek yediğimizi sayamıyacağım. Gece yarısına kadar vapurun ikram sayısı her halde altıyı buluyordu. Vapurda dünya havadisleri hususi tebelâlarda neşrolunurdu. Bizim cephelerden, alıştığımız tatsız havadisler üzerinde bir bilgi verilmiyordu. Durum daha acısı düşünülemeyecek kadar ağır olmakla beraber umumi olarak aynı mahiyette durgunluk gösteriyordu.

Rauf (Orbay) Bey
Hamidiye kumandanı

"Fort Saidden o zaman "Nemse" dediğimiz bir Avusturya vapuruyla Mersine doğru yola çıktık. Nemse vapurunda birinci mevki yolculuğumuz Cunnard Line'ın ikinci mevkii yanında pek sönük kalıyordu. Asıl acı olan, artık Akdeniz bölgesinde olduğumuz için, yolculara verilen haberler hep Balkan Harbi ve Türkiye olayları üzerinde toplanıyordu. Sofrada, güvertede, işittiklerimizi işitmemek için tam bir uzaklık ve yalnızlık içinde yaşıyorduk.

BEYRUTTA HAMİDİYEYİ GÖRÜNCE...

«Vapurumuz Beyrut a uğradı. Gözlerime inanamıyordum. Hamidiye kravazörü oradaydı. Hemen oraya can attım. Kumandan Rauf beyle buluşmak gerçekten bir bahtiyarlıktı. Senelerin hasretim ve hesapsız acıklı günlerini, birbirimizi dinleyecek sabrımız olmadan, mütemadiyen söylüyorduk. Rauf bey deniz muharebelerini anlatıyordu. Asıl ehemmiyetli olan da Hamidiye Kruvazörü yalnız başına Akdenizde sefer yaptığı için gece gündüz düşman temasında ve hazırlık halinde yaşıyordu. Bu son derece yorucu bir silâh başı haliydi. Bunların da üstünde Rauf beyin daimi bir derdi vardı. Kruvazörün, sulh zamanından bir kömür üssünün hazırlanmamış olduğunu hatırlıyorum. Muhterem Rauf bey, düşman harekâtından ziyade kömür bulmak ve kömürsüz kalmak endişesini ruhunda taşıyordu. Hatırladığıma göre bütün Ömrünce, gözü önünde bir fişe içinde kömür cevheri bulunduracağını söylüyordu.

BALKAN HARBİNİN SONU

«Bana kuvvet ve teselli veren bu buluşmadan sonra tekrar yola çıktım. Mersinde Gümrük memurundan ilk ihtarı aldım. Bir gümrük muamelesinde, benimle beraber vatana dönen bir iki subaya, bilmem hangi eksiklerinden dolayı çakıştı. Böyle usulsüz hareketler yüzünden yani "subayların yanlış hareketlerinden" başımıza felâketler geldiğini söylüyordu. Ordunun itibarının, vatandaş gözünde ne derece düştüğünü anlıyordum. Sesimizi çıkarmıyarak, mahcup bir halde yolumuza devam ettik. Doğruca Catalcaya Başkumandanlık karargâhına vardım.

"Ahmet İzzet Paşa beni teveccühle kabul etti. Büyük karargâhın harekât şubesine memur edildim. Arkadaşlarım ve âmirlerim benim hevesle çalışmama yol vermislerdi. Çatalca cephesi Kahkatya bölgesinde bir sol cenah ordusundan, bir de Büyükçekmeceden Karadenize kadar büyük kısımdan teşekkül ediyordu. Umumi olarak cephelerdeki muharebeler, büyük hadiselerin olmadığı safhadaydılar. Buna karşılık karargâhlar arasında ve ordu saflarında geniş şikâyetler ve tenkidler pek hararetliydi. Bu sırada İşkodraya kadar yayılmış olan Balkan harbi Batı Rumelide tamamiyle düşman hâkimiyetine geçmişti. İşkodra kalesi henüz dayanıyordu. Yunan cephesi Yanyada ve Selânikte kaybolmuştu. Sırp orduları tamamiyle serbest olarak ilerliyorlardı. Deniz kapalıydı. Geliboluda bir kolordu yarımadayı sed-

DÖNÜŞ

dediyordu. Fahri Paşa kumandasında olan bu orduda Fethi bey ve Mustafa Kemal bulunuyorlardı. Edirne kalesi düşmemişti. Çatalca cephesi Bulgar taarruzunu ilk bozgunluğun ümitsiz günlerinde muvaffâkiyetle tardetmişti. Memleketin her tarafından kuvvetler Çatalca cephesine geliyordu.

"Londra sulh müzakereleri reddolunduktan sonra İktidara gelen hükümet Edirneyi kurtarmak dâvası ile meşguldü. Şarköyde yapılan bir çıkarma hareketi muvaffak olmamıştı. Kalikatyada bir kuvvetli sar köprü ise Bulgarları tehdit altında tutan bir yarı cephe halinde daimi bir faaliyet içindeydi. Bu sol cenah grubuna bir kaç kere gittim. Enver beyin kurmay başkanı bulunduğu bu orduda askeri telakki umumi bir taarruza geçmenin imkânı ve lüzumu üzerinde toplanıyordu. Bu mülâhazalarda Başkumandanlığın hareketsiz sevkü idaresi açıkça tenkid ediliyordu. Büyük Karargâhta, muvaffakiyetle tespit edilmiş olan cephe gerisinde, ordunun talim, terbiyesi ve hazırlıkların tamamlanması lâzım geldiğinde israr ediliyordu. Payitahtı ve bütün memleketi hesapsız bir hareketin ihtimallerine arzetmek doğru olmadığı kanaati hâkimdi. Gerçekten de bir seneye yaklaşan sefer esnasında ordunun umumi manzarası bir redif ordusunun eksiklerinden henüz kurtulmamış görünüyordu. Edirne kalesi mütemadiyen yardım istiyordu. Başkumandanlık karargâhı Balkan müttefiklerinin aralarında belirdiği hissolunan ihtilâfları takip ediyor, bu durum karşısında belli belirsiz bir ümit besliyordu.

"Bu günlerde Edirne kalesi Bulgarların eline geçti. Haber bütün orduda derin bir keder yarattı. Askeri olarak ilk hatıra gelen ihtimal Bulgarların İstanbul üzerine yeni bir taarruza teşebbüs etmeleriydi. İlk bekleme günlerinde düşmanın Çatalca cephesinden daha gerilere çekilip, yeni bir tertiplenme içinde bulunduğu seziliyordu. Gelibolu yarımadasına, sol cenah ordusuna yahut doğrudan doğruya İstanbul üzerine taarruz edecekleri rivayetleri cephede ve Avrupada yaygın haldeydi. Tam bu sırada Sırplar, Yunanlılar ve Bulgarlar arasında aşikâr ihtilâf havadislerinin ortalığı kaplamasıyla beraber bir iki gün içinde Makedonyada müttefikler arasında harp başladığı da dünyaca öğrenilmişti.

EDİRNENİN KURTULUŞU

«Bu harp kısa sürdü ve Bulgarların mağlubiyet ve ricat haberleri her taraftan Türkiyeye gelmeğe başladı. Bütün Çatalca ordusu birden yerinden oynadı. Unumi bir ileri hareketin hazırlığına başlandı. Ordu içindeki bütün karşılıklı fikirler kendilerinin vaziyeti doğru, takdir etmiş olduğunu hep birden hararetle iddia ediyorlardı. Bulgarların bir taarruza karşı koyamayacak halde olduğunu söyleyenler haklı çıkmışlardı. Orduyu vaktinden evvel bir badireye atmayıp, gününü beklemenin doğru olduğunu iddia edenler de vaziyeti iyi görmüş olduklarını ve şimdi tedbirin müspet neticeleri alınacağını ileri sürüyorlardı. Bütün fikirler birleşmiş olarak umumi taarruz için emir verilmişti. Büyük ordu ileri atıldı. Daha ilk günden anlaşıldı ki Bulgarlarda mukavemet imkânı olmadığı gibi, dayanmak niyeti de yoktu. Bulgar ordusu bütün cephede süratle çekiliyor ve Türk askerleri dayanılmaz bir hızla ilerliyorlardı. DağınA Bulgar müfrezeleri her suretle bertaraf edilerek, birkaç gün içinde Kırklareline ve Edirneye varıldı. Türkler Trakyada Bulgar hududuna dayandılar. Bir gönüllü teşkilât Batı Trakyaya sarktı. Orada muvakkat bir idare ve hükümet kurmaya başlandı. Başkumandanlık bütün orduları Bulgar hududunda durdurdu. Askeri kuvvetleri yeni bir hareket için hazırlamağa başladı,

"Hatırladığıma göre büyük Avrupa devletleri ve hususiyle Çarlık Rusyası Bulgaristan içine dalmamızı önlemek için ciddi ve tehditkâr bir faaliyete geçtiler. Bizim Geliboludaki kolordumuz da ileri harekete güneyden iştirak ederek Meriç boyunda kademelendi. Bütün Orduya âdeta yeni bir seferin hasreti ve heyecanı girmişti.

"Bu bekleme devrinde bir gün Edirneye gittim. Sol cenah ordusunun karargâhım teşkil eden ordu kumandanlığı binasında, Enver beyi yatakta hasta buldum Bir apandisit ameliyatını bekleyerek huzur içinde, nefsine güvenin zevkine ve hayaline dalmış bir haldeydi Bana Trablus seferinin menkıbelerini tevazu ile anlatıyor, Balkan felâketinin acılarını yürekten duyarak yanıyordu.

"İleri hareketle Edirneye vardığımız zaman Kurmay subayları için Edirne kalesinin muharebesini yerinde incelemek ciddi bir merak olmuştu. Bu kale nazari ve fenni olarak seferberliğin tamamlanmasına kadar zaman kazanmak maksadıyla meydana getirilmişti. Bu zaman 40 günle 2 ay arasında hesap olunuyordu. Halbuki Edirne kalesi 6 aya yakın dayanmıştı. Kalenin çevresini yerinde ve yakından gördüğüm zaman dayanılmaz bir taarruzun eserleri bulunamıyordu. Bütün ordular gibi siyâsi dedikodulardan kurtulamamış olan Edirne ordugâhında da daha uzun müddet mukavemet etmek mümkün olduğu ve olmadığı üzerinde konuşuluyordu. Fakat insaf ile söylemek lâzım gelirse Balkan Harbi ordularına yöneltilecek tenkidler içinde Doğuda ve Batıda kurulan kale muhafızları nispetle daha az şikâyete lâyık görülecek haldeydiler. Bu bahsi bir daha anlatacağım.

"Avrupalıların siyasi baskıları hükümet üzerine tesir ederek Bulgaristana tecavüzü durdurmuş ve Bulgarların da müracaatı nazarı itibare alınarak, artık sulh yapılması kesin olarak istenmişti. Bulgaristanla İstanbulda sulh konferansı açılması kararlaştırıldı. Başkumandanlık karargâhı da oraya nakledildi.

dımlarla uçağa bindi. Baltanın yânında Dışişleri Bakanlığı Umumî Kâtibi Büyüleşçi Melih Esenbel ile Büyükelçi Adnan Kural ve İkinci Daire Müdürü Talât Benler vardı, Selim Sarperin de Paristen hareket ederek yolda kafileye katılması, bekleniyordu.

Esenboğa hava meydanında o gün uğurlama merasimlerinin en sadesi cereyan eti. Bütün yapılanlar bakanlık memurlarıyla gidenler arasında el sıkışmalardan ibaret kaldı. Uçağın Yeşilköydeki duraklaması sırasında Zorluyu gazeteciler merdivenden inerken yakaladılar ve etrafını çevirdiler. Dışişleri Bakanı bu alâkadan memnun kalmış gözükmüyordu. Maamafih gazetecilere "(Neo? Hiç mi haber kalmadı da buraya kadar geldiniz?" diye takılmaktan geri kalmadı. Irak hâdiselerini soran bir gazeteciye de "Bunlar, bir komşu memleketin iç işleridir, bizi alâkadar etmez" dedi. Ama cevap, Dışişleri Bakanının görüşlerinde son aylardaki terakkiyi gösterdiği için gazetecileri pek memnum etti... .Zorlunun Amerika yolculuğu hakkında sual soran olmadı. Ama kafile, taşıdığı mâna bakımından çok mühim bir top. lantıya gidiyordu. NATO'nun kuruluşunun onuncu yılını kutlamak üzere Washingtonda yapılacak olan toplantı bu hafta perşembe günü başlıyacak ve Cumartesiye kadar devam edecektir. Cumartesi günü, NATO camiasındaki onbeş milletin temsilcileri 4 Nisan 1949 tarihindeki meşhur imza merasiminin yapıldığı salonda toplanarak o zamandan beri cereyan eden hâdiseler ve Kuzey Atlantik Paktının mânası üzerinde düşünmek imkânını bulacaklardır.

Batı dünyasının hürriyetlerini ve . herşeyden çok değer verdikten demokratik hayat tarzını müdafaa etmek üzere bir araya gelen onbeş milletin devlet adamları böyle bir günde esaslı bir nefis muhasebesi yapmak zaruretini elbette hissedeceklerdir. Demokratik temellere hâlâ samimiyetle, bağlı olanlar, askerî mülâhazalar uğruna, bu prensiplerden fedakârlık edip etmediklerini, demokrasi düşmanı rejimleri tutup tutmadıklarını kendi kendilerine soracaklardır. Bu arada Portekiz gibi bir memleket kendi iç rejimi ile mensup bulunduğu camianın prensipleri arasında daha başlangıçtan beri devam eden açıklığı doldurmak için neler yaptığını araştıracaktır: Nihayet, 1951 yılı Şubatında "demokrasi dünyasının yeni ve cesur bir azası" olarak -Yunanistanla- 'birlikte. Atlantik camiasına katılan Türkiye o günden bu tarafa hangi istikamete doğru gittiğini ve müşterek cephe içinde Portekiz gibi göze batıp batmadığını tam bir açık kalblilikle kararlaştırmak zorundadır. İşte, Washington'a hareket eden Dışişleri Bakanından asıl beklenen şev, kendisine Batılı müttefikler tarafından -nezaketen- hatırlatılmayacak olan böyle bir derunî muhasebeyi icabettiği şekilde yapabilmesidir.

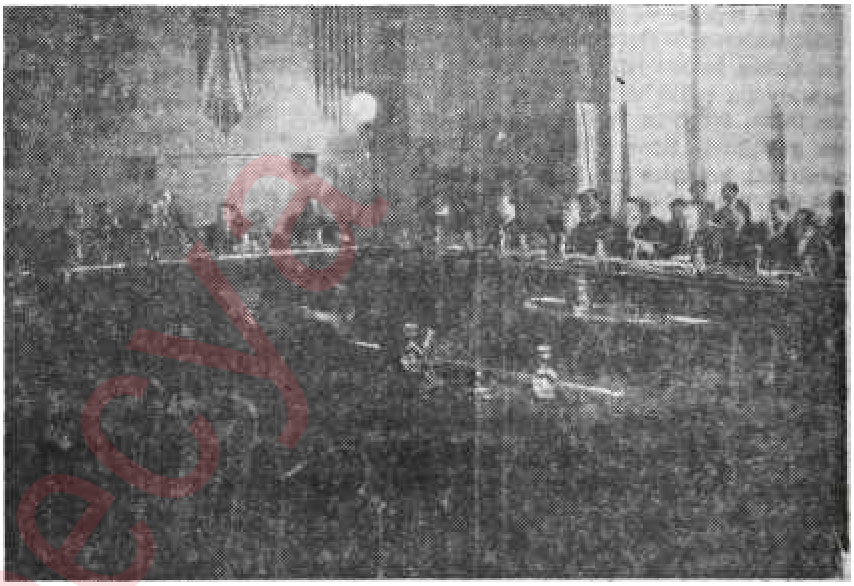
Bir zihniyet

Fatin Rüştü Zorlunun Washington'a gildileceğini duyanlar böyle temennilerde buluna dursunlar NATO'nun kuruluş yıldönümü dolayısıyla Dışişleri Bakanlığından yükselen resmî bir ses bütün ümitleri boşa çıkardı. Toplantıda bulunanlar, NATO camiasının temel prensipleri ve demokrasi esaslarının müdafaası zaruretinden ziyade, işin daha çok maddî cephesiyle alâkalı bir sürü rakam dinlemek zorunda kaldılar. Bakanlığın sözcüsü, NATO'nun ana felsefesini bir tarafa bırakmış. Türkiyenin bu camiaya katılmasının ne derece "kârlı" bir iş olduğunu ispat gayretine düşmüştü. Sözcüye göre, "Türkiye'nin NATO cephesindeki gayretleri ve fedakârlıkları bilindiği için Büyük Müttefiklerimiz Amerika Birleşik Devletleri 1948 yılından bugüne kadar memleketimize 1 milyar 700 milyon dolarlık, yani 14 milyar Türk liralık askerî yardım yapmıştı". Böyle mühim toplantıya davet edilmek bahtiyarlığına erenler, bu bir tek cümledeki gafları ve hataları saymakta bir hayli güçlük çektiler. Dışişleri Bakanlığının memuru, ifade ettikleri zihniyet bakımından birbirinden tamamen ayrı iki şeyi, yani Amerikan yardımı ile NATO camiasına dahil olmak vakıasını birbirine karıştırmaktaydı. Sonra NATO cephesine 1952 de katılan Türkiyenin "bu cephedeki gayretleri ve fedakârlıkları" demek daha 1948'den itibaren takdir edilmeğe başlanmıştı. Sözcü, NATO'ya katılmanın "kârlı" cephesini göstermek gayreti içinde, NATO'nun 1949'da kurulduğunu bile unutuyordu. Yıldönümü dolayısıyla demokrasi prensiplerine bağlılık sözleri dinleyeceklerini sananlar, mesuliyetli Türk makamlarının NATO'dan ne anladıklarını ifade eden bu sözler karşısında epey şaşırdılar. Üstelik, Amerikan yardımının Türk lirasına çevrilişi sırasında da aynı "kâr gösterme" gayreti hâkim olmuş, sözcü 1958 Agustosuna kadar cari olan resmi 2,80'lik dolar kurunu bir tarafa bu rakip 9 lira üzerinden hesaplara girişmişti. Dış horçların hesaplanmasında muhalefetin kullanmak cüretini gösterdiği böyle bir usûl karşısında köpüren Malîye Bakanıma, tecrübesiz memur, tarafından verilen beyanatı okurken ne derece hiddetlendiğini tahmin etmek hiç de zor değildi

Terletici sualler

Şimdi bütün ümit edilen şey, Zorlunun yapacağı temaslar sırasında bu kâr gösterme endişesinin ağır basmaması ve Türkiyenin NATO'dan ne anladığı hususunda aynı gafların tekrarlanmamasıdır. Dışişleri Bakanının Amerika seyahati Washingtonda yapılacak merasimden ibaret kalmamaktadır. Bakan, beraberindekilerle birlikte, Detroit'e gidecek ve 6 Nisanda oradaki İktisat Klübünde konuşacaktır. Bunu, 7 Nisanda Chicago'daki meşhur Dış Münasebetler Konseyinde yapılacak olan bir konuşma takip edecektir. Ertesi gün, yine aynı şehirde toplanan Askerî Sanayi Konferansı da Türk Dışişleri Bakanım dinlemeğe hazırlanmaktadır. Zorlunun Amerikadaki temasları 9 Nisanda Minneapolis'teki Dış Siyaset Birliğinde yapacağı bir konuşmayla sona erectektir.

Amerikan iş ve fikir dünyasının en tanınmış temsilcilerine dolup boşalacak olan bu toplantılarda Zorluya ne gibi sualler sorulacağım tahmin etmek için kehanet sahibi ol-

NATO Konseyi toplantı halinde

Mânevi kıymetlerde ittifak

Zorlunun Yerinde Olmak İstemezdim

Suphi BAYKAM

Hür dünya bu hafta NATO ittifaklarının onuncu yıldönümünü kutlamaktadır. Üyesi bulunmak sıfatıyla Türk milletinin de böyle bir kutlamanın sevincine iştirak etmesi tabiidir. Ancak,. itiraf edelim ki, kendimizi zorlamamıza rağmen Dışişleri Bakanımızın tasvir ettiği huzur ve sevinci, maalesef hissedemedik. Amerikaya hareketinden önce Sayın Zorlunun kaleme aldığı "İnsanlık idealine âşık milletler" başlığını taşıyan makalesi bizi ister istemez bazı düşüncelere şevketti. 1950 ve hatta NATO'ya kabul edildiğimiz 1952 yıllarının hürriyet havasını hatırladık. NATO ittifaklarının gayesi ile memleketimizin bugün içinde bulunduğu şartların bir mukayesesini ve geçmiş olayların bir muhasebesini yapmaktan kendimizi alamadık. Düşüncelerimizden dolayı Sayın Zorlu ve ideal arkadaşlarının bizi mazur göreceklerini umarız.

Sene 1952. NATO'ya katılmak için Türkiye davet edilmiştir. Dışişleri Bakanımız B. M. M. kürsüsünde bu ittifak münasebetiyle aynen şunları söylüyordu: "NATO Birleşmiş Milletler Andlaşmasının gaye ve prensiplerine imanı olan, demokrasi, fertlerin hürriyeti, ve adaletin hükümranlığı prensiplerine dayanan bütün bir medeniyetin korunması azmiyle mütehalli bulunan milletler: n eseridir... Bu andlaşmayı yapanların maksatlarını, ideallerini anlatırken Türkiye Cumhuriyetinin maksat ve ideallerini anlatmaktan başka bir şey yapmış olmuyorum".

Ayni Dışişleri Bakanımız, andlaşmanın tasdiki sırasında da şöyle diyordu: "Bu vesikanın hürriyet, istiklâl ve demokrasi ideallerine, bütün hürriyet aşıkı milletler gibi samimiyetle bağlı olan milletimizin arzu ve iradesine ve onun mümessili olan muhterem Meclisimizin direktiflerine tamamen uygun olduğu kanaatindeyim".

Evet, NATO herşeyden önce komünizmin yayılışını durdurmak-maksadıyla, hürriyeti, demokrasiyi, insan hak ve hürriyetlerini Savunan milletlerin bir ittifakı olarak vücut bulmuştur. Gayesi dünya barışım korumak olduğu kadar, hür insanların haysiyetlerini ve bağlı bulundukları manevi değerleri de korumaktır. 1950'de demokratik bir nizam içinde yaşamak azminde olduğunu ispat eden Türkiye, NATO'ya katılmak için talip olmuş ve bu camia içinde hakkı olan mevkii 1952 de almıştır. Kabul etmek gerektir ki: Bu münasebetle, Dışişleri Bakanının muhtelif vesilelerle yaptığı konuşmalarda Türkiyenin bu manevî değerlere verdiği ehemmiyeti belirtmesi, NATO'nun diğer üyeleri üzerinde müsbet tesir uyandırmıştı. Nitekim Türkiye ve Yunanistama NATO'ya katılmaları münasebetiyle yapılan törende Eisenhower, ittifakın hürriyet ve demokrasi prensiplerine dayandığını ifade etmiş ve şöyle söylemişti: "Sulh istiyoruz. Fakat ayni zamanda hürriyet ve bütün medeniyetimizin bağlı bulunduğu şahsî hürriyetleri de istiyoruz".

NATO'ya katıldığımızdan bu yana yedi sene geçti. Bu müddet içinde, bizim, NATO'nun temelini teşkil eden felsefeye -demokratik hak -ve hürriyetlerin korunması fikrine, ne dereceye kadar bağlı kaldığımız, maalesef münakaşa edilir hale gelmiştir. Esefle kayda mecburuz ki 1952 de bize itibar kazandıran ve bu hür milletler topluluğuna katılmamızı kolaylaştıran prenfişlerden uzaklaşmamız bizi müttefiklerimizin önünde güç duruma düşürmüştür!

Aradan geçen bu yedi sene içinde, basın, adalet, üniversite, toplanma hürriyeti, insan hakları konularında dostlarımızı endişeye düşürecek geri adımlar atılmış ve bu suretle bize bağlanan ümitler yerini, hayal kırıklığına terketmiştir. Öyle ki, hür dünyanın ölçülerine sığmayan kısıntılarla demokratik hak ve hürriyetler bahsinde, "biz bizi benzeriz"ci bir rejime vasıl olunmuştur. Sovyet Rusyadan gelecek her türlü tecavüze karşı koymakta ne dereceye kadar azimli olduğumuzu ve Mehmetçikin zerre kadar korkusu bulunmadığını herkes gibi bilen müttefiklerimiz, NATO'nun sadece bir askeri ittifak olmadığını, fikrî ve manevi gayelerle kurulmuş olduğunu unutmuş olamazlar. Bunu, New York Times'da çıkan bir yazısında C. L. Sulzberger, Portekiz'in NATO içindeki durumunu gözden geçirirken Türk/iyeye de atıfta bulunarak şu cümlelerle hatırlatmıştır: "Demokratik bir birlik olduğu söylenen NATO içinde totaliterliğini saklamıyan tek devlet Portekizdir. Öyle ki Portekiz -Türkiyeden farklı olarak- bizim Jefferson prensipleri dediğimiz şeylere GÖRÜNÜŞTE bile iltifat etmemektedir". Bu satırların mânası açıktır. Artık Türkiyeye demokratik prensiplere şeklen bağlı bir memleket gözüyle bakılmaya başlanmış demektir.

NATO camiasına mensup memleketlerde ve bilhassa Amerikada; halk efkârı, savunulan müşterek idealleri, en az ittifakların askerî cephesi kadar ehemmiyetli bulmaktadır. Amerikanın askeri ittifaklar imzaladığı Güney Amerika, Orta ye Uzak Doğu memleketleri totaliter idareleri yüzünden Amerikan halk efkârını ve basının haklı tenkidlerine hedef teşkil etmektedirler. Bilelim ki; bir taraftan gayesi insan hak ve hürriyetlerini korumak olan bir ittifaka dahil bulunmak, diğer taraftan da memleket içinde bu hak ve hürriyetleri hiçe saymak müttefiklerimiz nezdinde bize itibar kazandırmamaktadır. Atlantik Paktı andlaşmasının ikinci maddesinde üyelere "kendi hür müesseselerim takviye ve bu müesseselerin istinad ettiği prensipleri müdafaa" mecburiyeti yüklenmiş bulunduğu dikkate alınırsa NATO ittifakının komünizmin yayılmasına karsı olduğu kadar, demokratik rejimlerin korunması hedefini güttüğü daha iyi anlaşılır. Bu gerçek önünde. NATO Üyesi her millet sorumluluğunu bilmek ve bunun icaplarım yerine getirmek durumundadır.

NATO'nun onuncu yıldönümü münasebetiyle yapılacak törenlerde Türkiyeyi temsil etmek üzere Amerikaya giden Dışişleri Bakam Sayın Zorlu, yapacağı konuşmalarda memleketimizin komünizme karşı koymaktaki azmini ve askerî gücünü belirten cümlelerin ötesinde söyliyecek söz bulmakta her halde büyük müşkülata uğrıyacaktır. Zorlunun elini sıkan dost adamları, diplomatik nezaket kaidelerini çiğnemeyi göze almıyacaklar ve Türkiyenin bugünkü rejiminden elbette söz açmıyacaklardır. Fakat basın mensupları veya konferans dinleyicileri, muhtemeldir ki. cevabı zor troller sorarak kendisini arzu edilmiyen bir.«loruma düşürecekler ve Zorlu, hareketinden önce yazdığı makalede belirttiği "NATO bir savunma paktı olduğu kadar, ayni manevî kıymetlere bağlı ve onlardan ilham alan milletlerin işbirliği yaptığı bir teşekküldür" fikrinin tuzağına yakalanacaktır.

Fatin Rüştü Zorlunun yerinde olmayı istemezdik...

mak icabetmez. Hürriyet prensiplerine hakikaten candan bağlı Amerikalılar -State Department'ın bu mevzudaki hesaplı susuşundan farklı olarak NATO'ya-esas teşkil eden fikri temeller hakkında Türkiyenin neler düşündüğünü öğrenmek istiyeceklerdir. Askerî kuvvetin eninde sonunda iktisadî bünyenin sağlamlığına dayandığını gayet iyi bilen is adamları, Türkiyenin iktisadî hayatını düzeltmek için neler yapıldığını ve şimdiye kadarki muazzam hataların nasıl tamir edileceğini soracaklardır. Bu terletici tıkıştırmalar karşısında, Mehmetçiğin kahramanlıklarından, Rusya karşısındaki Türk tutumunun sağlamlığından bahsetmek ve işi hissi sahaya dökmek biraz fazla romantik kaçacaktır. Türkiyenin iktisadi sıkıntıları ve hür fikirler üzerindeki baskılar, Amerikan halk efkârını -Türkiye de zannedildiğinden çok- alâkadar etmiştir, ve Amerikalılar hakikaten güvenmek istedikleri sadık müttefiklerinin gidisi hakkında ciddî endişeler duymaktadırlar.

Göze batanlar

Maamafih NATO'nun kuruluş gayeleriyle bugünkü terekküp tarzı arasında bazı farklılaşmaların meydana gelmesinde Amerikalılar da tamamen kabahatsiz değildir. Amerikan Senatosunda ve Temsilciler Meclisinde ağır basan ve her ne pahasına olursa olsun Sovyet aleyhtarı kuvvetleri Amerikanın etrafında toplamak maksadını güden grup NATO'nun bir "demokratik idareler topluluğu" halinden çıkışında mühimi rol oynamıştır. Terekküp tarzı hususunda pek titiz davranmaksızın komünizm tehdidine karsı kuvvetli bir cephe kurmak endişesi Kuzey Atlantik Paktı Andlaşmasının dibacesinde, yani giriş kısmında belirtilen esaslardan ayrılmayı zarurî kılmıştır. Hakikatte, âza devletler "milletlerinin, demokrasi prensipleriyle fert hürriyetleri ve hukukun hükümranlığı üzerine müesses bulunan hürriyetlerini, müşterek miraslarım ve medeniyetlerini korumağa karar vererek" Kuzey Atlantik Paktı Andlaşması üzerinde mutabık kalmışlardı. Sonra, taraflar, Andlaşmanın ikinci maddesiyle "kendi hür müesseselerini takviye, bu müesseselerin istinat ettiği prensiplerin daha iyi anlaşılmasını temin ve istikrar ve refahı sağlamaya has şartlan geliştirmek suretiyle milletlerarası muslihane ve dostane münasebetlerin inkişafına yardım eyliyeceklerini" taahhüt etmişlerdi.

Halbuki Portekiz gibi "fert hürriyetleri", "hukuk hükümranlığı" ve "hür müesseseleri'le pek alâkası bulunmayan bir memleket NATO âzalığına alınmıştır. Türkiyede olup bitenler de meşhur muharrir Sulzberger'i isyana sevkedecek kadar göze batmağa başlamıştır. Üstelik, Paktın kurucusu ve yaşatıcısı Amerika, pakt dışında veya başka paktlar vasıtasıyla hiç de demokratik olmayan rejimlerle sıkı münasebetler kurmak yoluna gitmiştir. Sovyet tehdidinden doğan telâş,, hürriyet ve demokrasi memleketi Amerikanın Franco, Çan Kay-Şek, Syngman Rhee ve Nuri Essait gibi tiplerle işbirliği yapmasını ve hattâ onları desteklemesini icabettirecek kadar kuvvetli olmuştur.

General Norstad, Mehmetçiğin karşısında
Hayranlık

Batının en zayıf noktasını da, bugün için, kuvvetlerinin azlığı veya silâhlarının menzilinden ziyade, terkibindeki bu acaiplikler teşkil etmektedir. Nitekim, dayandığı prensiplere bakmaksızın Sovyet aleyhtarı olan rejimleri tutmak politikası karşı tarafın propagandasını kuvvetlendirmektedir.

Düşünen bir adam

NATO'nun meydana getirdiği hürriyet cephesindeki ideolojik gediklerin askeri sahadaki gayretler bakımından ne derece ehemmiyetli olduğunu Müttefik Kuvvetler Başkumandanı Norstad'dan başkasının daha iyi takdir edebilmesi beklenemez. Patisteki SHAPE karargâhında sabahın erken saatlerinden gece geç vakitlere kadar çalışan bu elli iki yaşındaki "genç general", kumanda ettiği kuvvetlerin hazırlık derecesini ve ateş kabiliyetini herkesten daha iyi bilmekte ve Demir Perde gerisinde biriken tank ve zırhlı tümen yığınları karşısında Avrupadaki müttefik Kara Kuvvetlerinin zayıflığını açıkça kabul etmektedir. Fakat Norstad'a göre bu zayıflığı telâfi edecek kuvvet, atom bombalarıyla yüklü stratejik bombardıman uçaklarından ziyade, NATO âzası memleketlerin bağlı bulunmaları gereken demokrasi ideali' Ve hür yaşama azmidir. Bu ideal ve azim uyanık tutuldukça ve NATO'nun geri cephesi hür yaşayışın kalesi- olarak kaldıkça, zafer eninde sonunda müttefiklerin olacaktır. Kaldi ki, General, Avrupadaki kara kuvvetlerinin Sovyet tankları önünde bir iki günde silip süpürüleceğine de ihtimal vermemektedir. Şimdi SHAPE karargâhındaki bütün plânlar, muhtemel tür hücum karşısında Batı Avrupanın tamamen Sovyetler eline geçmesini önliyecek bir "kalkan sistemi" kurmak noktasında toplanmaktadır. Böyle bir kalkan -kısa bir müddet için de olsa- Sovyetleri durdurduktan sonra, işin geri tarafım nükleer, silâhlara bırakmak kâfi gelecektir. Yeter ki, şimdi meydana betirilen kalkan, iç bünye bakımından da sağlam olsun, mücadele gününe kadar siyasi ve iktisadî buhranlar yüzünden için için kemirilmesin,

Etrafındaki birçok askerden farklı olarak meseleleri bütün veçheleriyle görebilen General Lauris Norstad Amerikan Silâhlı Kuvvetleri içinde "okuyan ve düşünen general" diye tanınır. Kırlaşan sarı saçları ve uzun boyuyla bir generalden ziyade sinema aktörüne benzeyen yakışıklı adansın "okuma ve düşünme" alışkanlığı daha çocukluk günlerinden İtibaren başlamıştır. Ana tarafından İsveç, baba tarafından da Norveç aslından olan Lauris Norstad'ın Minesota eyaletindeki Minneapolis şehrinde geçeri çocukluk günlerinde babasının tesiri hemen sezilmektedir. Bir protestan kilisesinde vaizlik eden ciddî adam, oğlunun kırlarda oynamasına, Missisipi kenarında eğlenmesine ses çıkarmamakla beraber, kitaplarını da bir tarafa bırakmasına imkân vermemiştir. Öyle ki, küçük Norstad orta-

okula yazılır yazılmaz okul gazetesinin yan işleri müdürlüğünü ele geçirmekte hiç güçlük çekmemiş, meseleleri düşünmek ve anlaşılır bir şekilde ortaya koymak bakımından arkadaşlarına üstün olduğunu hemen ispat etmiştir. Zaten, okuldaki bütün derneklerde ve klüplerde genç Norstad hemen kendisini göstermiştir. Arkadaşlarının anlattıklarına göre, kızların atletizm takımı hariç, ortaokulda ne kadar dernek ve klüp varsa, hepsi kısa zamanda müstakbel hava generalinin hakimiyeti altına girmiştir.

Ortaokuldan sonra West Point'teki harp okuluna eviren Norstad. bu çeşit faaliyetler ve okuma merakı yüzünden derslerine çalışmak imkânını pek bulamamış, 241 kişi arasından ancak 139'unculukla mezun olabilmiştir. Çok okuyanlara pek iyi gözle bakılmayan bir meslekte fazla tutunamıyacağını zanneden genç hava subayı bir ara askerliği bırakmak ve hukuk mesleğine atılmak bile istemiştir. Hatta zaman zaman görüşüp ciddî meseleleri münakaşa ettiği Yüksek Mahkeme hâkimlerinden Felix Frankfurter. Norstad'ın Harvard'da ders okutabilecek kadar sağlam bir hukuk bilgisine sahip olduğunu söylemekten çekinmemiştir.

Mesleğinin ilk dört yılını bu gibi tereddütler içinde geçiren yakışıklı havacı, Hawaii'deki hizmeti sırasında, orada doğup büyüme Amerikalılardan İsabelle adında gayet güzel bir kızla evlenmişti. Fakat Norstad'ı Washington'daki kumandanlık karargâhına çağıran bir tâyin emri, Hawaii'deki tatlı ve sonsuz halaylarının daha fazla uzamasına mani oldu. İkinci Dünya Harbi başladığı zaman Norstad Hava İstihbarat Şubesinde Kurmay başkan yardımcısıydı.

Baş döndürmeyen yükseliş

Kısa zamanda generalliğe yükselen genç havacının harp içindeki çalışmaları, başkalarının yıllarca bekledikleri terfi basamaklarını birer ikişer atlamasını çabuklaştırdı. İngilterede. Kuzey Afrikada, Akdenizde ve nihayet Hiroşima ile Nagasaki'de kazanılan başarılar, bir dereceye kadar da, bu "kafalı ve plânlayıcı asker"in zekâsı sayesinde kazanılmıştır. 1950'de Avrupadaki Amerikan Kuvvetlerinin kumandanlığına getirilen General Norstad, bu tâyinden henüz altı ay sonra NATO'da ilk vazifesini aldı ve Orta Avrupa Müttefik Hava Kuvvetleri Kumandanı oldu. Paristeki SHAPE karargâhında bir müddet havacı olarak çalışan bu "herşeye muktedir adam". 1956'da General Alfred Gruenther'i takiben Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkumandanlığına geldi.

Çalışmaktan ve partilerden fırsat buldukça balık tutmak ve golf oynamak için yüzlerce kilometre uzaklara gitmeyi göze alan Norstad, Harb Okulundaki talebelik yıllarından beri elbise ölçülerini ve kilosunu değiştirmemiş olmakla öğünür. Şimdi, vaktiyle pek sevdiği piposundan da ayrılmış ve günlük içki istihkakını biraz daha kısmıştır. Mesleğindeki hızlı yükseliş, pek çok generalin aksine, Norstad'ın başını döndürmemiştir. Bugünün başkumandanı hâlâ çocukluk yıllarının mütevazı Lauris'idir. Merasimden, gösterişten pek hoşlanmaz ve uzun protokola yol açacak işlerden daima kaçınır. Hatta SHAPE'e ilk geldiği zaman hep yan kapıdan girip çıktığı ve ancak yaverlerinin ısırarı üzerine büyük merasim kapısını kullanmağa başladığı bugün hâlâ unutulmuş değildir.

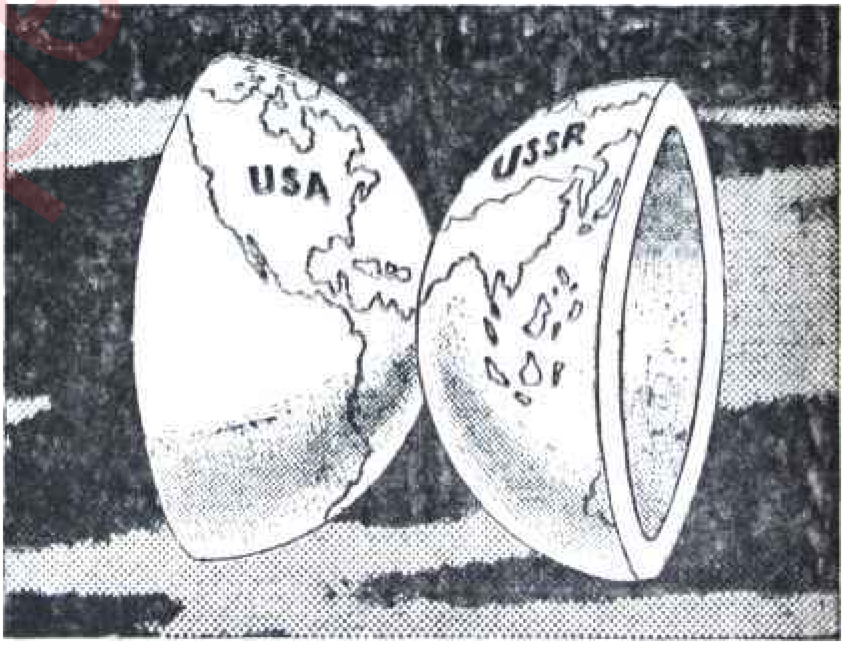
Bütünün parçaları

NATO camiası içinde herkesin SHAPE'deki general gibi düşünmemesi ve meseleleri bütünüyle görememesi, Batı cephesini hazan aklın kolay kolay kabul edemiyeceği parçalanmalara doğru sürüklemektedir. Meselâ, askeri bütünlüğün bir iktisadi bütünlükle tamamlanması şart olduğu halde, Avrupadaki müşterek pazar çekişmeleri ortaya haklı haksız bazı rekabetler çıkartmakta, altılarla onbeşler Sovyet tanklarının burnu dibinde birbirlerine küsmektedirler. Aynı şekilde, Avrupa kıtasında hürriyeti, kardeşliği ve demokrasiyi müdafaa ettiklerini ileri sürenler. Avrupa dışı mücadelelerinde sömürgeciliğin en iğrenç usûllerine başvurmaktan ve hatta birbirleriyle rekabete girişmekten çekinmemektedir. Bu denizaşırı maceralar, sadece NATO'nun ideoloji cephesinde gedikler açmakla kalmamakta, aynı zamanda hürriyet taraftarlarının fiili gücünü de azaltmaktadır.

Geçen haftalar içerisinde General de Gaulle Fransasının aldığı bir karar, ideolojik çözülmenin yavaş yavaş askerî hazırlık sahasına da sirayet ettiğini gösteren tehlikeli bir işaret sayılabilir. Fransa, Akdenizdeki kuvvetlerini harp zamanında bile NATO emrine verip vermemek hususunda serbest kalmak istemekte ve böylece Cezayir macerasını Batı ideallerinin müdafaasından daha ehemmiyetli saydığını göstermektedir. Bu harekette büyüklük ve bağımsızlık gösterisinde bulunmak arzusunun da payı olmakla beraber, yine de asıl bit yeniğini NATO'nun ideolojik gevşekliğinde aramak hiç yanlış olmaz.

Doğu ve Batı arasında yüksek kademede görüşmelerin hemen hemen kat'ileşmiş bulunduğu şu günlerde NATO'nun ideolojik bütünlüğü daha büyük bir mâna ifade etmektedir. NATO cephesinde gedikler açmak gayesini güden Rusya karşısında ki son NATO ve Varşova Paktı arasındaki saldırmazlık Paktı teklifi bu gayeye ulaşmak için başvurulan vasıtalardan biridir- 15 NATO Üyesinin tek bir görüşle çıkabilmesi, Ancak Atlantik Antlaşmasının gayelerinin hafızalarda herdem taze tutulması sayesinde mümkün olacaktır. Son NATO toplantısının temel mevzuunu teşkil edecek olan Avrupa meselelerinde, NATO üyeleri arasında mevcut görüş farkları, ancak müşterek hürriyet ve demokrasi ideallerinin ışığı altında eriyip gidecektir.

Esaret kuvvetlerine karşı hür dünya imkânlarını bir araya getiren NATO, geçen on yıl içinde Avrupadaki komünizm tehdidini durdurmak bakımından muazzam bir zafer kazanmıştır. Fakat, camianın şurasında burasında diktatörlük tohumlarının gelişmesine müsaade edildiği müddetçe, hürriyet cephesinin, kendi hikmeti vücudunu ortadan kaldırmak tehlikesiyle daima karşı karşıya bulunduğu unutulmamalıdır.

BİRARADA YAŞAMAK!.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

İhracat

Kötü haberler

İlk kotadan gelen ithal mallarının Haliç sahillerindeki gümrük depolarını lebalep doldurduğu şu günlerde iktisadî çevrelerde büyük bir endişe hüküm sürmektedir: Sadece resmî şahıslar, iş adamları değil, Ankaradaki sefaret erkânı, Washington, Bonn ve Paristeki mütehassıslar Türkiyenin giriştiği istikrar programının tehlikeye düşmesinden korkmaktadırlar. Haftalarca Türkiyenin iktisadî durumunu - inceleyen Adler'in başkanlığındaki Dünya Bankası heyeti ve bir ay evvel Ankaradan geçen Eisenhower'in Hususî Komitesi mütehassısları Amerikaya döner dönmez istikrar politikasının İsrarla yürütülmesine rağmen, işlerin pek iyi gitmediğini belirtmişlerdir.

Bu kötümserliğe sebep, devalüasyon sayesinde hızla artacağı umulan ihracatın artmak şöyle dursun, kötü bir yıl olan geçen seneye nazaran gerilemeğidir Bu durum istikrar programını tehlikeye atacak mahiyettedir. Her şeyden evvel Maliye Bakanının yazın ilân ettiği 636 milyon dolarlık ithalât programı suya düşmektedir. Gerçi 630 milyon. dolarlık ithalât yapılamayacağı çoktan bari anlaşılmıştır. Bunun içindir ki Maliye Bakanlığı mütehassısları 1959 bütçesinin gümrük vergisini ve ithalâttan alınan, gider vergisini tahmin ederken- hesaplarını 550 milyon dolar civarında bir ithalâta göre yapmışlardır. Ama ihracatın gerilemesi yüzünden bugün 450 milyon dolarlık bir ithalât bile memnuniyet verici sayılmaktadır.

Bu gerilemenin tabii ki bütçe gelirleri üzerinde tesiri olacaktır: İstikrar programının muvaffakiyeti bakanından denk kapanması gereken 6 küsur milyarlık bütçe açık verecektir. Ama daha mühim bir tehlike, istihsal kapasitesinin tam randımanla kullanılabilmesi için gerekli, ithalâtın yapılamamasında ortaya çıkmaktadır. Bilhassa fevkaladeden bir yardım elde etmemiz ihtimali pek zayıf olan gelecek yıl. ihracatta bir- mucize vuku bulmazsa ithalât hacmi büyük ölçüde daralacaktır. Şöyle ki gelecek yıl 100 milyon dolarlık, normal Amer rikan yardımı, ancak borç taksitlerinin ödenmesine ve tediye muvazenesinin görünmiyen kalemler açığının kapatılmasına kâfi gelecektir. Yani ancak ihracatımız nisbetinde ithalât yapmak mümkün olacaktır. İhracat bu tempoda giderse. 300 milyon doların altında ithalât yapılabilecek demektir. Halbuki Türkiyenin normal ithalât ihtiyacı 450. milyon dolar civarındadır.. O halde yeniden kalkınmayı baltalayan ve herkesin pek iyi tanıdığı 1955-1958 yıllarındaki duruma düşmekten Türkiyeyi ancak bir mucize kurtarabilir.

İşte bu sebeplerdendir ki. Türk ve ecnebi mütehassıslar ihracatın azalmasını endişeyle takip etmektedirler

Yedi aylık ihracat

İstikrar programının tatbikine başlandığı Ağustostan Şubata kadar geçen 7 aylık devrede ihracat 448 milyon liradır. Bu, 1950 den ben rastlanan en düşük rakkamdır. 1946-1947 yılı yedi aylık ihracatı bile 457 milyon lirayla 1958-1959 ihracatının üstündedir. Bu rakkam en bereketli yıl olan 1952-1953 ihracatından 200 milyon liva azdır.

Türkiye İktisat Gazetesinin 26 Mart 1959 tarihli nüshasında neşredilen bir tablo, durumu daha iyi göstermektedir. Bu tablo 1949-1957 ortalamasıyla son yedi aylık ihracatı karşılaştırmaktadır:

Aylar	A 1949-1957 ortalaması	B Son aylar ihracatı	B'nin A'ya nisbeti
Ağustos	44,7	19,5	44
Eylül	59,3	49,1	83
Ekim	80,5	51,1	63
Kasım	100.2	63,5	63
Aralık	116,5	95,2	82
Ocak	89,9	77,4	86
Şubat	86,3	92,0	107

Tablodan anlaşıldığı üzere. son Ağustos-Şubat ayları arasındaki ihracat geçmiş sekiz yılın bu, aylara tekabül eden ortalamalarından bir hayli düşüktür. Sadece Şubat ayında ihracat, geçmiş yıllar ortalamasını biraz aşabilmiştir.

İhracatta bu gerileme esas itibariyle son iki yıla nazaran tütün, fındık, krom, bakır, demir cevheri gibi maddelerin ihracatının azalması neticesidir. Kuru Üzüm, tiftik, küspe, afyon, deri ihracatı hemen hemen sabit kalmıştır. Buna mukabil pamuk ve hububat ihracatında bir artış vardır. 1956 ve 1957 yıllan Ağustos Şubat devresinde hiç buğday ve arpa ihraç edilmediği halde, bu yıl dışarıya 34 milyon lira tutarında buğday ve arpa satılmıştır. Buna rağmen bu yılın yedi avdık ihracatı, geçen yıldan 135 milyon lira anlar.

Azalmanın sebepleri

İhracatın artması beklenirken azalması karşısında Hükümet de Seyirci kalamamış, başlıca kabahatli olarak gösterilen ihracata asgarî fiatlar tesbiti usulünü, dışarıya döviz kaçırılması tehlikesini göze alarak kaldırmıştır.

İhracatın, gelişememesinin ikinci bir sebebi, bazı ihraç mallarının satış şartlarına uygun çıkmayıp geri çevrilmesidir. Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan ve borsaların ilân camekânlarına asılan bir tebliğ, bu durumu açıklamaktadır. Tebliğde ticaret ateşlerinden gelen raporlara dayanılarak, ihraç mallarımızın "zaman zaman" satış şartlarına uygun çıkmadığı ve bu yüzden dış piyasalarda mallarımıza olan itimadın sarsıldığı bildirilmektedir. Meselâ normalden düşük mağşuş kuru incirlere rastlanmaktadır, fındıklar düşük kalitede çıkmaktadır, gülyağı karışık şekilde sevkedilmektedir. Kromlar satış mukavelelerinde yazılı tenör derecelerine uymamaktadır. Yer fıstığı gibi bazı kabuklu kuru yemişler, mühim miktarda boş ve çürük çıkmaktadır. Bu durumda dışardaki alıcılar, mallarımıza elbette fazla iltifat etmemektedirler.

İhracat mallarının büyük bir kısmının lüks maddeler olması ve Batı memleketlerinde iktisadî faaliyetin yavaşlaması esasen ihracatta güçlükler yaratmaktadır. Meselâ krom talebi bir hayli azalmıştır. Güney Afrika ve Rusyanın ellerindeki mühim miktardaki krom stoklarım sürmeye çalışması da, Batıda iktisadî faaliyetin yavaşlaması dolayısile krom talebinin düşmesine eklenince, krom ihracatı son derece güçleşmiştir. Kromcular bu sebeple 210 kuruşluk krom priminin arttırılması için Hükümeti zorlamaktadırlar. İhracat primlerinin arttırılması ihtimali, ellerinde -meselâ tütün ihracatçıları gibi- az primli mallar bulunan ihracatçıları malını elinde tutmaya sevketmektedir. Tütün İhracatındaki duraklamayı -Yunanlılar tütün satışında önü almakla beraber- başka türlü izaha imkân yoktur. "Tütün ihracatçıları, oturdukları yerden muazzam paralar kazanmak sevdasıyla, mallarını ellerinde tutmaktadırlar. Pazar günkü Zafer gazetesinde, Ankara Ticaret ve Sanayi Odasından "selâhiyetli bir zat", "sadece bazı ihraç mallarımıza tanınan primlerin azlığı o malların ihracını nisbeten önleyici tesiri olmuşsa da alâkalılar bunun üzerinde durmakta ve önleyici tedbirler almak yolundadır. Bazı temas-

larımaz bize bunu müjdelemektedir" dediğine göre büyük tütün ihracatçıları pek te boşuna beklememektedirler... Yalnız şu var ki Kademeli prim tatbiki suretiyle, Kambiyo Karşılık Fonu adı verilen bir fonun tesisi, istikrar programının temellerinden birini teşkil etmektedir. "Selâhiyetli zat" ın bildirdiği gibi ihracat primleri yükseltilirse Kambiyo Karşılık Fonu tamtakır kalacaktır. Hükümete manevra imkânı veren kısmen piyasadaki paranın azaltılmasını temin eden Fonda birikecek paralar, elinde stok bulunan tüccara hediye edilmiş olacaktır. Böyle bir yola -ki krom hariç, gidilmesi için bir sebep yokturancak bir ihracat vergisi koşulması şartıyla gidilebilir. Hükümet, sağdan soldan gelecek tazyiklere mukavemet etmesini bilmelidir.

Asıl mesele

İhracatın kısa vâdede artmasını önleyen sebeplerin yanında, asıl temel mesele elde ihraç edecek fazla malın bulunmamasıdır. Hızlı nüfus artışı ve hızlı şehirleşme dolayısile istihlâk içerde büyük ölçüde artmakta, hububat, hayvan, hayvan mahsülleri v.s. gibi mallardan ihracata pek bir şey kalmamaktadır. Tekstil sanayiinin gelişmesi, pamuk ihracatım azâltmıştır.

- Mesele ancak zira! verimlesin arttırılması sayesinde arttırılabilirdi. Bu sayede, şehirleri beslemek ve kalkınma için hayati dövizi temin etmek mümkün olabilecekti. Ne çare ki menşeini iyi hava şartlarında ve ekilen arazinin genişlemesinde bulan 1952 ye 1953 yıllarında ziraî istihsaldeki artısın sarhoşluğu içinde asıl zor mesele -yani verimlerin arttırılması- unutulmuştur. Bugün ziraatta çalışan bir adam, 1938 yılındakinden fazla istihsal yapmamaktadır. Bir dönüm toprak, 1938 yılındakinden fazla mahsul vermemektedir. Halbuki beslenecek ağızların sayısı hızla artmaktadır. Amerikadan buğday, et getirtecek durumda kalmamızın temel sebebi budur. Şehirlerdeki kuyrukların temel sebebi budur. Kalkınmanın kösteklenmesinin temel sebebi budur.

Türkiye iktisadiyatının içine düştüğü çıkmazdan kurtulması, her şeyden evvel ziraî Verimlerin arttırılmasına bağlıdır. Bu çok emek çok çalışma isteyen ve semeresini hemen göstermiyen şatafatsız. Fakat hayatî bir meseledir. Gübre lâzımdır, teknik âlet lâzımdır, araştırma lâzımdır, sulama lâzımdır, şu lâzımdır, bu lâzımdır. Ama her şeyden evvel köylünün zihniyetinin değiştirilmesi, onun babadan Kalma usullerden vazgeçmek hususunda ikna edilmesi ve modern ziraî usulleri benimsemesi lâzımdır. Şimdiye kadar bu yolda hemen hemen hiç bir şey yapılmamıştır.

Geçen haftanın başında Ziraat Bakanlığı tarafından tertiplenen ve bu haftanın başında da çalışınlarına devam etmekte bulunan toplantının bu yolda atılacak ilk adım olması temenni edilmelidir.

Bir tütün müstahsili
Keyfini ihracatçı çıkarıyor

Kalkınma

Biraz etrafımıza bakalım!

Geçen hafta. Balkan Paktının üç üyesinden biri olan Yugoslavya, 1958 yılındaki iktisadi durum hakkında bir rapor yayınladı. Yugoslavya İkinci Dünya Harbinin sonlarında iktisadî bakımdan Türkiyeden farklı bir memleket değildi. 1954 ten itibaren Yugoslavya plânlı bir iktisadi kalkınmaya koyulmuştur. Türkiye de plânsız kalkınmayı dememiştir. Acaba netice ne olmuştur ? Resmî istatistiklerden alınan bazı mukayeseli rakkamlar bunu gösterecektir:

Yugoslavya 1957 yılında 6.250 milyar kilovatsaat elektrik enerjisi kullanmaktadır. Türkiyede ayni yıl elektrik sarfiyatı 2 milyar kilovatsaattir. Yugoslavya 1957 de 18,2 milyon ton kömür istihsal etmiştir. Türk istihsâli 6 milyon tondur.

Yugoslavya traktör, makina, elektrik teçhizatı, vagon v.s. gibi yatırım mallarım içerde imal edecek hâle gelmiştir. Halbuki Türkiye, bütün bunlar için dışarıya, muhtaçtır. İçerde kurulan ve çalışıp çalışmadığı pek fazla hissedilmeyen Cip, Traktör,, Kimyon v.s. fabrikaları esas itibarile montaj tesislerinden ibarettir.

Yugoslavya 5 yılda ihracatını iki misline çıkarmıştır. Halbuki Türkiyede ihracat 1958 ten beri deşmektedir. Yugoslavya bu sayede 1958 yılında 961 milyon dolarlık ithalât yapabilmiştir. 359 milyon dolarlık dış yardım aldık diye övünmelere rağmen Türkiye, 1959 yılında ancak 500 milyon dolar civarında ithalât yapabilecektir. 1957 ve 1958 yılı ithalâtı 400 milyon doların altındadır.

Yugoslavyada 1958 deki kötü mahsul yılına rağmen, ziraî istihsal geçmiş yıllar ortalamasının yüzde 26 üstündedir. Türkiye yıllardır 1953 zirai istihsaline erişememiştir. 1956-1957 yılları arasında millî gelir Yugoslavyada yüzde 22,9; Türkiyede ise yüzde 5,5 artmıştır.

İşte görülmemiş kalkınma edebiyatıyla izahı mümkün olmayan iki netice....

Bir atla üç de nal olsa...

Ziraî Koordinasyon toplantısında 10 senelik ziraat programı hakkında konuşan Nedim Ökmen, bu bahisteki en ufak ümidi de şu sözleriyle söndürdü:

"Bu tempo ve hava devam ettiği müddetçe ve eski gelenekler, ki asırlık geleneklerdir, bertaraf edildiği takdirde önümüzde hiç bir hail kalmıyacaktır. Geriye kalan mevzu, bütün İşleri yapabilmek için maddi imkâna sahip olmaktır".

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu - Batı

Bahar randevuları

İskoçya dağlarındaki küçük Gleneagles otelini işleten karı koca geçen haftadan itibaren hayatlarının en tatlı rüyalarını görmeğe başladılar. Hiç beklemedikleri sırada, Doğu-Batı arasındaki zirve toplantısının kendi otellerinde yapılması ihtimalleri belirmişti. Haber, Başbakan Macmillan'ın Amerikadan Londraya dönüşünden sonra verdiği kısa beyanatta çıktı. İngiliz devlet adamı, Eisenhower'le birlikte Camp David dağ köşkünde geçirdiği günlerden pek memnun kalmıştı. Her türlü gösterişten ve protokoldan uzak inziva saatleri iki siyasî şahsiyetin meseleleri derinlemesine incelemelerine imkân, vermiş, anlaşmazlıklar samimî görüşmeler sonunda kolaylıkla halledilmiş ve kır havasının verdiği rahatlık içinde nihaî bir uzlaşmaya varılmıştı. İngiliz Başbakanı, 1955'deki tantanalı Cenevre toplantısından farklı şekilde, münzevî bir dağ otelinde yapılacak bir zirve görüşmesinin çok daha faydalı olacağı kanaatındaydı.

Macmillan'ın Londraya dönüşünden sonra, bir kaç aydır Avrupa ufuklarını kaplayan kara bulutların dağıldığı ve harp tehlikesinin ortadan kalkmaya yüz tuttuğu iyice anlaşıldı. Batılılar Sovyetlerle görüşmelere başlamayı kabul ettiler. Önce, 11 Mayısta Cenevrede dışişleri bakanları toplanacak, ondan sonra da dört büyükleri bir araya getirecek olan zirve toplantın yapılacaktır. Fakat, Sovyetlerin 2 Martta, verdikleri notaya karşılık hazırlanan cevap hususunda Batılılar arasında tam bir görüş birliği henüz ortaya çıkmış değildi. Moskovaya cevap olarak bir tek müşterek nota değil, Amerika, İngiltere ve Fransa tarafından ayrı ayrı üç nota kaleme alınmıştı. Notalar, önce dışişleri bakanlarının toplanması ve bunu takiben zirve toplantısına gidilmesi hususunda birleşmekte, fakat diplomasi lisanının incelikleri sayesinde aradaki görüş farklarım ifade etmekten de seri kalmamaktadır. Başbakan Macmillan "dışişleri bakanları arasındaki konuşmalarda gelişme kaydedilir edilmez yapılacak zirve toplantısına katılmanın İngiltereyi pek memnun edeceğini" bildirmektedir. General de Gaulle'ün cevabı, Fransanın zirve toplantısı hususunda Dek hevesli olmadığını göstermektedir. Fransız devlet başkanına göre, ancak dışişleri bakanları toplantısında "müsbet ve esaslı bir gelişme" görüldüğü takdirde zirve toplantısının yapılması bir işe yarıyacaktır. Eisenhower ise, Macmillan ile General de Gaulle arasında ortalama bir yol tutmayı tercih etmiştir. Amerikan devlet başkanı, "dışişleri bakanları toplantısında müspet teklifler ileri sürüldüğü takdirde" bunları görüşmek üzere zirve toplantısı yapılmasını uygun bulmaktadır.

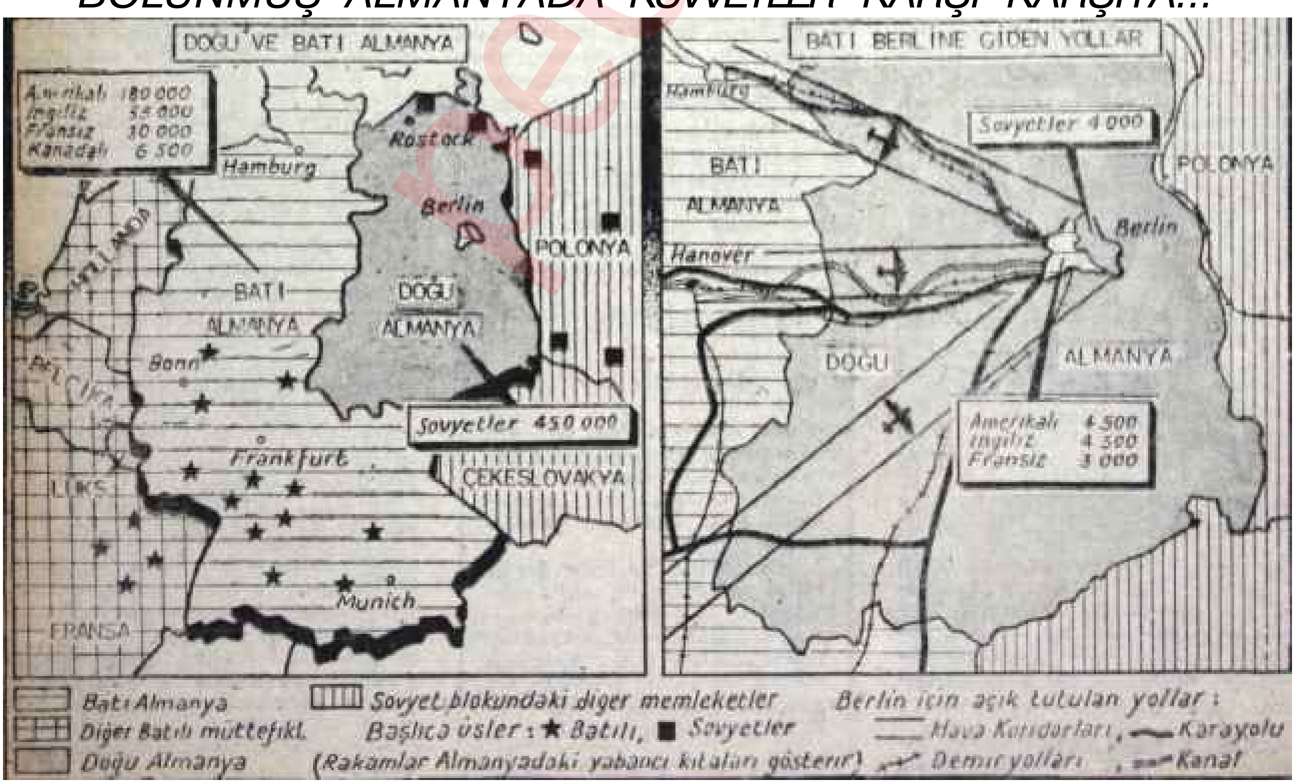
Ahenksiz kuartet

Şimdi Batılıların karşılaştıkları en büyük mesele, dışişleri bakanlarının toplantı tarihi olan 11 Mayıs gününe kadar Sovyetlere karşı müşterek bir müzakere ' zemini hazırlıyabilmektir. Geçen haftalar içinde Adenauer ve General de Gaulle tarafından verilen beyanatlar bunun hiç de kolay olmıyacağını göstermektedir. Maamafih, Batılı ekip Gromyko ile karşılaşmadan önce bir iki prova toplantısı yapmayı da ihmal etmiyecektir. Bunlardan ilkinin 20 veya 27 Nisan tarihinde Pariste yapılacağı az çok belli olmuş gibidir.

Batıklar arasında anlaşmazlıklar bulunuşu, Doğu Batı münasebetlerinin esası bakımından beliren ümitli havayı ortadan kaldırmamaktadır. Gerginliğin azaltılmasında ve bir uzlaşma zemininin bulunmasında şeref payı hiç şüphesiz İngiliz Başbakanı Macmillan'a aittir. Geçen hafta Avam Kamarasında sorulan suallere cevap veren tecrübeli devlet adamı, müzakereye girişmenin asla prensiplerden fedakârlık mânasına gelmiyeceğini tekrar belirtmiş ve Berlindeki 2.250.000 Almanın ne pahasına olursa olsun yalnız bırakılımyacaklarını söylemiştir.

Aynı uzlaşma havasının bir zamanlar çok sert konuşan Başkan Eisenhower'e de sirayet ettiği kimsenin

BÖLÜNMÜŞ ALMANYADA KUVVETLER KARŞI KARŞIYA...

Harold Macmillan

İknada kabiliyet!.

gözünden kaçmadı. Beyaz Saraydaki basın toplantısında konuşan Ike, Macmillan'ın aylardan beri tekrarlamakta olduğu cümleleri yanyana getirmekteydi. Sovyetlerle müzakerelerde muhatap olarak alınabilecek bir tek adam vardı, o da Krutçef'ti. Sovyet sisteminde Gromyko gibi "ikinci sınıf" adamlarla konuşmak hiçbir fayda sağlamıyordu; çünkü hepsi hemen telefona sarılıp "büyük patron"dan talimat almak lüzumunu hissediyorlardı. Böyle olunca, zirve toplantısına razı olmaktan başka çare yoktu. Yalnız, beyanatının burasında, Eisenhower, Krutçeften korkarak toplantıya razı olduğunun zannedilmemesi için bir iki cümle eklemekten ve Moskovanın şantajlarına boyun eğmediğini belirtmekten de geri kalmadı.

Her ihtimale karşı

11 Mayıs Cenevre toplantısında Doğu ve Batı Almanya da müşahit bulunduracaklar ve hazırlanacak Barış Andlaşması hakkında görüşlerini bildireceklerdir. Şansölye Adenauer geçen hafta Moskovaya yolladığı bir notayla bu husustaki muvafakatini belirtmiş, aynı zamanda da -2 Marttaki Sovyet tekliflerinin aksine, dörtlü konferansın muayyen mevzulara münhasır bırakılmamasını istemiştir. Batılılar Çekoslovakya ile Polonyanın müşahit bulundurmasını kabul etmemektedirler.

Şimdiki halde, bütün gelişmeler, 27 Mayışın Üçüncü Dünya Harbini başlatacak meşum bir gün olmıyacağını göstermektedir. Bununla beraber, Sovyetler, o tarihte Doğu Ber11nin idaresini Doğu Almanya hükümetine terkedeceklerine dair yaptıkları beyandan henüz dönmüş değillerdir. Batılılar, evvelce, şehrin idaresi bakımından, böyle bir devir muamelesinin kendilerini Doğu Almanya hükümetini tanımak zorunda bırakacağından çekinmekteydiler. Şimdi ise, devir muamelesi yapılsa bile yine bir takım hukukî formüllerin bulunabileceğinden bahsedilmektedir. Bulunan bir formüle göre, Batılılar, Doğu Almanya memurlarım Sovyet hükümetinin temsilcileri olarak kabul edecekler ve şehrin idaresi bakımından cereyan edecek muameleler hukuktaki vekâlet esaslarına uydurulacaktır.

Aslına bakılırsa, hâdiselerin bu safhasında Doğu Almanyanın mevcudiyeti kendisini ister İstemez kabul

Berlin Buhranı ve De Gaulle Fransası

Paris, Nisan...

Aydemir BALKAN

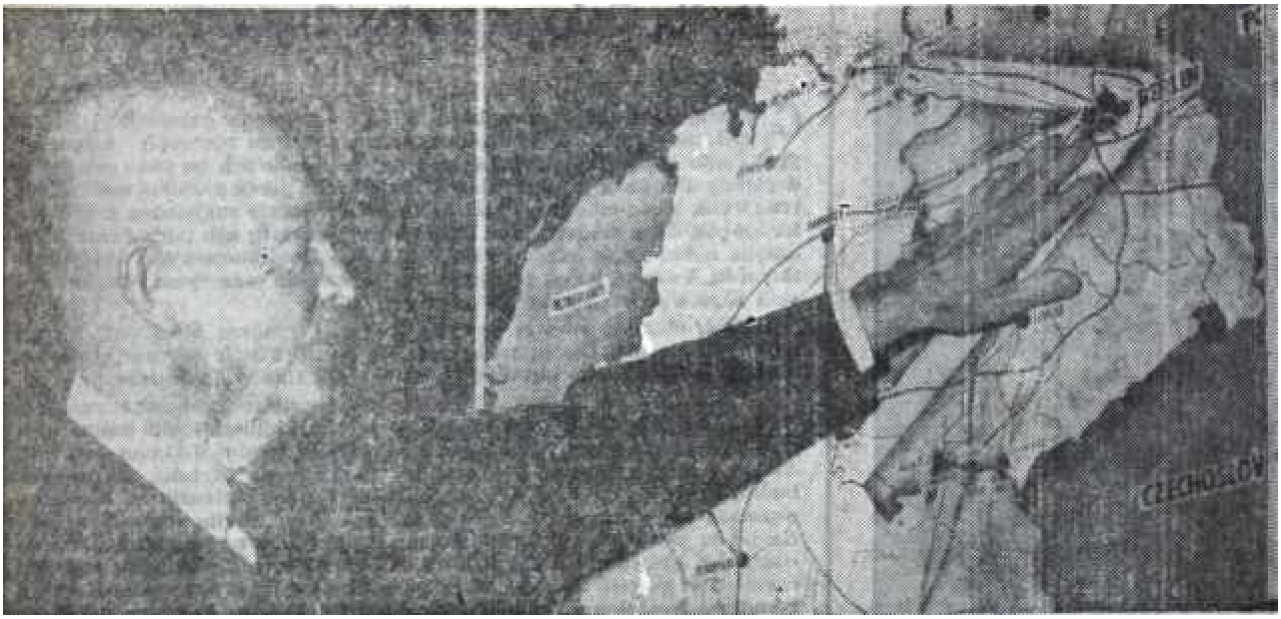
General de Gaulle geçen hafta Elysee sarayında gazetecileri kabul etti. Bayii sıkı bir kontrolden sonra şatafatlı merasim salonuna girdiğimiz zaman Elysee sarayında da, de Gaulle'den bu yana çok şeyin değişmiş olduğunu gördük. Gerek muhafızlar, gerek protokol memurları rengarenk süslü elbiseleri, yeni üniformaları içinde eskisinden çok daha başka çok daha mağrurdular. Kapıya pek şatafattı attı muhafızlar konmuştu, nöbet değiştirme merasimleri hiç te Buckhingam'dan aşağı kalmıyordu. Velhasıl geçen Mayıstan beri Fransada esen "yeni rüzgâr" evvelâ Elysee'ye bambaşka, bir hava getirmişti.

Yaşlı oldukça yorgun bir yüz. Heybetli, mağrur bir siluet. Yavaş ve boğuk bir ses. Ölçülü ve hesaplı bir dozaj. Elinde tek not olmayan mükemmel bir hatip, kuvvetli bir stilist. De Gaulle konuşuyor.

" — Almanyanın mukadderatını Pankow sistemine bırakmıyacağız. Bu bahtsız komşumuzu, bu enerjik ve çalışkan milleti, kendi haline terk edemeyiz. Avrupanın Almanyaya ihtiyacı vardır. Alman serveti, Alman potansiyeli, yeni Avrupanın vazgeçilmez şartıdır. Avrupanın hudutları ise bir yandan Ural dağları bir yandan Atlantiktir. Almanya olmadan ise Fransa, Urallara kadar apaçıktır. Berlin dâvasında eğer Sovyetler şiddete başvururlarsa cihan kıyametinin mesuliyetini sırtlanacaklardır. Fransızların, İngilizlerin, Amerikalıların Berlin barajım kabul etmemeleri şarttır. Stalinin ölümünden beri hayli yol aşan yeni Kremlin efendileri koştukları tehlikeyi bilmelidirler. Fakat Batılılar da kendi aralarında anlaşmalı bilhassa eşit şartlarla müttefik olmalıdırlar. NATO bugün her bakımdan birliğe muhtaçtır. NATO yaşayacaktır, çünkü Fransa İçindedir. Fakat müttefiklerimizden eşit muamele istiyoruz. Geçen hafta deniz kuvvetlerimizi NATO nun emrinden aldık. Ne İngiltere ne de Amerika, ne deniz filolarım ne de stratejik hava kuvvetlerini NATO emrine vermemişlerdir. Biz de vermeyeceğiz. Fakat dâva, ne bu, ne de Berlindir. Bir tek dâvamız, bir tek mücadelemiz olmalıdır: İnsan'ı kurtarmak. İnsan ıstıraplarına, tezatlarına, mahrumiyetlerine bir son vermek. Bunun için daha kuvvetli ve zengin olanlar birleşmeli ve ellerini uzatmalıdırlar. Biz Avrupalılar, Biz Atlantikten Urallara kadar yayılan Avrupalılar bu dâvada emeğimiz olmalıdır. Memleketimizden bereket fışkırmaktadır. Fabrikalarımız tam randımanla çalışmakta, yollarımız motorlu vasıtalarla, limanlarımız gemilerle, alanlarımız uçaklarla dolmaktadır. Sanayi ve zirai istihsalimiz rekor seviyeye erişmiştir. Biz Avrupalılar birleşmeli, yeni Avrupayı kurmalı ve İnsan'ı kurtarmalıyız. Bu kardeşçe ideale bütün Avrupa milletleri yürekten sarılmalıdırlar...

*

Biraz felsefe, biraz da his karıştırılan -ve bilhassa karıştırılan- bu beyanattan neler çıkarmalıyız. Bu kelimelerin gerisinde çok şeyler giz dir. Hele daha bir yıl evvel dahi tasavvur edilemiyen çizgiler vardır. De Gaulle şansölye Adenauer'i hem iç "hem dış" plânda desteklemekte, hatta şiddetle savunmaktadır. Berim buhranında ısrarının birinci sebebi budur. Macmillan'ın başkan Eisenhower üzerinde tesirlerini azaltmağa çalışmakta, Berlin için yumuşama alâmetleri gösteren Amerikan politikasını ikaz etmektedir. Bu, Berlin buhranı faslında pek te iyimser bir alâmet değildir. De Gaulle, Adenauer Almanyasının ekonomik yardımını daha da arttırmak istemekte, Altılar Avrupası ve Müşterek Pazar içinde İngiltereyi büsbütün terkettiğini belli etmektedir. "Yeni Avrupa, Avrupalılar" sloganı budur ve tabiatiyle İngilizleri hiç te hoşnut etmiyecektir. De Gaulle NATO içinde Anglo Amerikan üstünlüğüne de son vermek niyetindedir. Tehditler şimdiden başlamıştır. Yarın öbürgün ne biçim kararlar alınacağı hiç bilinmez. Avrupanın ortasında yeni bir mihver, hem iktisadî hem politik bir mihver teşekkül etmektedir. İngiltere Bu Bonn . Paris mihverinin hem çok dışında, hem de çok karşısında kalmıştır. Berlin buhranı bir cihan yangınına gitmeden önlenirse hemen ondan sonraki yıllarda Avrupada çok ehemmiyetli politik gelişmeler beklenmelidir.

Eisenhower televizyonda Amerikan halkına Berlin meselesini izah ediyor
Lütfen, hudutlara dikkat!.

ettirmektedir. Hattâ, geçen haftaki bir televizyon yayını sırasında Başkan Eisenhower'in kullandığı haritadaki hudutlar kimsenin gözünden kaçmamıştır. Almanyanın Doğu hudutlarını henüz resmen tanımadığını bildiren Amerikan hükümeti, Başkanın televizyon yayınları için hazırlanan haritada bu hudutları tıpkı Sovyetlerin tesbit ettikleri gibi göstermekle, ya muazzam bir gaf yapmıştır, yahut da yavaş yavaş olup bitenleri kabul etme yoluna girdiğini göstermek 'istemiştir.

Geçen haftaların ümitli haberlerine rağmen, ihtiyatı elden bırakmayan bir makam varsa o da Amerikan Stratejik Hava Kuvvetleri Kumandanlığıdır. Atom bombalarıyla yüklü B-47 ve B-52 uçaklarını daima hazır bulundurmakla mükellef olan bu kumandanlık, 27 Mayıstan önceki birkaç gün içinde "ciddî alarm" usûllerinin tatbik edilmesini kararlaştırmıştır. Buna göre, bir iki hafta müddetle uçakların benzin depoları tam dolu olarak bulunacak, mürettebat gece gündüz hava üslerinden, ayrılmıyacaktır. Aynı usûlün Lübnan buhranı sırasında da tatbik edildiğini bilenler. 27 Mayıs gününün -bütün bahar havasına rağmen- bir felâket günü olabileceğini kabul ekmektedirler.

Orta Doğu

Bağdattaki temizlik

14 Temmuz ihtilâlinden beri mütemadiyen çalışmakta olan Irak askeri mahkemeleri bu haftadan itibaren, yeni bir, suçlu kategorisiyle meşgul olmağa başladılar. Bu defa, Bağdattaki kalabalık mahkeme salonuna getirilenler Musuldaki ayaklanmanın mesulleriydi. Bilhassa Albay Şevvaf ile Albay Tabakçalıya uyarak Bağdat radyosunun verici istasyonlarını bombalamaya teşebbüs eden dört pilotun muhakemeleri merakla takip ediliyordu.

Iraktaki bahar temizliği sadece Musul âsilerini darağacına yollamaktan ibaret kalmadı. General Abdülkerim Kasım, Bağdat gazetelerinin birinci Sayfalarını hergün büyük man--etlerle kaplayan Nâsır aleyhtarı kampanyaya da son verdi ve memleketin samatalı mitingler içinde Sürüklenip gitmesini önledi. Geçen hafta Bağdatlı basın mensuplarına Bitap eden ihtilalci general "artık Nâsırı unutun, kendisini yok farzedin ve enerjinizi böyle küçük çaptaki diktatör taslaklarına söverek harcamayın; değmez!" dedi. Abdülkerim Kasım, Kahire ye Şamda haftalardan beri süregelen gösterilerin ye sövme kampanyasının kendisine hiç tesir etmediğini de belirtti.

Hakikaten, Birleşik Arap Cumhuriyeti topraklardan idare edilen propaganda kumpanyası, geçen hafta içinde, hedef sıkıntısı çekmeğe başlamıştı. Nâsırın şimdiye kadar ;en büyük kozlarından biri de, Irakın bir taraftan Sovyetlerle flört ederken, bir taraftan da Bağdat Paktından ayrılmayışıydı. Nasırın, elindeki hücum silâhlarım boşa çıkarmak düşüncesiyle hareket eden Kasım, geçen hafta, Irakın resmen, Bağdat Paktından ayrıldığını bildiriverdi. Uzun zamandan beri ancak ismen Pakt âzâsi durumunda olan ve toplantılara katılmayan İrak'ın bu çekilişi -Ankarada "biz zaten bunu bekliyorduk" şeklinde söylenen sözlere rağmen- biraz âni olmuştu. Pakt âzâları Irakın hiç olmazsa bu yıl sonuna kadar bekliyeceğini ve böylece beşinci yılın dolmasından sonra res-

yorlardı. Fakat, Nâsırın sıkıştırmaları Kasımın alacağı kararı çabuklaştırmıştı.

Şimdi ortada Nâsırın mühim kozlarından biri olarak Hâbbaniye üssü kalmaktadır. 600 İngiliz askerinin bulunduğu bu son derece stratejik hava üssünü kurtarmak için gayet ihiiyatlı hareket etmektedir. Basra limanına akmakta olan Sovyet malzemesi yanında İngiliz silâhlarına tesadü edilmesinin sebebini de bu ihtiyatta aramak lâzım gelir. Yeni rejimle iyi geçinmek kararında olan İngiltere, askerî malzeme ikmali bakımından eski taahhütlerine sadık kalmakta ve "tedafüi gayelerde kullanılmak şartıyla" Irak ordusuna silâh teslimine devam etmektedir. Fakat Irakın ısrarı üzerine İngiltere Habbaniye üssünü tahliye edeceğini açıklamak sorunda kalmıştır.

Yorulan çeneler

Iraktaki nisbî sükûnete rağmen, Kahiredeki gürültü bu hafta başında hâla devam etmekteydi. Birleşik Arap Cumhuriyetinin "Suriye Eyaleti"nde beş haftalık bir nutuk turnesinden dönen Reis Cemal Abdülnâsır Irak aleyhindeki kampanyasına Kahirede de devam etti. Fakat, haftalardan beri mütemadiyen konuşan reisin hayli yorulduğu belliydi. Zaten, şimdi, Irak aleyhindeki manevralar yavaş yavaş miting meydanlarından diplomasi salonlarına nakledilmekteydi. Nâsır, Suriyeden ayrılmadan önce, Şamda Lübnan Cumhurbaşkanı Fuad Şahapla görüşmüş. "komünizme ve siyonizme karşı" müşterek mücadele zemini aramıştı. Bu, aynı zamanda, Arap

Birliği tarafından yapılacak toplantıya hazırlık mahiyetindeydi.

Birliğe Aza bulunan Arap memleketlerinin bakanları bu hafta ortasında Beyrut ta toplandılar. Bu beklenmeyen toplantı fikri Sudandan çıkmıştı. Irakla Mısır arasındaki çekişmelerin aşırı derecelere vardığını gören Sudanlılar Aran Birliğinin arabuluculuk etmesini istemişlerdi. Bu istek, Kahirede mutad toplantısını yapmakta olan Arap Birliği Konseyine bildirilmiş. Konsey de Arap dışişleri bakanları arasında bir toplantı yapılmasını hemen kabul etmişti.

Konferans Nasır için çok müsait bir zamanda toplanıyordu. Irakın Kahiredeki Büyükelçisi Faik Elsamarraî, komünistlerle işbirliği yapamıyacağını ileri sürerek vazifesinden istiîfa etmişti. Eskiden beri bir Nâsır hayranı olarak bilinen büyükelçi, Irakın İsrail dâvasında nasıl oyunbazlık ettiğini. Ruslarla ve İngilizler -le iki taraflı dolaplar çevirdiğini gayet gösterişli bir şekilde açıklıyacak, bu suretle Nasır biraderinin işini kolaylaştıracaktır. Fakat konferansın pek faydalı olmıyacağı da kısa zamanda anlaşıldı; zira, kardeş kavgasına karışmak istemeyen Arap memleketlerinin büyük bir kısmı toplantıyı ciddiye almak niyetinde değildi.

Hüseyinin dolarları

Beyruttaki dışişleri bakanları toplantısına Ürdün de -Arap Birliği âzası olması hasebiyle- davetliydi. Fakat Ürdün Hariciyesi bu daveti gayet nazikâne bir edayla reddetti. Küçük krallığın gerek Kahireyle, gerekse Bağdatla bütün siyasî münasebetleri hâlâ kesilmiş durumdaydı. Üstelik, Orta Doğuda son yıllarda çıkan buhranlardan hiçbiri, Ürdün bakımından Nâsır-Kasım ihtilâcı kadar kârlı olamazdı. Böylece, bu memleketin sunî hudutları üzerindeki iki taraflı baskı hiç olmazsa şimdilik ortadan kalkıyordu.

Halen, büyük dünya turunun Amerika safhasında bulunan Kral Hüseyin de, tam eline fırsat geçmişken, eski yaptıklarının ne derece isabetli olduğunu gösteren nutuklar söylemeği ihmal etmemektedir. Küçük Kral, Beyaz Sarayda "Orta Doğudaki komünist oyunlarına karşı koyan tek kahraman" sıfatıyla ağırlanmış, taltif edilmiştir. Bu arada, Arap milliyetçiliğinin asıl mânasını izah etmek vazifesi de Hüseyin tarafından be--msenmiş. Amerikalılar bu mevzuda hayli dokunaklı ve "Arap kardeşlerin bibirlerini boğazlaması karsısında teessür ifade eden" nutuklar dinlemişlerdir. Fakat geçen hafta sonunda Ammanda cereyan eden bazı malî muameleler Ürdün devletinin kimin sayesinde yasamakta olduğunu daha iyi belirtmiştir. 1958-1959 malî yılı içinde tesbit edilen 44 milyon dolarlık Amerikan yardımının 4,5 milyonluk son taksidi de bu sırada ödenmiştir. Böylece, 1952'den beri bu memlekete dökülen Amerikan narası tam 126.5 milyon dolara varmıştır.

Temeldeki Çürüklük

«Bir milletin istikbali hususunda hüküm verebilmek için en iyi kıstas orta sınıfların halidir" düşüncesinden hareket edenlerin, İran hakkında hazırlanmış bir raporu okuduktan sonra bu memleketin istikbali bakımından kötümser neticelere varmamaları imkânsızdır. Rapor, halk efkârı meseleleri üzerinde duran ve Amerikanın en meşhur ilmî mecmuaları arasında sayılan "Public Opinion Quarterly"ıün en son sayısında neşredilmiştir. Muharrir, Raymond D. Gastil adında bir Amerikan ilim adamıdır. Farsça ve İran hakkında yaptığı etüdlerle tanınan Dr. Gastil, son defa, tam 11 ay İranda kalmış ve bu memleketteki orta sınıfların düşünüş tarzları üzerinde araştırmalar yapmıştır. Şimdi neşredilen rapor, işte bu araştırmaların neticesinde meydana gelmiştir.

Amerikalı ilim adamına bakılırsa, İrandaki orta sınıfların zihniyetini öğrendikten sonra, bu geri kalmış memleketin gelişeceği ve muasır medeniyet seviyesine erişeceği hakkındaki ümitlere elveda demek gerekmektedir. İran gibi bir memlekette, orta sınıfların gelişmeyi kolaylaştıracak ve teşvik edecek bazı temel fikirlere sahip olmaları büyük ehemmiyet kazanmaktadır. Halbuki rapor, İrandaki devlet memurlarının, küçük arazi sahiplerinin, öğretmenlerin., serbest meslek erbabının ve tücearların böyle bir ilerleme ve istikbale inanma zihniyetinden ne derece uzak olduklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Rapora temel teşkil eden anket neticelerine göre, İrandaki orta sınıf mensupları, insanların yaradılıştan iyi oldukları veya dünyanın düzeltilebileceği hakkında bütün inançlarını kaybetmişlerdir. Orta sınıf mensubu İranlı, "bugün yapılanın yarın mahvolmağa mahkûm bulunduğu" fikrindedir; bu yüzden cemiyeti düzeltmek yolundaki gayretlerin, insanların kötülüğü karşısında, eninde sonunda boşa gideceğine inanır. Mühim olan gününü gün etmek, iş becermektir. İranı kasıp kavuran hayat pahalılığı ve içtimai çöküntüler içinde, gemisini kurtaran kaptan sayılır. Bunun yanında, iyilik, doğruluk, güzellik gibi mefhumlar hep ikinci plânda kalır. Amerikalı ilim adamı, "iş becerme, dost edinme ve kese doldurma muharriri" Dale Carnegie'nin İranda en çok okunan yabancı müellif olmasını hiç de hayırlı bir işaret saymamaktadır.

İrandaki son iktidarların "marifetli" idareleri sayesinde memleketin içtimaî bünyesi o hâle gelmiştir ki, artık yalan söylemek akıllılık, doğru söylemek de aptallık telâkki edilmeğe başlanmıştır. Dokuz ay kullandığı eşyayı satarken "yalnız iki ay kullandım" demeyen Amerikalı, İranlının gözünde, akılsızdır. Ayrıca, içinden pazarlıklı olup görünüşte ekseriyetin fikirlerine uymak zekâ işareti sayılır, İrandaki orta sınıf mensuplarına göre, dünya yalanla doludur. Herkes, gazete Ve mecmuaların "yalan ve fesat makinesi" olduğuna kanaat getirmiştir.

Orta sınıftakiler, kendi içlerindeki gruplar hakkında da pek iltifatkâr değildirler. Meselâ, avukatlara "para düşkünü", öğretmenlere "vazife hissinden mahrum" kimseler gözüyle bakılır. "Toprak ağaları, -köylünün ne hâle geldiğine aldırış etmeksizin- keselerini doldurmağa, bakarlar. Subayların bazısı asil ve temizdir ama, çoğunluğu cahil ve muhteris kimseler teşkil eder". Amerikalı araştırıcının edindiği kanaate göre, İranda herkes kendini dâhi, başkalarını da aptal sayar. Fazilet ve zekâ herkesin kendi inhisarında olduğundan, kimse kimseye itimat etmez.

Orta sınıfa mensup İranlıya göre, devlet halkan düşmanıdır. Hatla devlet memurları bile devletin aleyhindedirler. Böyle olunca, vergi ödemek, askere gitmek vatandaşlık vazifesi sayılmaz : bunlardan kaçmak marifet sayılır. Kaçış da ekseriya, "devlet düşmanı" memurlarla yine "devlet düşmanı" vatandaşlar arasında pazarlık, yani rüşvet yoluyla olur.

Tabiî, bütün bu karanlık tablodan sonra, orta sınıfa mensup İranlının memlekette kalmak istemesi de beklenemez. Herkes ilk fırsatta kapağı Amerikaya atmak niyetindedir. İranda kalıp iğneyle kuyu kazmak veya akıntıya kürek çekmek "açıkgöz ve akıllı" İranlının harcı değildir.

Raporda varılan neticeye göre, bu zihniyet devam ettiği müddetçe Amerikanın İrana akıtacağı milyonlar heba olup gidecektir. Yıllardan beri süren kötü idare halkın şevkini öyle bir kırmıştır ki, şimdiki yardım iki misli de arttırılsa, gene de dökülen sular paslanan değirmeni döndüremiyecektir.

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin iktisadi Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır"

- XXIX -

Ertem EĞİLMEZ

Devlet, fertlerin bir arada refah ve hürriyet içinde yaşamak için kurdukları topluluktur. İdare edenlerin vazifesi devletin mevcudiyetinin sebebi olan fertlerin refah ve hürriyet içinde yaşama arzularının tahakkukunu sağlamaktır. İdare edenler fertlere refah ve huzur temin etmek için bir iktisat siyaseti takip ederler. İktisatçılar asırlardır milletleri bir an evvel refaha ve huzura kavuşturacak iktisat siyasetinin ne olması gerektiğini araştırıyorlar. Bu sahadaki ideolojileri liberal sistemle komünizm arasında sıralamak kabildir. Hepsinde müşterek olan husus a? da olsa, çok da olsa devletin iktisadî hayata müdahalesidir. İşte bütün mesele de bu müdahaleden doğmaktadır. Çünkü iktisadî hürriyeti tıpkı siyasi hürriyet gibi insanın doğuştan sahip olduğu en tabii ve kutsal hakkıdır. İktisadî hürriyet ise insanın emeğinin ve çalışmasının hakkını, tam karşılığını alabilmesi ile mümkündür. Ancak böylece fert emeğini değerlendirmiş olur. İşte devlet iktisadî hayata müdahale ederken fertlerin iktisadi hürriyetlerini baltalamamalı, devletin iktisadî hayata müdahalesi fertlerin iktisadî hürriyetlerini tahdit için değil, aksine fertleri bir an evvel iktisadî hürriyetlerine, dolayısiyle de refaha ve huzura kavuşturmak için yapılmalıdır. Bu da millî gelirden fertlerin hisselerine düşen miktarın artması ile gerçekleşebilir. Bu hissenin artması ise tabiatiyle milli gelirin artmasıyla mümkündür. Millî geliri arttırmak için devletçe ve milletçe yapılan hamleye iktisadî kalkınma diyoruz. Kalkınmak için yatırımlar yapmak lâzımdır. Ayrıca bu yatırımları memleketin bünyesine ve ihtiyaçlarına en uygun gelecek şekilde yapmak zaruridir. Yatırım ise ya hususi sermaye, ya yabancı sermaye yahut da devlet tarafından yapılır. Yabancı sermayenin gelmediği, hususi sermayenin ise kifayetsiz olduğu veya yatırım gibi uzun vadeli rantabilite arzeden bir işe iltifat etmediği memleketlerde yatırım yükü sadece devletin omuzlarına düşer. Bu ise kalkınma gibi zor ve uzun vadeli bir iste devletin iki kuvvetli yardımcıdan mahrum kalması demektir. Yabancı sermaye nazlıdır. Bu günün cemiyetinde siyasi gayelerle yapılan yabancı sermaye yatırımlarını nazarı itibare almadan yapılacak bir tetkik, yabancı sermayenin gelmek için aradığı siyasi ve iktisadî şartların başlıcalarınm hürriyet, emniyet ve rantabilite olduğunu gösterir. Kendi vatandaşlarının iktisadî emniyet ve siyasi hürriyetini temin etmemiş bir devlete yabancı sermaye itimat etmiyecektir. Hususi sermaye ise iktisadî ve siyasi hürriyetlerin tahdidi ne kadar fazla olursa hem teşekkül etmekte geçilecek, hem de spekülatif ticari faaliyetle ri tercih ederek uzun vadeli yatırımlara itibar etmiyecektir.

Şu halde devlet bir yandan kendisi yatırım yolunda gayret sarfederken, bir yandan da yerli ve yabancı sermayenin kalkınmaya iştirakini temine çalışmalıdır. Bu ise sadece gerekli şartları tesis ile mümkündür. Bu şartlar da ancak hürriyet içinde gerçekleşebilir.

Fertler hayatlarının maddî teminat içinde bulunmasını, rahat ve huzur içinde yaşamayı arzuladıkları kadar cemiyette başkalarının tesirinde olmadan, korkusuz ve şerefli bir şekilde yaşamak isterler. İnsanlar hür olarak doğar, hür, olarak başkalarına tabi olmadan, boyun eğmeden yaşamak ve ölmek isterler. Bu, devletin varlık sebeplerinden biridir. Vatandaşın doğuştan sahip olduğu siyasi hürriyetlerini tanımayan hükümetler vazifelerini yapmamış, mevcudiyet sebeplerini inkâr etmiş olurlar.

Refah ile hürriyet arasında sıkı bir bağlılık vardır. Bunları birbirinden ayırmak, biri olmadan diğerini gerçekleştirmek mümkün değildir. Her ikisinin de cemiyet hayatında rolü birbirlerini bütünler. Zira hürriyetleri ihmal eden bir rejimin milleti iktisaden refaha kavuşturmasını temin edecek bir yol henüz bulunmuş değildir. Esasen böyle bir yol bulunsa bile İnsanlar refahları uğruna hürriyetlerini, hürriyetleri uğruna refahlarını feda etmeyeceklerdir. Çünkü bu ikisi ayrı ayrı birer gaye olmayıp, insanların doğuştan sahip oldukları tabii ve meşru haklarıdır. İdare edenler bulundukları mevkie sadece bunları gerçekleştirmek için getirilmişlerdir.

Şu halde bir milletin İktisaden kalkınmasının ilk şartı vatandaşın hürriyetlerine şahin olmasıdır.

Milletçe refaha kavuşmak, iktisaden kalkınmak için gerekli bir diğer şart da kütlenin düşünme ve kültür seviyesinin yükselmesidir. Cemiyette bu işi en iyi şekilde yapacak tek müessese ise üniversitedir. Bu itibarla üniversitenin eğitim ve araştırma vazifeleri kadar önemli bir diğer vazifesi daha vardır. O da bilgi ve hakikatları halka duyurma ve yayma vazifesidir. İlmi bilgi ve hakikatlar halka yayılmaz veya eksik yahut yanlış şekilde yayılırsa kütlenin düşünme ve kültür seviyesinin yükselmesi mümkün olamaz. Üniversitenin bu vazifesini eksiksiz yapabilmesinin yolu ise idare edenlerin şu veya bu sebepten yaptıkları yahut yapacakları müdahaleleri tesirsiz kılmaktır. Bunu da ancak üniversitenin mali, idari ve ilmi muhtariyete salüp olmasının sağlıyabileceği aşikârdır. Bu vaziyete göre iktisaden kalkınabilmek için üniversitenin hür ve muhtar olması da elzem bir şarttır.

Bir milletin İktisaden kalkınmasında hür basının rolü muhtar üniversitenin yanıbaşındadır. Hür basın karşısında idare edenler kendilerini daimi bir murakabe altında hissederler. Hür basın karşısında hırsız siyaset adamları yok olur, nüfuz ticareti silinir, mideciler bir kenara sinerler. Üniversite ilmi bilgi ve hakikatleri, idare edenlerce alman iktisadi kararlar hakkındaki görüşlerini halk efkarına eksiksiz ve yanlışsız aksettirebilmek için hür basının işbirliğine muhtaçtır.

Vatandaş iktisadi veya siyasi hürriyetlerine yapılan ve yapılmak istenen müdahalelerde hür basına sığınır. Hülâsa bir milletin iktisaden kalkınması üniversitenin hür, basının hür, vatandaşların hür olmasıyla mümkündür. Tarihe bakalım; hürriyetleri tanımamış rejimlerin bütün gayretlerine rağmen halkı iktisaden refaha kavuşturamadığını, dünya haritasına bakalım: demokrasi ile idare edilen milletlerde refah içinde yaşıyanların aynı milletler olduğunu bütan açıklığıyla görürüz. Sanki iktisadi coğrafya dünyada refahın hududunu hürriyetlerle çizmiştir. Esasen aksi de mümkün olamazdı, önce hürriyet sonra refah. Parola budur. Ve bu olmalıdır. Zira hürriyetsiz bir iktisadi kalkınma gerçekleşmesi bir yana, düşünülemez bile...

KADIN

Ankara

Aile ve okul

Okul . Aile Birliklerinin birçok memleketlereki faaliyetlerini göz önünde tutanlar için bizim Okul-Aile Birliklerimiz, uzun yıllardan beri, ancak bir sembolik mâna taşımıştır. Umumi heyet senede bir defa toplanır, bir yönetim kurulu seçer. İşte velilerle okulun irtibatı da bundan ibaret kalır. Yönetim kurulları, belki az çok birşeyler yapmaya çalışırlar ama gaye birkaç kişinin fikirlerini tahakkuk ettirmekten çok başkadır. Bir okul çevresinde, çocuğun daha iyi yetiştirilebilmesi için, önce aileleri ile okulun sıkı teması temin edilmelidir. Okul çevresi, anne-baba için de bugün bir eğitim merkezi olmak yolundadır. Okul - Aile Birliklerinin isminden de anlaşılabileceği gibi, asıl gaye de budur. Çocuğa yardım edebilmek için annenin öğretmenle beraber ve her ikisinin de bilgi ile hareket etmesi şarttır.

Son senelerde, memleketimizde de, Okul-Aile Birliklerinin çalışmalarında bazı inkişâflar kaydedildiği muhakkaktır. Zaman zaman bir okulun, veliler için faydalı bir konferans tertip ettiği, çocuklar arasında, muhtelif mevzularda anketler yapıldığı duyulmaktadır. Ama gene de programlı, esaslı bir çalışmaya rastlamak mümkün değildir. İlk defa Ankarada, bir Okul-Aile Birliğinin programlı, gayeli bir çalışma yaptığı ve programını yürütmeğe muvaffak olduğu görülmüştür. Bu, Ankara Kolejinin ilk kısım Okul-Aile Birliğidir ve meseleyi diğer birçok okullara, bir örnek olabilecek kadar, ciddiye almıştır.

Program meselesi

Program kelimesi bugün bizim siyasi nüktelerimize girmiş bulunuyor. Ama en basit işten en karışığına kadar programsız başarı tasavvur etmek mümkün defrildir. Bir ilkokuldaki, Okul-Aile Birliğinin dahi programsız bir iş yapamıyacağı aşikardır. Ankara Koleji Okul-Aile Birliği, önce bu gediği kapatmış ve işe yazılı bir programla başlamış, bu programda ele alacağı mühim meşelerin ana hatlarını tespit etmiştir. Bu programa göre, velileri çocuklarla alakalı bahislerde bilgi sahibi yapmak için çocuk ruh sağlığı, çocuk eğitimi ve sağlık mevzularında seri konferanslar tertip edilecek, ayrıca çocuklarla da konuşmalar yapılacaktı. Çocukların daha iyi yetişmelerini sağlamak üzere,, Okul-Aile Birliği bir okul kitaplığı, bir okul tiyatrosu ve bir sanat atölyesi açmak üzere teşebbüse geçecekti. Gene çocukları teşvik maksadı ile birçok mükâfatlı müsabakalar tertiplenecek, cemiyette çocuğa bir yer ve bir şahsiyet kazandırılmaya uğraşılacaktı. Okul-Aile Birliği bundan başka çocukların sağlığını korumak maksadıyla, onların yemek durumlarını, okul tedrisat talimatları ile ders programlarını gözden geçirecek, icap eden tedbirleri alıp tavsiyelerde bulunacaktı. Çocukları trafik kazalarından korumak için bilhassa nazari ve tatbikî, ilmi ve pratik birçok çalışmalar yapacaktı.

Bütün bu çalışmaların esasını Okul-Aile Birliği üyeleri arasında mevcut mütehassıs elemanlara hazırlatmak prensibine bilhassa riayet edilecek ve faaliyetlerden diğer üyeler de haberdar edilerek daima onların da fikirlerinden istifade etmek yoluna gidilecekti.

Bültenler

Bu, bir Okul-Aile Birliği için hemen hemen ideal bir programdı. Bu program tahakkuk ettirilebilecek miydi? Bazı üyeler omuz silktiler, "Bizde her iş böyle, dört başı mâmur başlar sonra da unutulur gider" diyorlardı. Ama Okul-Aile Birliği bunu ciddiyetle ele almıştı. Sık sık neşredilen bültenler sayesinde hem ailelerle irtibat sağlandı, hem de bu bültenlerle, onların ayağına kadar gidip onlara yapılan işlemlerden bahsetmek, böylece okula karşı alâkalarını uyandırmak ve bu arada aktüel meseleler -meselâ bir difteri salgını ve korunma çareleri- hakkında onlara bilgi vermek mümkün oldu. Gene bu bültenlerde çocuk eğitimi mevzuu sık sık ele alındı. Annenin çocuğa karşı davranışları tahlil edilip anneye faydalı bilgiler verildi.

Ruh Sağlığı Haftası

Jale CANDAN

Dünya Sağlık Teşkilâtı her yıl, kuruluş tarihi olan 1 Nisanda bir mevzuu ele alarak, geniş halk yığınlarını aydınlatmak için bütün telkin vasıtalarını seferber eder. Bu yılın mevzuu, bütün dünyayı meşgul eden ruh sağlığıdır. İstanbul Halk Sağlık Eğitim Komitesi de bu maksatla 1-7 Nisan tarihleri arasında konferanslar ve radyo konuşmaları hazırlamıştır. Gene Bu mevzu ile alâkalı olarak dağıtılan broşür herkes tarafından kolayca anlaşılabilecek şekilde yazılmıştır ve herkes için istifadelidir. Bugün, ruh hastası dediğimiz adam bile kendi kaderine terk edilmeyip, tekrar cemiyete dönebilecek kadar iyi edilebilmektedir. Fakat etrafımız hastahaneye düşmiyecek kadar sağlam, ama cemiyete ve aile hayatına intibak edemiyecek kadar sağlam, hasta insanlarla doludur. Broşürden öğrendiğimize göre, aşırı inatçılar, kinciler, kavgacılar, korkaklar, fazla heyecanlılar, kuruntulular, alkolikler ruh bakımından rahatsız olan kimselerdir. Bunlar cemiyet içinde mesut bir hayat süremezler, huzursuzdurlar ve etraflarım huzursuz yaparlar. İşte bu ruh intibaksızlıklarının sebebini bulup bunları rahata kavuşturmak fert için de, cemiyet için de çok faydalıdır. Geçimsiz bir karı kocanın, iş tutmayan adamın, ömrünü boş vehimlerle geçirip sevdiklerinin hayatını zehirliyen bir kimsenin, bütün bedbahtların her şeyden evvel bir ruh rahatsızlığına müptela olduğunu düşünecek olursak ve meseleyi bu görüşle ele alırsak, dünyanın şeklini değiştirmek, daha mesut, daha verimli, daha rahat bir hayat temin etmek belki mümkün olacaktır.

Gene broşüre göre, ruh sağlığı tam olan bir kimse, hâdiseleri dilediği şekilde değil olduğu gibi görür. Çıkan aksilikler, zorluklar ümitsizlikler karşısında aşırı hiddete ve teessüre kapılmaz, etrafındakilerle iş birliği yapar, insanlara karşı sevgi ve bağlılık duyar, mesuliyet yüklenmekten korkmaz. Bu tarife göre yeryüzünde pek as kimsenin hakiki bir ruh sağlığına sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Herkes ruh sağlığına sahip bulunsaydı, insanlık kim bilir ne mesut, ne müspet, ne güzel bir hayat yaşıyacaktı. Kim bilir belki de Tanrı bizi böyle yaşatmak için yaratmıştı da biz bilememiş, sağlığımızı kâfi derecede koruyamamıştık. Broşür bu katıksız saadete erişebilmemiz için bize bir de altın anahtar vermiş: Ruh sağlığı ancak çok küçük yaştan itibaren alınacak tedbirlerle sağlanabilir. Ağaç yaşken eğilir, insan mesut olmasını çocukken öğrenir. Her vasin bir hususiyeti, bir güçlüğü vardır. Anneler ve babalar, gençler bu hususiyetleri öğrenip onlara intibak edebilirler. Güçlükleri yenebilmek için de evvelâ onları tanımak şarttır. Ruh Sağlığı Haftasına geniş bir çalışma rapora ile katılan Vedat Tör, bilhassa yayınların -kitap, dergi, radyo, film v.s.- ruh sağlığı üzerindeki tesirleri üzerinde durmuştur. Fena yayınların çocuk dimağında ve hatta büyük çocuklarda, yani okur yazar bile olmıyan bir geniş tabaka üzerinde yaptığı tahribat korkunçtur. Anne ve baba, her şeyden önce çocuğa vereceği yayınları kontrol etmelidir.

Bütün dünyayı bugün en çok muzdarip eden şey vahim telâkki edilen hastalıklardan ziyade, bu hafif sanılan ruh rahatsızlıklarıdır. Bir vahim hastalık nihayet insanı öldürür. Ruh rahatsızlığı öldürmez, ama insanı ve etrafını rahatsız eder ve yaşamak dediğimiz bu en güzel nimetin tadını tuzuna kaçırır.

Anne bu arada bazı pratik bilgiler de «dindi. Çocuğunu daha iyi anlamaya çalışması icap ettiğini öğrendi. Onu okula gönderirken ve akşam kargılarken nelere dikkat edeceğini bir kere daha hatırlamış oldu.

Bir öğretmenden anneye

Okul-Aile Birliğinin bültenlerde ailelere verdiği öğütler bir öğrenmenden bir anneye yazılmış mektuplar şeklindedir. Ama aslında öğretmenler için de derslerle doludur. Çünkü oradaki öğretmen ideal öğretmendir. Anne de sevgi dolu, aşk dolu daima çocuğuna iyilik etmek isteyen, bazan da ona istemiyerek kötülük eden her anne gibi bir annedir. Birgün, minimini yavrusunun yorgun olduğunu düşünerek, elindeki çantayı zorla alıp taşımış böylece çocuğuna yardım ettiğini sanmıştır. Buna benzer bir hareketin çocuk için faydasız, hatta zararlı olduğunu bir süneye anlatmak hakikaten zordur. Ama anne bunun muhtemel neticelerini öğrenince böyle masum hareketlerin daha zararlı olabileceğine inanacaktır. Çocuğun herşeyden evvel kendi kendisine inanması, kendi kendisini, kurtarması lâzımdır. Anne hayatta daima çocuğunun elinden tutmayacaktır. Anne ilerdeki günleri düşünerek hareket etmelidir. Annenin bir çocuktaki sevilme ve güven hissi ihtiyacını da bilmesi lâzımdır. Kıskançlıklarının nasıl tezahür ettiğinden haberi olmalı ve bu hislerin çocuk ruhunda açabileceği gediklerden korkmalıda Sevgi güzel şeydir, ama zaaf değildir.

Konferanslar

Bültenlerin bildirdiğine göre 1958-1959 ders yılında Ankara Kolejinde verilen konferanslar bilhassa başarılı geçmiştir. Kıymetli profesör ve, doçentler, mütehassıs doktorlar tarafından hazırlanan ve Türkiyede ilk defa bir okulda tatbik edilen Panel Konferansı "Çocuğun ruh ve beden gelişimi mevzuunu ele almış ye gecenin geç vakitlerine kadar devam etmiştir. Konuşmaları takip eden veliler, sordukları ilgi çekici ve faydalı suallerle meseleye ne kadar ehemmiyet verdiklerini göstermişlerdir. Profesör Rasim Adasal, Prof. Celâl Ertuğ ve Prof. Fikret Kanat tarafından verilen konferanslar da ayrıca alâka çekmiştir.

Trafik meseleleri

Okul-Aile Birliği trafik meselelerinin hallini de ehemmiyetle ele almıştır. Okula afişlerin asılması, okulun önünden kalkan otobüslere intizamla binilmesini sağlayacak olan turnikelerin yapılması, uzak semtlerde oturan çocukların aktarmasız okula gelmelerini sağlıyacak direkt vasıtaların temini bu faaliyetler arasındadır. Mütehassıs kimseler tarafından çocuklara devamlı surette, trafik kazaları hakkında yapılan konuşmalar çok canlı ve alâka çekici olmuş, bu konuşmalar filmlerle çocukların gözlerinde de canlandırılmıştır.

İşbirliği

İşini ciddiye alan Okul-Aile Birliği hemen bütün velilerin şükranım kazanmış ve herkesten yardım görmüştür. Bir anne, fahri olarak, çocuklara aile bilgisi dereleri vererek, onları hayat mücadelesine hazırlamaktadır.. Bir baba, kütüphane işini üzerine almıştır. Birçok veliler okula kıymetli kitaplar veya kültür filmleri temin etmişlerdir. Birçokları gayretlerini esirgememektedirler.

Okulda kurulan "Etüd. Araştırma ve Kıymetlendirme Dairesi" çocukların ruh sağlığı, çeşitli problemleri ile meşgul olmaktadır. Çocuklarının bu çeşit meselelerini görüşmek isteyen veliler sözlü veya yazılı olarak bu büroya müracaat edebilmektedirler.

Çocuğun değeri

Bültenler, yapılan ve yapılacak olan işleri valilere bildirirken aynı zamanda çocuğun değerini de belirtmek işini üzerine almıştır. "Bir mü - letin medeniyet değeri kendi kültürü içinde çocuğa verdiği mevkie göre tâyin edilir. Eğer çocuk ihmal edilmişse, fena muamele görmüşse, veya lüzumsuz yere harcanmışsa o medeniyet geri bir medeniyettir. Yok çocuklar birer şahsiyet telâkki ediliyorsa, anlaşılmağa çalışılıyorsa o medeniyet ileri bir medeniyettir, ilerlemekte olan bir medeniyettir".

İlkokul sıralarındaki çocuklar

Anne ve babaya da iş düşüyor

(Savcılık eliyle aldığımız tekziptir)

Akis Mecmuası Yazı İşleri Müdürlüğüne

28 Mart tarihli nüshanızda (İki Haber Ve Bir Fotoğraf) başlığı altında; Akşam Gazetesinin Bakanlığımızın piyasaya, kapağında Vekilin ailesinin isimleri yazılı bir kibrit çıkardığı hakkındaki haberi ile ayni *gazetenin bir gün sonra bu haberi özür diliyerek tekzip eden yazısını neşretmişsiniz. Bunu her okuyan ilk haberin doğruluğunu benimsediğiniz ikinci haberi de garip ve maksatlt bulduğunuz manâsını çıkaracaktırki kastınızda şüphesiz budur. Tekel İdaresi piyasaya böyle bir kibrit çıkarmamıştır. En yakın bakkal veya bayiden böyle bir kibriti satın almak istemeniz haberin tahkikine kâfi idi. resmini koyduğunuz, kibrit memleketimizde hususî bir müessesede tamamen hususî ve şahsî surette yaptırılmıştır. Siz de soyunuz ve sopunuzun isimlerini taşıyan böyle bir kibriti ayni müessesede yaptırabilirsiniz. Tekel İdaresinin kendi mamûllerine Bakanınım aile efradının isimlerini yazdırmasının varit ve mümkün olamıyacağını, sizi bilmem ama akl selim sahibi her vatandaş takdir eder. Hareket tarzınım, o gün için hedef tuttuğunuz şahıs için aleyhte neticeler istihsali gayesine matuf, küçük hesaplara dayanan, bir hüviyet taşımaktadır.*

Gümrük ve İnhisarlar
Vekili
Hâdi Hüsman

T İ Y A T R O

Sanatkarlar

Bir fedai öldü

Geçen hafta sanat muhitlerimiz büyük bir acı ile sarsıldı. Suavi Tedü, İstanbul Şehir Tiyatrosunun bu değerli ve genç sanatkârı, hiç umulmadık bir anda, sahneye koyduğu yeni bir telif eserin ilk temsilini vermeğe hazırlanırken, birdenbire sönüverdi.

Memleketin her tarafına hızla yayılan bu acı haber, bilhassa tiyatro muhitleri için, feci bir sürpriz oldu. Daha düne kadar dinç, sağlam, geceyi gündüze katarak, yorulmak nedir bilmeden çalışacak kadar sıhhatli görünen Suavinin ölümüne kimse inanmak istemiyordu. Ne yazık ki bütün acılığına, bütün inanılmazlığına rağmen haber gerçekti. Suavi aramızdan, canından çok sevdiği sahneden ebediyen ayrılmış, ani bir kanama neticesinde, genç yaşta ölmüştü.

Suaviyi yakından tanımış olanlar için bu vakitsiz ölümü sanat fedailiğinin ta kendisi olarak kalacaktır. Çünkü hastaydı, ciğerlerinden hastaydı... Daha ilk sahne yıllarında, ilk mühim rollerini oynadığı sıralarda behren bu zalim hastalık onu kaç defa tehdit etmiş, kaç provada, kaç temsilde yere vurmaya kalkmıştı. Fakat o, her seferinde, sanat aşkının verdiği kahramanca bir mukavemetle onu hep geri itmeğe, yapacağı mühim işleri başarmak için, uzaklaştırmıya muvaffak olmuştu.

Amansız bir hastalıkla yaptığı bu uzun savaş o kahramanca mukavemeti nihayet geçen hafta tüketti. Ecel onu zayıf, yorgun bir ânında yakaladı ve yapacağını yaptı. Fakat Suavi de yapacağını yapmıştı. Muhsin Ertuğrulun kendisini ilk Türk Romeosu olarak keşfettiği günden bu yana. Şehir Tiyatrosu sahnesinde kendisinden başka kimsenin o tatlılıkla, o zarafetle oynayamayacağı Jön prömiye rollerini oynamış, daha doğrusu sahnemizde, Raşit Rızadan beri hakkıyla doldurulamamış olan bu yeri doldurmıya ve modern bir tip halinde "yenileştirme" ve muvaffak olmuştu. Narin yapısı, zarif endamı ve tesirli bakışları, derin hassasiyeti, tatlı ve sıcak sesi. asil tavırları ve kibar şahsiyetiyle, bu daima temiz giyinen, sahnede olduğu kadar hayatta da temiz ve kelimenin tam manasıyla "şık" kalmasını bilen sanatkâr göğsümüzü gere çere "İşte Jön prömiyemiz!" diyebileceğimiz bir aktördü.

Fakat Suavi bu kadarla yetinecek sanat âşıklarından değildi. O daha yüksek, çıkılması daha zor, daha da şerefli zirveleri kendisine hedef tutmuştu. Sahne vazıı olmak, sahneye eserler koymak. dekorlar çizmek -aynı zamanda çok kabiliyetli bir ressamdı, sahne eserlerine ve tiyatro şahıslarına hayat vermek, tiyatromuzda daha geniş ölçüde bir yaratıcılık vazifesi görmek istiyordu.

Bu hedefe varmak için bıkmadan, yılmadan çalıştı. Muhsin Ertuğrudan, hattâ Max Meinecke'den, Şehir Tiyatrosunda onun kadar istif ide etmesini bilen olmadı, denebilir. Bu sahadaki ilk çalışmalarının meyvası olan Pirandello'nun "Cacomino kendine gel "inden bu yana "Veronalı İki Centilmen", "Annemi Hatırlıyorum'', "Hayal Köşkü", "Tanrıdağı Ziyafeti", "Sahipsiz Tekne" ve nihayet bu yıl oynanmış olan "Dört Albayın Aşkı" ile "Ayda Bir" onun rejisörlüğünün sarp ve çetin yolunda ne emin adımlarla daima daha ileriye, daha İyiye, daha güzele doğru ilerlemekte olduğunu göstermiştir.

İlk temsilini göremeden gözlerini yumduğu, Cevat Fehminin "Tablodaki Adam" rejisi son çalışması olarak bugünlerde İstanbul seyircisine sunulacaktır. Böylece Suavinin adi, arka arkaya Uç eser sahneye koyduğu bu mevsimin sonuna kadar tiyatrosunun afişlerinden ve programlarından inmemiş olacaktır. Sahne arkadaşlarının anlattıklarına göre maddi varlığım kemiren hastalıkla pençeleşerek, sık sık ciğerlerinden gelen kanı. sanat faaliyetine son verecek ölümü, kimseye belli etmemeye çalışan Suaviden sahnemize kalan son hatıra bu olacak...

Suavinin- ölümüyle sahnemiz, bilhassa Şehir Tiyatrosu, soylu evlâtlarından birini, en verimli çağında, kaybetmiş oldu. Sanatoryumlarda, devamlı bir tedavi ve rahat bir yaşayış içinde ömrünü uzatması mümkün olan bu gerçekten sanat âşığı çocuk, yıllarca en ağır şartlar içinde çalışmayı, hayatına mâna veren bir hedefe ulaşmak için her gün ecelle pençeleşmeyi tercih etti. Bu pençeleşme ölümün değil, Suavinin zaferiyle neticelendi. Çünkü, her fani gibi, ölüme mahkûm olan maddi varlığı göçerken mânevi varlığı, sanat varlığı tiyatro tarihimizde bütün tazeliğiyle' canlı kalacak ve hatırası "bu kubbede hoş bir sâda" bırakmadan gitmemiş bir sanat fedaisi olarak daima sevgiyle, saygıyla anılacaktır.

M U S İ K İ

Plâklar

Stereofonik

Evin içine konser salonunun gerçekliğini getirmek için yapılan teknik çalışmalarda yeni bir merhale daha aşılmış ve -endüstri engelleri bertaraf edildikten sonra- stereofonik ses sistemi plâklara da tatbik edilmiş olarak Amerikada piyasaya sürülmüştür. Bundan önce stereo ancak manyetik şerit üstündeydi. Fakat bu sistemin plâklara da tatbikini, stereoya göre hazırlanmış plâkların satışa çıkarılmasının hafta, bilemediniz ay meselesi olduğu geçen yıl bu samanlar biliniyordu. Nitekim geçen yaz başında birkaç firma, sanki bir üst makamdan emir almış gibi birdenbire stereo plâkları piyasaya südüler. Buna diğer firmalar da katıldı. Artık bugün Amerikada hemen hemen bütün firmalar normal uzunçaları plâklar yanında, stereo uzunçalan plâklar da imal etmektedirler. Tabiî, plâk dinleme malzemesi -iğne, pikap başı, amplifikatör, hoparlör v.s.. imal eden firmalar da, elektronik uzmanlarının yıllardır süregelen çalışmaları sonunda hazırlamış oldukları, fakat ticaret ve endüstriyle alâkalı sebepler yüzünden henüz piyasaya sürmedikleri stereo malzemesini hemen seri halinde imal etmiye ve satışa çıkarmıya başladılar.

Stereonun, şimdiye kadar alışar geldiğimiz dinleyişten farkı, sesin iki kanaldan -hazan üç, dört kanaldan- gelmesidir. Stereo sesi bugüne kadar yurdumuzda ancak birkaç kere sinemaskop filmlerde dinledik. Sinemaskop filmlerin üzerinde bir tane değil, dört tane ses şeridi vardır. Gelgelelim başlıca şehirlerimizdeki sinemalardan hiç biri bu filmlerin sesini stereo esaslarına göre vermemekte, eski usulde tek kanaldan duyurtmaktadır. Ancak bir iki sinema -o da pek kısa sürelerle- stereo denemesi yapmış ve sonra "kim uğraşır?" diye eski usule dönmüştür.

78 devir olsun, uzunçalan olsun, normal plâklarda ses, yivlerin iki yanına, tek kanal üzerine kaydedilmiştir. Stereo plaklardaysa ses kanalı bir değil, ikidir. Birden fazla mikrofon kullanma ve herbir mikrofonun «veya mikrofonlar grupunun- aldığı sesi ayrı kanala kaydetme tekniğiyle bir orkestranın meselâ yaylı çalgıları bir kanala, nefesli çalgıları İkinci bir kanala kaydedilebilir. Stereo plakların iki ayrı ses kanalından herbirinde de orkestranın ayrı çalgı grupları bulunmaktadır. Tabii, çalgıları ayrı «anallara dağıtmanın verdiği imkânlar hudutsuzdur. Stereo bir plâğın ayrı iki ses kanalını, kaydediliş esaslarına uygun olarak dinleyebilmek için iki tane ayrı veriş yoluna ihtiyaç vardır. Yani, iki kanalın sesini ayırarak alabilen özel bir iğne, iki ayrı ses hücresi taşıyan pikap başlığı, bunlardan çıkan sinyalleri götürmek için iki ayrı kordon, nihayet iki amplifikatör ve iki hoparlör... Böyle bir teçhizatla, stereo bir plâk dinlendiğinde, dinleyicide konser salonundaki intibalara yaklaşan intibalar edinmektedir. Yani konserde, bir senfonik orkestrayı dinlerken nasıl kemanların sesi soldan, kontrabasların sesi sağdan geliyorsa. stereo bir plâkta da aynı netice elde edilebilmektedir.

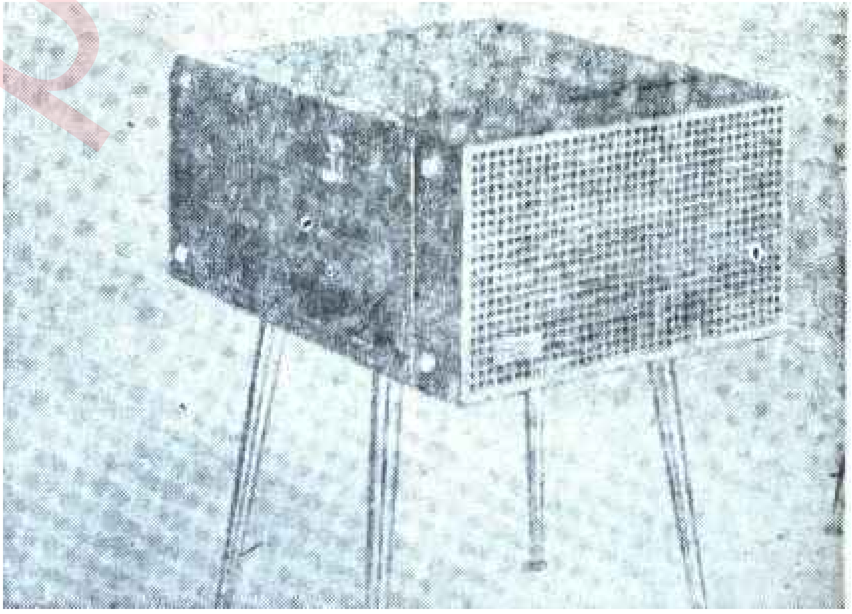
Gören kulak

Böylece stereo dinleyicisi, plâktaki seslerin hangi yönlerden geldiğini, çalgıların nerelerde bulunduğunu sezebilmektedir.

Solo piyano ve diğer solo çalgı icraları, stereoya ihtiyaç göstermiyorlar. Bunlarda ses, tabiî olarak, tek bir kaynaktan geldiği için, normal monofonik plâklar ihtiyacı daha iyi karşılamaktadır. Herhalde stereo bir solo piyano plâğında, piyanistin sol elinin bir hoparlörden, sağ elinin başka bir hoparlörden duyulması anormal bir şeydir. Bununla beraber bazı stereo plâklarda, teknisyenlerin düşüncesizliği, yahut stereo imkânlarını son sınırına kadar kullanma hevesi yüzünden, bu gibi saçmalıklar olmakta, meselâ bir keman konsertosu plâğında solist hazan bir hoparlörden, bazan ötekinden duyulmakta ve dinleyiciyi "kemencı acaba çalarken sahnede bir baştan bir başa dolaşıyor mu?" diye düşündürmektedir.

Fakat, refakatsiz solo çalgılar dışında, stereonun büyük faydalar sağladığı, hattâ eş seslerde zarurî olduğu muhakkaktır. Meselâ iki piyano icraları plâklarda daima, iki piyanonun sesinin birbirine karışması neticesini verir ve dinleyici tek bir piyano çalıyormuş intibaı içinde plâğı dinler. İki piyano icralarının konser salonunda, görerek dinlendiği zaman yaptığı büyük tesir, plâkta kaybolur. Stereo bu mahzuru gidermiş, piyanolardan birini bir kanala, öbürünü de ötekine vererek tesiri elde etmiştir. Bach'ın iki keman konsertosu, Brahms'ın keman ve viyolonsel konsertosu gibi çift solo çalgılı eserlerin, bundan başka bestecilerin, çalmışın göze hitap etmesini de hesaba katarak yazdıkları eserlerin -Bartok'un Yaylı Çalgılar ve Celesta için Musikisi gibi- stereo plâk üstünde uygun bir vasat bulacakları şüphesizdir. Bunlardan başka bilhassa opera, dinleyicinin, değişik kaynaklardan gelen sesler sayesinde, sahneyi ve oyuncuların yerlerini, sahnedeki hareketlerini gözünde canlandırabilmesi bakımından, stereoya mükemmel bir malzeme olabilmektedir.

Çift kanallı bir stereo cihazda normal uzunçalan plâklardan da, kanal ayırması sayesinde çok daha iyi netice alınabilmektedir. Stereo plâklar, normal plâkları çalan cihazlarda da çalınabilmekte, fakat yalnız tek kanal sesi alınabilmektedir. Bugün hemen hemen bütün firmalar, bir plâğı hem normal, hem de stereofonik olarak piyasaya çıkartmaktadır. Stereo plâklar, monofonik uzunçalan plâklardan bir dolar daha pahalıdır.

Bir stereo cihaz

Neredeyse kulaklarımızla göreceğiz!.

TELEVİZYON

Bir televizyon istasyonunda teknik kontrol
İyi "programlardan vazgeçilse bile...

Ankara

Mevsimsiz hayaller

Bugün yurdumuzda, Devlet radyolarının teknik durumunu göz önüne alırsak televizyon - hayallerine kapılmak için zamanın henüz pek erken olduğunu anlarız. Başlıca iki radyomuzun, Ankara ve İstanbul radyolarının, müdürleri ve program şefleri, bir yabancı firmanın Türkiye acentası lütfetsin de iki tane plâk çalıcısı hediye etsin diye beklerken, radyo diskoteklerine dört beş tane yeni plâk satın almak için karaborsacılardan medet umarken, eskiyen bir iğneyi veya manyetofon lâmbasını değiştirebilmek için yabancı memleketlere seyahat eden eşe dosta yaranırken, Türkiyeye televizyonun geleceğini sanmak, iki ay sonra Merine seyahat edileceğini ummak kadar hayalperestlik olur.

Dünyada ilk radyo istasyonlarının -Amerikada Pitsburgh KDKA ve İngilterede BBC- kurulduğu yıl olan 1920'yi beş altı yıl geçmiş geçmemiş, radyo Türkiyeye gelmişti. Oysa, dünyada ilk sürekli televizyon yayınlarına Londrada 1936 yılında başlanmış olmasından bu yana gecen zaman ortadadır; televizyon her memlekette, halk kütlelerine kültür ve eğlence ulaştıran en tesirli vasıta olarak kabul edilmiştir ve en az radyo kadar rağbet görmektedir. Buna rağmen Türk halkım televizyona kavuşturma yolunda Devlet istikametinden gelen henüz en ufak bir kıpırtı bile yoktur. Televizyon meselesi, modern Türkiyenin yirminci asra ayak uydurma gayretlerindeki başarı derecesinin bu- sembolü sayılabilir. Şunu da unutmamalıdır ki Türkiyenin etrafı televizyonla çevrilidir. Yunanistanda. Demirperde gerisi memleketlerinde, Rusyada, hattâ geri Irakta televizyon, aşağı yukarı radyo kadar yaygındır.

Bugün Türkiyeye televizyonun gelmesi bir yandan döviz imkânlarına, öte yandan da televizyon eğitimi görmüş teknik elemanlara ihtiyaç gösterecektir. Döviz meselesinin halledildiğini farzedelim. Teknik eleman yokluğu ilk ağızda, yurdumuzda televizyon yayınlarını engelliyecektir. Hükümet, Türkiyede televizyon istasyonları kurma tasavvurunu müsbet hareketlerle gerçekleştirebilmek için hiçbir şey yapmamakta, televizyon işletmeciliğinin teknik cephesinde eğitim görmeleri için yabancı memleketlere eleman bile göndermemektedir. Devlet radyolarının yayınları bir teknik felâketi olarak sürüp gitmektedir. Teknik eleman yetiştirmeden, yüksek katlarda birinin romantik hayalleri neticesi, günün birinde yurdumuza televizyon geldiği takdirde, radyo yayınlarının bile teknik kalitesinin sağlanamıyacağından şüphe edilmemelidir.

Bu durumda Türkiyeye televizyon ancak, işletmeciliğin bîr yabancı firmaya verilmesi suretiyle mümkün olabilir. Bunun için de mevzuatın değişmesine lüzum vardır. Çünkü bugün Türkiyede Devletten başka kimse radyo işletemez. İngiliz PYE firması iki yıl kadar önce, Basın Yayın Ve Turizm Umum Müdürlüğüne, Türkiyede televizyon istasyonları kurulması ve işletilmesi için bir teklif yapmıştır. Teklif mektubu henüz dosyalarda uyumaktadır. PYE'ın teklifi, mahallı yayın yapabilecek küçük bir istasyon kurulması hususundaydı ve nakil istasyonlarını ihtiva etmiyordu. Bununla beraber şartların uygun olması, teklif edilen istasyonun çok ucuza maledilmesi sebebiyle Hükümet, az bir masrafla, Türkiyede ilk televizyonu kurmuş olacaktı. Bu mütevazi başlangıçtan sonra, bu yayın kolunu geliştirmek için çalışmalar yapılır, tedbirler alınır, hele eleman 'etiştirilmesine başlanabilirdi. Ama bunca yıldır, radyolar için, hem teknikçi, hem de programcı olarak, ehil personel yetiştirilmesi sahasında hiçbir şey yapmamış olan Hükümetin televizyon gibi "alaydan" işçilere tahammülü olmayan bir teknik vasat içinde doğru dürüst yayın yapamıyacağı şüphesizdir. Bugünkü imkânlar içinde Türkiyeye televizyonun gelmesi ancak, bir kaprisin tatmininden ibaret kalacaktır.

Programcılık bakımından

Para, teknik personel ve mevzuat ile alâkalı engellerin kaldırıldığını ve memlekete televizyonun geldiğini farzedelim. Bu takdirde, bugün Türkiye radyolarının yayınlarına hâkim olan ve halkın her tabakasında şikâyetlere yol açan programcılık anlayışı bir gecede degişmiyeceğinden, o zamana kadar yalnız kulakların duyduğu bilgisizlikler ve zevksizlikler, bu sefer gözle görülür hale gelecektir.

Radyo yayıncılığının çağdaş ilerlemelerine ayak uydurmak- bir yana, programcılığın en basit kaidelerini hiçe sayan -daha doğrusu bunların mevcut olduğundan bile habersiz bulunan. Devlet radyoları, televizyon gibi değişik bir vasatın gerektirdiği programları hasırlamak yerine, bugüne kadar yapılagelen yayınları televizyon uydurmakla yetineceklerdir. Bu durumda, haber bülteni okuyan spikerin sesine bir de suratı eklenecek, kimbilir belki de yayınların çoğunda bir pikap ve dönen bir plâk uzun uzun halka gösterilecektir. Derken birinin aklına, yabancı memleketlerin televizyonlarında film de gösterildiği gelecek, derhal Basın Yayının "Kalkınma" filmleri televizyona çıkartılacaktır. Bugün radyolarımız, bir iki program dışında, kolayca televizyon programcılığı anlayışına uyabilecek ileri ve ölenin bir anlayışını örneklerini gösterselerdi, maddî ve teknik imkânlar bir yana, Türkiyede televizyon bahsi bu derece iç karartıcı ihtimalleri önümüze sermezdi

C E M İ Y E T

Geçen hafta içinde evinin soyulması münasebetiyle Turhan Akarcanın da müstakbel kayınpederi Dr. Namık Gedik Be birlikte Amerikana olduğu duyuldu. Sevimli Muğla milletvekili çalınan eşyasını kolaylıkla yerine koyacaktır ama, hırsızlar kadar olsun haber alamıyan gazeteciler bakalım kırılan gururlarını nasıl tamir edecekler? Zira hiç bir gazetede Dr. Gedikin refakatindekiler arasında Turhan Akarcanın da bulunduğu yazılı değildi de...

Devlet Operasında Puccini'nin yüzüncü doğum yıldönümü -doğrusu 101 dir- münasebetiyle Turandot sahneye konuldu ve geçen hafta gala yapıldı. Fiyatların ateş pahasına olması yüzünden, bilhassa ikinci gece, gişeye yanaşmak cesaretini gösterenlerin sayısı pek azdı. Bundan başka gişeye yanaşmak cesaretini gösterenlerin bir de temsili sonulla kadar seyretme sabrını göstermeleri icap etti ki, bu, cidden birincisinden den de zor bir işti. Hollywood işibir öpüşme ile sona eren temsilden Çıkanlar şöyle düşünüyorlardır: Verilen emeklere, yazık! Dökülen paraya yazık! Sanatkarların seslerine yazık! Ama hepsinden çok Puccini'ye yazık!

Alman Ataşemiliteri Yarbay Eddy Von Schuh, geçen hafta ay tutulduğu gece Ankarayı ziyaret eden meşhur Alman atom alimi Prof. Finkolnburg şerefine bir parti verdi.

Altes Süreyya

Mart, hariciyecilerimiz arasında boşanma ve evlenmelerin biribirini kovaladığı bir ay oldu. Pek tabii sayılması lâzım gelen bu içtimaî hâdiselerin yadırganan tarafı evlenenlerin, arkadaşlarından henüz boşanmış karılarını hayat arkadaşı olarak seçmeleriydi. Bu hararetli alışverişin kendisini bir hayli telâşa düşürdüğü anlaşılan şöhretli bir hariciyemiz, geçen hafta bir gece Süreyya pavyonunda bilmem kaçıncı viski kadehinden sonra endişesini açıklayıverdi: "Çok şükür! Transfer ayını atlatıyoruz ve işin en iyi tarafı, hanım bu yıl da bana kalıyor".

Türk "Françoise Sagan" Suzan Sözenin yeni romanı bir takım edebiyat meraklıları arasında büyük heyecan uyandırdı. Romancının daha realist bir eser yaratma yolunda ol. duğu ümitlerini uyandıran yeni ro manının ismidir: "Aşk Mektupları"...

Mucizelere itikadı pek fazla olan Gaston Lacaille adında aklı evvel bir Fransız çiftçisi, cazibe bombası Brigitte Bardot'ya mektup üzerine mektup yağdırıyor. Zavallı âşığın zoru şu: Günün birinde keşfetmiş ki Brigitte Bardot, kendisiyle ayni yıl ve bir hafta sonra dünyaya gelmiş. Şu halde Allah, Brigitte'i Gaston kulu için yaratmış,.. Eh, Allahın emrine karşı gelinemiyeceğine göre dilber Brigitte'in kendini Gaston'cuğunun kollarına atması lâzım. Ama cazibeli yıldız bu şartı anlıyacak kadar akıllı olmadığından, zavallı çiftçi, kuvveti mektuplara veriyor ve ümidini kesmiyor.

Mahzun Altes Süreyyanın, Belinda Lee'nin âşığı İtalyan asilzadesi Kont Orsini ila evleneceği yolundaki şayiaları çıkaranlar, halen Romada bulunan sabık İran Kraliçesinin kontla görüşmemesine bir izah bulamadılar.

Brigitte Bardot

Allah Gaston için yaratmış

Hürriyet gazetesinde tefrika edilmekte olan "Kalbimin aradığı erkek" adlı romanıyla erken bir şöhrete namzet olan Nötre Dame de Sion Kız Lisesi son sınıf talebesi Oya Baydarın bu yüzden Okul idaresi ile başı derde girdi ve kahır yüzünden bir lutfa uğradı. Muhafazakâr rahibelerden teşekkül, eden okul idaresi, bir kız talebenin böyle bir eser yazmasını doğru bulmadıkları için genç romancı hakkında bir tahkikat açtılar. Oya Baydar, romanından kesilmiş parçalar okuyarak kendisini sigaya çeken rahibelerin bu "mühim mevzu"da selâhiyetsizlik kararı almaları üzerine, Maarif Üst Disiplin Kuruluna sevkedildi. "Kalbimin aradığı erkek"i tefrika eden Hürriyete göre, Maarif idaresi, bu genç edebi kabiliyetin cezalandırılmasına değil, bilakis takdir edilmesine taraftardır.

A. B. D.

Stevens'in yeni filmi

1957 nin sonlarına doğru George Stevens "The Diary of Anne Frank - Anne Frank'ın hatıra defteri"ni çevirmeğe karar verdiği vakit, son yılların en büyük Amerikan rejisörünün varacağı netice merakla beklenmeğe başlandı. 88 yıllık sinema tecrübesi olan, "Anne Frank" a gelinceye kadar 22 uzun film çeviren Stevens, ancak son üç filmi ile birdenbire ün kazanmıştı. Bu Uç film, "A Place in the Sun - İnsanlık suçu", "Shane - Vadiler aslanı", "Giant - Devlerin aşkı", İlk bakışta mevzu, çevre ve çağ bakımından gösterdiği bütün ayrılıklara rağmen, aslında bir bütünün bölümleri, Stevens'in görüşüyle "Amerikan efsanesinin gelişmesini veren bir "üçlü eser"di. "Anne Frank"ın ise bunlarla hiçbir ilişiği yoktu. Hollandanın nâziler tarafından işgali üzerine iki Yahudi ailesinin gizlendikleri tavan arasında iki yıl süren korkunç hayatları, bu "deliğe" girdikleri sırada 13 yaşında olan canlı, ele avuca sığmaz, neşeli ve *geveze* Anne Frank'ın gözüyle anlatılıyordu. Bu değişmiyen mekân tiyatro için ne kadar elverişliyse, sinema için o kadar güç meseleler ortaya çıkarıyordu. Bundan başka Stevens, senaryonun hazırlanmasını. Hatıra defterini piyes haline getiren Frances Goodrich ile Albert Hackett'e vermiş, onlar da kendi piyeslerini adapte etmişlerdi. Halbuki, asıl hatıra defterinin yanında piyes oldukça zayıftı Ve gördüğü rağbetin büyük bir kısmı, ele alınan durumdaki olağanüstülükten ileri geliyordu. Bununla beraber, Stevens'in, hazırlanan senaryo üzerinde kendi başına ayrıca altı ay çalıştığı ve büyük değişiklikler yaptığı da bildirilmekteydi. Esasen Stevens'in senaryosu son şekliyle gerek hatıra defterinden, gerekse piyesten daha hacimli olmuştu, film piyesten 39 dakika daha uzun sürüyordu -2 saat 50 dakika- Stevers'in filmi çevirmive başlamadan önce uzun müddet çeşitli ülkelerde Anne Frank rolünü oynayacak oyuncuyu araması, birkaç kere fikir değiştirmesi, bunun için on bine yakın namzedi elemesi de, birçokları tarafından daha ziyade bir "reklâm" olarak kabul edildi. Ama Stevens, filmin temelinin Anne olduğuna inanıyordu ve herşeyden önce bu role en uygun kimseyi arıyordu. Hattâ, filmdeki diğer rollerin hemen hepsini. Broadway'deki 1086 temsil1de oynıyan kimselere tekrarlattığı halde, yine aynı sahnede son derece başarı kazanan Anne rolündeki Susan Strasberg'e bu rolü vermemişti. Fakat gene bir manken olan Millie Perkins'i gördüğü vakit Stevens aradığını bulmuştu. O vakit verdiği bir beyanatta "Hangi milletten olursa olsun. Anne Frank'ın canlılığını verebilecek bir genç kız istiyorduk; bunu Millie Perkins'te bulduğumu zannediyorum." diyordu.

"Anne Frank"tan bir sahne
Stevens'in yeni şaheseri

Geçen hafta, New York'ta Birleşmiş Milletler Amerika Derneği yararına tertiplenen bir gala gecesinde, Stevens'in filmi seçkin bir davetli bunlar arasında bayan Eleanor Roosevelt, Birleşmiş Milletler genel sekreter yardımcısı Andrew Cordier, İsrail büyükelçisi Abba Eban ile Hollywood'un hemen bütün taranmış simaları vardı- ve tenkidçi topluluğuna gösterildiği vakit, hemen herkes "Anne Frank'ın Hatıra Defteri"nin Stevens'in en iyi eseri ve büyük bir film olduğunda müttefikti. New York Herald Tribune'in tenkidçisi filmi "Stevens'in şaheseri" olarak vasıflandırıyor, Times'ın tenkidçisi de film için yine "şaheser" kelimesini kullanıyordu. Stevens'in öbür üç filmini tanıyanlar için, "Anne Frank" ın bu başarısı büyük bir ehemmiyet kazanıyordu. Tenkidçilerin üzerinde bunun kadar birleştikleri ve elbirliğiyle övdükleri ikinci birşey de, genç oyuncu Millie Perkins'in başarısıydı. Perkins için en çok kullanılan söz, en iyi oyunlarını Stevens'in "İnsanlık suçu" ve "Devlerin aşkı"nda veren Elizabeth Taylor'u andırışıydı; fakat "genç ve yepyeni" bir Elizabeth Taylor...

Senaryocular mükâfatı

Hollywood Senaryocular Derneği, geçen hafta 11 inci yıllık balolarında 1938 yılının en iyi senaryo başarılarını mükâfatlandırırken herkesin en fazla merak ettiği nokta, "The Defiant Ones - Serkeşler"in mükâfat alıp almıyacağı idi. Bilindiği gibi "Serkeşler" bu yılın senaryo Oscar'ına da namzet gösterilmişti. Yazarlarından biri -Nathan E. Douglas- Hollywood'un kara listesinde bulunduğu, bu listede yer alanlara ise Oscar verilmediği için, bu durum hayli münakaşalara yol açmıştı. Bundan başka senaryonun öbür yazarı Harold Smith karalistede bulunmadığı için, bir yandan da kendisi mağdur duruma düşürülmüş oluyordu. Bu yüzden Sinema Akademisi, karalistede yer alan kimselerin Oscar alamıyacaklarına ait kaydı kaldırdı. Simdi herkes bunun tatbikatını görmek istiyordu ki. Senaryocular Derneğinin yıllık balosunda "Serkeşler"in 1958 yılının en iyi dramatik senaryo mükâfatını kazandığının bildirilmesi yüreklere şu serpti. Böylece "Serkeşler" aynı zamanda 1958 senaryo Oscar'ı için de en kuvvetli namzet olarak ortaya çıkmakta ve N. E. Douglas, Oscar'a giden yolun yarıdan fazlasını almış bulunmaktadır.

Senaryocular balosunda açıklanan diğer mükâfatlar şunlardı: S. N. Behrman ile George Froeschel, "Me and the Colonel - Ben ve albay" filmi için en iyi komedi senaryosu mükâfatı; Ailen Jay Lemer "Gigi" için en iyi müzikal senaryosu mükafatı. Bundan başka, senaryo yazarlığına en çok hizmeti geçen, kimselere her yıl verilmesi âdet olan şeref armağanı da bu yıl Nunnally Johnson'a verilmişti.

Yayınlar

İki dergi

Sinemamızın en büyük boşluklarından birinin de, sinemacılarla seyirciler arasındaki bağı sağlıyacak sinema dergilerinin bulunmaması olduğu çok kere tekrarlanmıştır. Bundan başka sinema tenkidçiliğinin gelişmesi için de sinema dergilerinin büyük bir rol oynıyacağı sık sık ileri sürülmüştür; hemen herkes sinema dergilerinin lüzumunda mütte-

fiktir, ama iş tatbikata gelince ortaya birşey çıkmamaktadır. Maddi güçlükler, yayın alanında hüküm süren darlık, memleketimizde ciddi bir sinema dergisinin yayımlanmasını imkânsız kılmasa bile oldukça güçleştirmektedir. Nitekim 1956 sonlasında Ankarada çıkan "Sinema" dergisiyle bu yolda yapılan ilk teşebbüs pek uzun sürmedi, dergi sekiz ay sonra yayınım kesmeğe mecbur kaldı. O zamandan beri şartların daha da ağırlaşmış olmasına rağmen on beş gün ara ile biri Ankarada öbürü İstanbulda iki sinema dergisi yayınlanmağa başladı. Ankarada çıkan "Sinema - Tiyatro", yine aynı adla 1958 şubatında Ankarada kurulan derneğin yayım organıdır. Tiyatro ile sinema bahislerinin yanyana yer aldığı "Sinema - Tiyatro" dergisi iyi kâğıda, temiz bir şekilde basılmış. İkinci dergi "Sinema 59" da olduğu gibi "Sinema . Tiyatro"da da, bu çeşit dergilerin kaçınılmaz olarak başvurduğu tercüme yazıların seçilmesinde biraz daha dikkatli davranmak yerinde olurdu. Bununla beraber, son derece büyük bir ihtiyacı karşılayan derginin sadece yayımlanmış olması bile başlı başına bir hâdise sayılabilir. İlerdeki sayılarının daha da iyi hazırlanmaması için bir sebep yoktur. İstanbul'da yayınlanan "Sinema 59". dört yapraklı bir gazete. Dış görünüşü bakımından "Sinema"yı hatırlatıyor, Onun gibi, hacminin dar oluşundan sıkıntı çektiği belli. Fakat dört yaprağa, çeşitli yazılar serpiştirmesi yine de mümkün olmuş. Büyük sermaye istiyen çok sayfalı, bol resimli sinema dergileri bizde yalnız "magazin" anlayışıyla hazırlandığına, sağlam bir yayınevinin sinemayı iyi bilen kimseleri destekliyerek büyük ve ciddi bir sinema dergisinin yayınlanması şimdilik uzak bir ihtimal olduğuna göre, aradaki uzun devrede, "Sinema", "Sinema . Tiyatro" ve "Sinema 59" gibi küçük hacimli dergilerden en uygun şekilde faydalanmak zorunda kalacağımız anlaşılmaktadır.

S P O R

Güreş

Gittin bu gidiş ...

Güreş Federasyonu Başkanı Seyfi Cenap Berksoy ilk defa bir haberi tekzip edemedi: Güreş Federasyonu Başkanlığından azledildiğini.

Ne garip tesadüftür ki; tekzipçi başkana idarecilik hayatının bu en hazin haberini tekziplerle donattığı ve telefonlarına cevap vermediği Milliyet gazetesi verdi. Ankaraya öğle saatlerinde gelen Milliyeti okuyuncaya kadar tekzipçi başkanın azilden haberi yoktu. Berksoy, geçen hafta Perşembe günü masası başında oturmuş, güreşçilerimizin Akdeniz Oyunları ve Olimpiyad hazırlıkları programı ile meşgul oluyordu. Yeni yeni seyahatler vardı ve hepsi de devlerin mücadelesi halinde geçecekti. Kuvvetli takım, ehil antrenör... Başkan bunları bilmiyor değildi. Ama, ipin ucunu bir kere elinden kaçırmıştı. Teşkilâttaki otoritesinin sarsıldığını, havadan seziyordu. Ne olursa olsun, şu büyük seyahatleri çıkarmak arzusunda görünüyordu. Başkan bunları düşünürken gazeteyi eline tutuşturdular. Tekzibe kaçan bir hareketle yerinden doğruldu. Sinirlenmişti. Bu ağır şakaya en ağır şekilde mukabeleye hazırlanıyordu. Haber doğru olamazdı. Çünkü kendisine her hangi bir tebligatta bulunulmamıştı. Birden aklına basından, teşkilâttan sakladığı Savona skandali geldi. Demek ki Millî Eğitim Bakanlığı son hâdiselerdeki tutumunu affetmemişti. Melbourn Olimpiyadlarından sonra devraldığı Güreş Federasyonu Başkanlığında geçen günlerde ağır davranmıştı. Hâdiseler birbirini kovalamış, her hâdisede müsebbiplerin tecziyesini isteyen basını yetkisiz bir adam. olduğu fikrine inandırmak istemişti. Federasyonunu hizipler sarmış, güreşçiler ikiye bölünmüş, iki eski dünya şampiyonundan büyükler huzurunda itibarı kuvvetli olanına teveccüh göstermişti. Hâdiseler karşısında otoritesini kullanamamış. teşkilâtta "Çok iyi çok temiz kalbli" bir başkan intibaı bırakmıştı. Etrafı, doğrusu aranılırsa Seyfi Cenap Berksoyu son derece dürüst, fakat güreş işlerinin muhtaç olduğu otoriteden mahrum bir başkan olarak tanıyordu.

Savona'dan bu yana

Azlin, satıhta yüzen ilk sebebi millî güreş takımımızın İtalya, seyahatiydi. Savona'da yapılan greko - romen turnuvası sırasında 57 kiloluk dünya şampiyonumuz Hüseyin Akbaşın ismi bir skandala, bir kaçakçılık hâdisesine karışmıştı. İtalyan polisine göre, Hüseyin Akbaş bir İtalyana külliyetli miktarda Büyük Kulüp sigarası satmıştı. Aynı makamların verdiği malûmata göre; Akbaş İtalyan alıcıya, bütün İtalyanların hayranı olduğu Büyük Kulüp sigaralarının beherini 150 lirete satmış ve bedelini aldıktan sonra muhatabından -hangi dille anlaştıkları öğrenilememiştir- 40 bin liret daha istemişti. Skandal işte bu aşırı itimaddan doğuyor ve İtalyan alıcı diğer sigaraları biraz sonra kendisine getireceğini söyleyerek otele giden Türk güreşçiyi sırra kadem bastığı için polise ihbar ediyor. Bu ihbar üzerine İtalyan polisi millî güreş takımımızın kaldığı otelde Akbaşın odasında yaptığı aramada külliyetli miktarda sigara buldu. Ele geçen sigaralar ve Hüseyin Akbaş emniyet, makamlarına teslim edildi. İdareciler bu durumdan haberdar oldukları zaman Akbaş kaçakçılıktan zanlı durumda bulunmaktaydı. Her zamanki gibi idarei maslahatçılık zihniyeti burada da hâkim oldu ve başta kafile başkanı Berksoy olmak üzere himaye kanatlarını hâdise kahramanının üzerine germişlerdi. Akbaşı kurtarmak için ne gayretler sarfedilmemişti ki... Hattâ Akbaşı kurtarmak için 40.000 lireti de kendi aralarından toplamışlardı. Aynı günün gecesi Akbaş güçlükle müsabakalara veriştirilmiş ve zayıf rakibi karşısında tuş olmuştu.

Hâdise, en az İsveçteki saat hırsızlığı kadar mühimdi. Mesul şahıslar hâdiseyi yaratanları adlî makamlara teslim etmek veyahut da en seri vasıtayla memlekete iade etmek mevkiindeydiler. Bunu yapsaydılar, vazifelerini de yapmış olacaklardı. Bunu yapsaydılar, her hangi bir kafilede bundan sonra bu nevi suçların işlenmesine de mâni olacaklardı. Ama bu yapılmamıştı. Hattâ, bu hâdiseyi duyurmamak için orada bulunan bir gazete muhabiri dahi muhtelif vasıtalarla iknâ edilmişti. Başkan memlekete döndüğü zaman alâkalı makamlara bu hususta bir rapor da vermemişti. Yok, hiç bir şey yoktu! Takım şampiyon olmuştu ya...

Filibe hâdiseleri Futbol Federasyonu Başkanı Orhan Şerefin, aynı şekilde gizlenmek istenen Savona hâdiseleri ise Güreş Federasyonu Başkam Seyfi Cenap Berksoyun asline sebep oluyordu. İşte azil karan bu bakımdan memnuniyet uyandırmıştı.

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70 e kadar herkesin gazetesi